BARIŞ DÜNYASI

AYLIK SİYASİ
FİKİR MECMUASI

A. Atalay

AÇIK OTURUM :

Türkiye'de Sosyalistler Arasındaki Çatışmanın Nedenleri ?

İDEOLOJİ :

Gençlik Dâvamız

Zamlar Ne Bakımdan Tenkit Edilmelidir?

HATIRALAR :

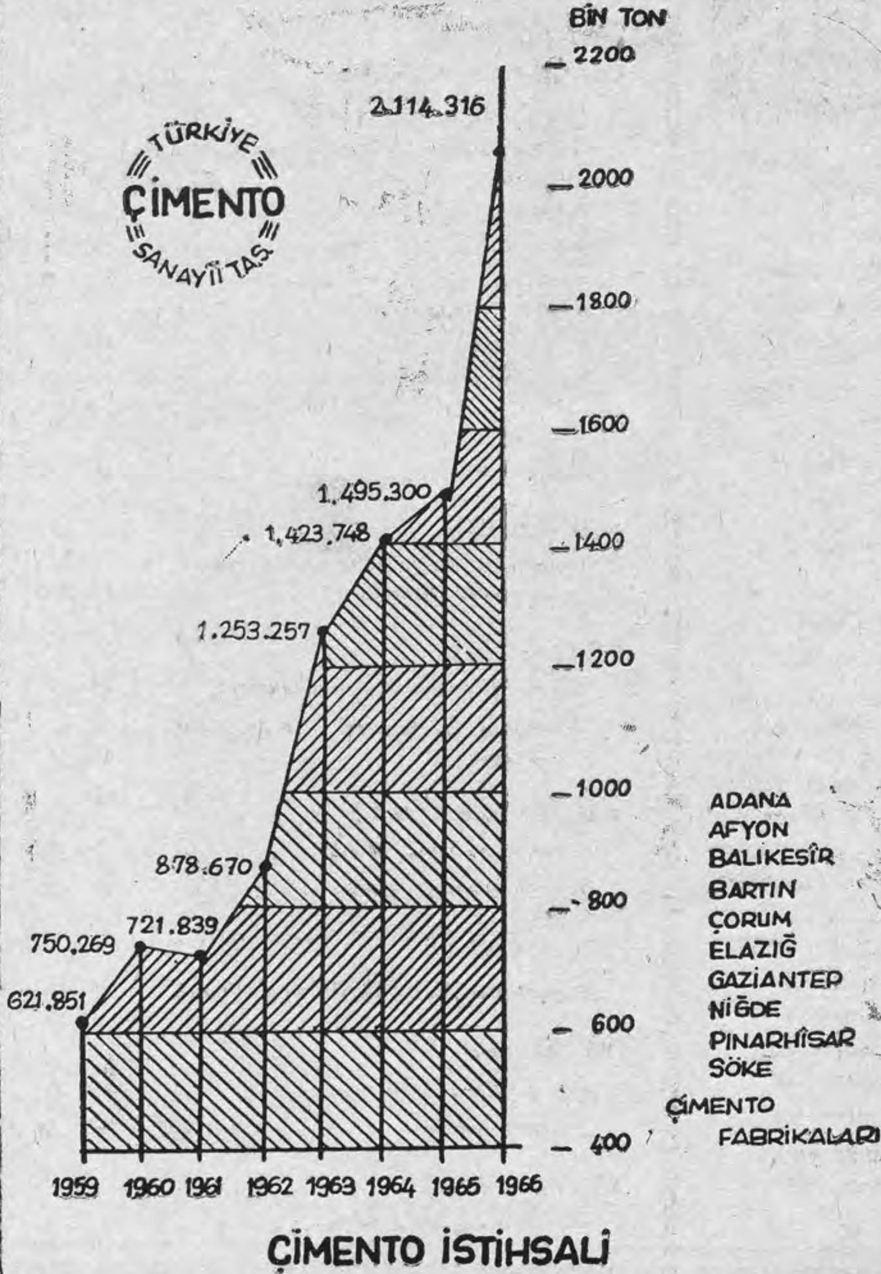
Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e

Zor kullanmak aşırı akımları kuvvetlendirir

27 Mayıs'a ve orduya karşı tehlikeli akımlar

Sayı : 58 Mart 1967 2 Lira

DAMLAYA DAMLAYA
GÖL OLUR...
TÜRK TİCARET BANKASI
1913

ÇİMENTO İSTİHSALİ

(Basın: 11573 - A - 20345)

Barış DÜNYASI

AYLIK SIYASİ FIKIR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay BAŞAR

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi:
Raif BALCI

İdare yeri: Cağaloğlu Himayei Etfâl Sokak, Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi : P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

İlân: Tam sayfa: 600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih: 1 Mart 1967

Basıldığı Yer : Türkiye Basımevi

Sayı : 58 — Cilt : 6
Mart 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

İDEOLOJİ :

AÇIK OTURUM :

REJİM :

MESELELERİMİZ :

FIKIR ÂLEMİNDE :

DIŞ ÂLEM :

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

HATIRALAR :

Olaylar - Yorumlar

Ana Muhalefet Partisinde Üzüntü Doğuran Çöküntü

ANA muhalefet partisi CHP nin, anlamsız ve yersiz bir «Ortanın solu» ilkesiyle ikiye bölünerek parçalanma tehlikesi içine girmesi, demokratik düzen içinde yaşamamızda bu ana partiye ümit bağlayanları sonsuz üzüntüye ve hayâl kırıklığına uğratmıştır.

Bilindiği üzere bu partinin son kurultayında «Ortanın Solu, sosyalizm değildir; Halk partisi sosyalist olmayacaktır» denmesine rağmen, yeni yönetim kadrosu elinde aşırı sosyalizm akımlarına kendini sürüklemiş ve bunun üzerine Yönetim Kuruluyle Meclis Grubu arasında çetin bir anlaşmazlık başgöstermişti. Başlarında Prof. Turhan Feyzioğlu'nun bulunduğu 8 ler, Grupta güven oyu alarak sosyalizme karşı kuvvetli bir cephe kurdukları anlaşıldığından, genel başkan İnönü, kendisine karşı ayaklananları teşkilât kanalıyla yermek için il başkanlarını toplantıya çağırmıştır. Bu toplantı 4-6 Şubat arasında Ankara'da yapıldı ve İnönü 8 lere karşı sert hücumlarda bulunarak «Partiyi kurtardıklarına» inandığı Ecevit grubunu tuttu. İnönü'nün şimdiye kadar hiç bir meselede bu kadar ağırlığını ortaya koyduğu görülmemişti.

İl Başkanları büyük çoğunluğuyle İnönü'nün tarafını tuttular ve 8 lere ağız bile açtırmak istemediler. Bir dertleşmeden öte hukukî değeri olmayan bu toplantı sonunda yayınlanan Bildiri Ortanın solu çıkmazından çıkış yolları arandığını gösteren bir belge olarak önem taşımaktadır.

Bildiride esas olarak şu noktalar belirtilmektedir:

1— CHP karma ekonomiyi devamlı bir ekonomik düzen olarak kabul eder; millî ekonominin gerekleri ve kamu yararları sınırları için de özel mülküyet ve teşebbüse saygı duyar; geniş halk kütlelerinin insanlık haysiyetine yaraşır bir düzene kavuşmasını amaç bilir.

2— CHP program ve prensiplerinden kendini ayırmak isteyen aşırı sağ ve aşırı sol tesirleri karşılayacak ve ezecek kuvvetedir.

3— CHP tarihî şahsiyetinden gelen üstün vasfı bilgi ve tecrübesi dolayısiyle genel başkanın yetkilerine ve direktiflerine bütün organların ve üyelerin saygılı olmalarını ister.

Bu esaslar, Ortanın solundan dönüşün ve CHP nin tam Ortada bir merkez partisi olduğunun kamu oyuna açıklanmasıdır.

KARMA ekonomi devamlı bir ekonomik düzen olduğuna göre Halk Partisi bu ekonomiyi geçici bir süre kabul etmiş olan sağ ve sol iki partinin tam ortasında demektir.

Halk Partisinin doktrinden yoksun ve devrimci karakterinden sıyrılmış durumu, zaten bu oportünist karma ekonomi anlayışı yüzündendir. Atatürk, bu düzeni özel teşebbüs ve sermaye kuvvetleninceye kadar geçici olarak kabul etmiş ve özel teşebbüse yönelen bir kalkınma rotası çizmeye çalışmıştı. Bunun karşısına Atatürk'ün zamanında Başbakan olan İnönü çıkmıştı. İnönü, memur elinde iktisadî hayatın idaresini ve devletçiliğin gittikçe daha ağır basmasını istiyordu.

Atatürk, bu denemesinde Ona fırsat verdi; fakat başarısızlığı görmesine rağmen hem düzeltecek vakit ve imkân bulamamasından ve hem de ideolojisi olmayan devletçi akımın karşısına aferistlerin çıkmış olmalarından dolayı, gidişi de değiştiremedi.

Atatürk'ün ölümünden sonra halka ve özel teşebbüs ve sermayeye sırtını çevirmiş

memur devletçiliği ile Harbin de yarattığı büyük fırsatlardan yararlanarak beslenen bir özel sektörün el ele vererek devamlı çalışabileceği gibi realiteye ve bilimsel gerçeklere aykırı bir karma ekonomi anlayışı doğdu. İşte şimdi hâlâ idare-i maslahatcı orta yolun üzerinde mıhlanıp kalan CHP bu görüşe bağlıdır. Bunun adına Ortanın solu demekle CHP, partiler yelpazesinde süratle silinip gidecek bir yerde bocalamayı tercih ettiğini göstermektedir. Hem soğanı, hem de dayağı yemek buna derler. Bu böyle olacak idiyse, hiç olmazsa Ortanın solunu icadetmeyip bünyesinde parçalanmaya gitmeseydi!...

HALK Partisi, kendisini bulunduğu yerden ayırmak isteyen aşırı sağ ve aşırı solun tesirlerini karşılayacak güçte olduğunu ilân etmekle ne kazanıyor, ne demek istiyor?

Bu soruya akla uygun bir cevap bulunamaz. CHP nin, devrimci ise, daima sola doğru kayması gerekir. Nitekim şimdiki idareci kadro bu yoldadır. Bunu karşılamaya acaba partinin hâlâ kendi direktifi altında kalmasını istiyen İnönü'nün gücü yetecek midir?

Nihayet CHP nin, tarihî şahsiyetinden gelen üstün vasfı bilgi ve tecrübesi dolayısiyle, genel başkanın yetkilerine bağlı kalmakta devam edeceğini açıklaması hayli hazin bir itiraf olmuştur.

Şüphe yok ki bunu isteyen de sayın İnönü'dür. İnönü, 1945 te çok partili bir rejim müsaadesini verdiği zaman, işlediği tarihî hatayı tekrar etmektedir. Bilindiği üzere o zamanlar İnönü hem devlet başkanı ve hem de parti başkanı olarak kalmaya karar vermiş; ve bu karariyle hem demokrasimizi yirmi küsur senedir mahrekkine bir türlü oturamayan duruma sokmuş, ve hem de Halk Partisinin bir başa bağlı kalmadan normal yaratılışlı ve kuruluşlu bir parti olarak yaşaması ve gelişmesi yolunu tıkamıştır.

İnönü gibi tarihî şahsiyetinden gelen üstün vasfı, bilgi ve tecrübesi kabul edilen bir liderin neden dolayı yirmi küsur senedir bir yanlışlığın farkına varamamış olduğunu kavramak cidden güçtür. 1945 te parti başkanlığını bıraksaydı, o zaman yapamamışsa İktidarı kaybettiği 1950 de çekilseydi, nihayet 1960 ihtilâlinden sonra bir partinin değil, milletin başında olsaydı, ve bunların hiçbirini yapamadığına göre, şimdi partisinde iki aykırı fikir akımı ve iki aykırı kanaat birbiriyle çarpışırken Genel Başkan olarak hiç olmazsa tarafsız kalsaydı, hem tarihî mirasının son varlığını harcamamış hem de CHP yi belki önümüzdeki seçimlerde Ana muhalefet partiis olma durumunu da kaybedecek hale sokmamış olurdu.

Yazık oldu İnönü'ye; yazık oldu Halk Partisine!...

Zor Kullanmak Tehlikeli Akımları Kuvvetlendirmekle Sonuçlanır

TÜRKİYE gibi, toplum düzeni hürriyet ikliminde yatağına oturup normal akış içinde yönünü bulamayacak bir memlekette birçok tehlikeli akımların doğabileceği ve yayılabileceği şüphe götürmez bir gerçektir. Ama zor kullanarak önlemeye çalışmanın bu akımları kuvvetlendireceği de şüphe götürmez ayrı bir gerçektir.

Son günlerde Adalet Bakanlığında sağ ve sol aşırı cereyanlar ile ilgili olarak «Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması» adiyle bir kanun projesi hazırlanmıştır. Bundan maada Türk Ceza Kanununun bazı maddeleri de değiştirilerek ağırlaştırılacaktır. On altı maddelik yeni «Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması» hakkındaki tasarı şu esasları kapsamaktadır:

«Toplumun muhtelif sınıf ve zümrelerini her ne suretle olursa olsun, birbiri aleyhine tahrik ve teşvik ederek millî bütünlüğe zarar verebilecek şekilde aralarında kin, nefret veya düşmanlık hislerini yaratmağa çalışanlar, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, 3 seneden 5 seneye kadar ağır hapis cezasına, çarptırılacaklardır.

Toplum içinde, kamu düzenini ve millî güvenliği bozabilecek mahiyette her türlü bölücü faaliyette bulunanlar veya bu maksatla söz, yazı, haber, havadis, resim; ka-

rikatür veya sair vasıta ve suretlerle örnekler vererek propaganda yapanlar veya telkinde bulunanlar 2 seneden 5 seneye kadar ağır hapis cezası giyeceklerdir.

Toplumun muhtelif sınıf ve zümrelerinden birini yukarıda anlatılan esaslardaki maksada matuf olarak, tezyifkâr sıfatlarla alenen ve topyekûn kötüleyenler bir seneden 5 seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacaklardır.

Sınıf ve zümreler arasında fiilî çatışma vukua gelmiş yahut bu maksatla silâh kullanılmış ise, hükmolunacak ağır hapis cezası 5 seneden aşağı olmayacaktır.

Anayasanın reddettiği komünizmi kurmağı amaç edinen bir görüşü aşılamağa yahut komünizmi benimsetmeğe veyahut beğendirmeğe matuf her ne surette olursa olsun p r o p a g a n d a yapanlar veya bu maksatla telkinde bulunanlar, 5 seneden 10 seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacaktır.»

Tasarıda işlenen cürümler dolayısiyle kaza mercilerine verilmiş ve kesinleşmiş olan her türlü karar ve hükümleri herhangi bir şekilde kötüleyenler ve üstü kapalı da olsa kötülemeye çalışanlar veya haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılanlarla mahkûm olanların fiillerini ve şahıslarını övenler 5 seneye kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılacağı da yer almıştır. Cezalar işlendiği yere göre de ağırlaştırılmaktadır.

TEMEL hak ve hürriyetleri korumak için hazırlanan tasarının bu hak ve hürriyetler prensipleriyle acaba bağdaşabilecek midir? Toplumun muhtelif sınıf ve zümrelerini birbiri aleyhine tahrik ederek aralarında kin ve düşmanlık doğurmaya çalışmak, çok geniş ve yaygın anlam taşır. İşçi ve işveren anlaşmazlıklarında «İşverenler bizi sömürüyor; bunları ortadan kaldırarak devleti işveren yapalım» demek de bu ifadeye göre açık bir suç teşkil edebilir. Türkiye henüz hürriyet düzenine oturmamış olduğu kadar, meselelerini hallederek yolunu ve yönünü bulmamış bir memlekettir. Temel hak ve hürriyetleri koruma, geniş fikir tartışmalarının ve çıkar yollar bulma çabalarının serbest olmasiyle sağlanabilir. Sosyalizme, hattâ en sola kadar giden akımların fikir plânında kalıp kitleyi ayaklandırma ve kanun dışı yollarla sınıflar arası cephe savaşları açmaya yönelmedikçe suç olmaması gerekir.

Adliye Bakanlığını böyle bir kanun tasarısı hazırlamaya götüren sebeb, son zamanlarda politik akımlar tesiriyle gençler ve işçiler arasında devlete ve kurulu rejime karşı kanun dışı ayaklanma hareketlerinin açık bir tehlike durumuna girmiş olmasıdır. Atatürk'ün Bursa Nutku bayrak yapılarak gençler hükümete, polise, kanuna ve mahkemeye karşı gelmişlerdir. Bu hareketler açık olarak suçtur, ve yapanlar ve tertipleyenler ceza görmelidirler. Ancak cezalandırma için yürürlükteki kanunlardan daha ağırlarını koymaya lüzum olmadığı kanısındayız. «Atatürk böyel söyledi» demek suç değildir. Ama bunu fiilen yapmak suçtur. Bir insan «namusum, vatanım ve idealim uğruna adam öldürürüm» dediği zaman değil, bu işi yaptığı zaman cezalandırılır. Bununla belirtmek istediğimiz şey, bir toplumda her türlü fikrin doğması, belirmesi ve gelişmesi yollarının mutlak olarak açık tutulması; yani fikir özgürlüğüne hiçbir engel konmamasıdır. Hareketlere ceza, evet; fakat fikre Asla...

Yaşayan düzene karşı doğan fikir, her zaman söylediğimiz gibi, sosyal huzursuzluğun çocuğudur. Yani huzursuzluğun sebebi değil, sadece neticesidir. Neticeler sebeplerin gölgesi sayılabilir. Eğer sebepler ortada kalıp yalnız neticeler tasfiye edilirse o zaman tehlike artar ve topluma zararlı fikirler daha da kuvvetlenir. Fikirler, sosyal huzursuzluğu gidermek yerine artırmak için kullanıldığı zaman fikir olmaktan çıkar. Şüphesiz bunu ayırt etmek kolay değildir. Hele kanun maddelerine ve usule göre karar vermek zorunda olan yargıçlar böyle bir ayırma yapacak veya yakapılmak olur. Sağdan din kurallarına dan devlete, rejim ve kanuna karşı ayaklanma olmadıkça, fikir akımlarından hiç biri mahkemelere düşmemelidir.

BUGÜN Ortaçağ olmaktan kurtulmak ve kalkınmak çabası içinde olan Türkiye'de bu hamleyi önlemeye çalışan iki akım vardır ve her ikisi de sosyal huzursuzluğu arttırmaktadır. Toplum bu zararlı fikirleri kabul ederek kendine mal edecektir diye korkmak ve bunları yasak kanunlariyle yoketmeye çalışmak, bir vehime kapılmak olur. Sağdan din kurallarına

bağlı akımlar batılılaşmaya; soldan Marx-sın kurallarına bağlı akımlar da kapitalist kalkınmaya karşı imişler. Ne çıkar bundan? Sağ, eğer batılılaşmaya, fabrika kurmaya, Batının teknik, ilim ve sermayesini kullanmaya daha iyi yaşamaya karşı ise, hodri meydan!... Türk halkına bunu kabul ettirebiliyorsa bu fikir sosyal huzursuzluğu yenecek birşey demektir. Solun da kapitalist kalkınmaya girişip bunu tamamlamadan sosyalizme geçebileceği tezini millet benimserse, o da öyle demektir. Sağdan, soldan bu zararlı akımlar ortaya çıkacaklar; söyleyecekler, yazacaklar da, herkes suspus mu olacak? Fikre fikirle karşı çıkılır. 27 Mayıs'tan sonra kavuştuğumuz fikir özgürlüğü, sağı da solu da bugün zayıflatmıştır Onların tekrar kuvvetlenmesi için, ibadetlere ve vicdanî kanaatlere kadar baskı yapan bir lâiklik anlayışının ve sosyalizmin lâfını ettirmeyecek kanunî baskıların yaratılmış olması yeter. Fikre karşı şimdiye kadar müsamahalı tutumuyle birçok lehte mesafe alınmış olan yeni iktidarın kendini böyle bir fecî hatalı yola sürüklemeyeceğine inanmak isteriz.

SAMİMİ inancımız şudur ki, fikir özgürlüğü olduğu ve korunduğu süre bizde ne sağ ve ne de sol tehlikesi baş gösteremez.

Eğer Hilâfet gelecekse veya komünizm olacaksa mutlaka ağızlara kilit vurulmuş ve halkın oyuna başvurmadan bir dikta rejiminin kurulmuş olması gerekir. Sosyal huzursuzluğu yenme hedefleri olmayan, tersine bu huzursuzluğu artıracakları bilinen bu zararlı akımları, güçsüz duruma sokacak tek çare, fikir özgürlüğünü bütün şartları ve kavramiyle kurmak ve yaşatmaktan ibarettir.

Matbaayı bile gâvur icadı diye yıkan, çatal kullanmayı, bisiklete binmeyi günah sayan devirleri çoktan atlattık. Türk halkı üniversiteleri kapayıp medreseleri açmayı, Büyük Millet Meclisi yerine fetva eminliği kurmayı, Şeriatı ve Hilâfeti getirmeyi mi istiyor? Garptan gelen ilme, tekniğe, makinaya, âlete karşı düşman mıdır? Bir asır evvel Türkiye'ye sigorta, bir Şeriat hilesiyle gelebildi. Halkın fakirliğine ve çektiği sefalete Şeriat yolundan çıkanlar sebep oluyor diye, padişahların zavallı kimseleri Bostancılarına öldürtüp cesetlerini Haliç'e attırdıkları devirler mi yaşanıyor? Kadınların açılmasından, oruç tutulmamasından dolayı betbereket kalmadığı inancını yaymak suretiyle, halkı iliklerine kadar sömüren bir idare mi var başımızda? Eğer Türkiye, hâlâ bu gibi adamların elinde ise ve köpekler gibi sokaklarda kemik ve çöplüklerde ekmek kırıntıları toplayan ve sefalet çukuru içinde inleyen mutsuz insanların memleketi olmakta devam ediyor ve başka kurtuluş yolları da önüne kapalı ise, sağ ve dinî irtica en büyük tehlikedir. Mesele böyle ortaya konmalı ve ele alınmalıdır.

Bugün Türkiye'de - hızlı ve verimli olmadığından yakındığımız - batılılaşma ve kalkınma hareketinin heyecan dalgası bütün halkı sarmıştır. Çok şey değişmektedir. Halk bu değişikliği yeterli bulmamakta, daha fazlasını istemekte; softalara değil, bu millî arzuyu gerçekleştirme yolunda ve kendisine bağlı olan insanlara bakmakta ve inanmaktadır. Bu bakımdan biz dinî irticaın, kalkınma hızlandıkça, güneşin erittiği karlar gibi, yok olacağına inanmaktayız. Bu konuda yapılacak şey, toplumdaki Ortaçağ kırıntılarını ve devlet yönetiminde Osmanlı devrinin sömürücülerini tasfiye etmekten ibarettir. Yoksa şiddetin hiçbir olumlu etkisi lomaz; tersine tehlikeli bir akımı yaşatmaya yarar.

SOSYALİZME gelince, bu noktada çok kere birbirine karıştırılan iki akımı ayırmak gerekir. Bunlardan biri Ortanın solu veya memur sosyalizmi denebilecek olandır, ki bizce Türk toplumunda demokratik kurallar ve gidiş altında yaşayıp gelişmesi güç olduğu için gerek fikir ve gerek hareket alanında en yararsız fakat o nisbette tehlikeli olanıdır. Halk memur - kapıkulu sosyalizmine karşıdır. İşçi patrondan ziyade memur sınıfına düşmandır. Bu sosyalistler toplumumuzun en köklü tezadı olan Devlet - Millet ayrılığında Devleti temsil ederler. Halkın oylariyle iktidara gelemiyeceklerini bildiklerinden ümitleri askerî hükümet darbelerindedir. Bu bakımdan tehlikeli olabilirler.

Fakat ikinci sosyalist akımı, neden tehlikeli olsun?. Hele bu akım ilk kaynadığı zamanki tamamen yanlış ve realite dışı ideoloji ve taktiğinden vazgeçtikten sonra.

Şimdi TİP tarafından temsil edilen bu akım, ihtilâlci metodlarla başarıya ulaşamayacağını anlamıştır. Zengin - fakir düşmanlığının zinde kuvvetleri harekete getirmeye yaramadığını, başlıca dayanağı olan işçi kütlesini karşısına diktiğini görmüş ve taktiğini değiştirmiştir. Toprak ve sermaye ağalarının, aracıların halkı sömürdüğü bir gerçektir. Ama sömürülmenin ağalar ve aracıları tasfiye etmekle önlenemeyeceği, bunların yerine daha zalim sömürücülerin çıkacağını sezen halk ve hele işçi; bu partiye hepten yüz çevirmiştir. Sömürme, gerçek olduğu kadar bir iş yaratma ve yürütmenin, toplum içinde yararlı fonksiyon yapmanın bir sonucudur. TİP'in son bağlandığı ideolojiye göre burjuva elinde (yani sosyalistlerin deyimiyle toprak ve sermaye ağaları, aracılar ve kompradonlar) kapitalist bir dönemin yaşanması sosyal bir zorunluktur. Ama ne yapalım ki, bizde burjuva yoktur ve olanlar da sosyal fonksiyonlarını kavrayacak güçte değildir demektedirler.

TİP ilk hamlede proleterya ve burjuva gibi iki temel sosyal sınıfı karşısına almadan politika mücadelesine girişmiş ve demokratik yollarla dâvasını kazanacağı inancıyla kendisine yeni bir taktik çizmiştir. Dâva buraya gelince, artık fikir ve hareket plânında dobra dobra TİP'i yenmek işten bile değildir. Marxsist yolda bir hayâl peşinde koştuğunu anlaması için TİP uzun zaman beklemiyecektir. Bununla beraber, kapitalist kalkınmaya karşı olan (Memur, Kapıkulu) sosyalistlerinin elindeki CHP ye nazaran TİP in gün geçtikçe muhalefette ağırlığını daha fazla hissettirmesi mümkündür.

Açıkladığımız bu durum, bizde aşırı akımlarla şiddete başvurarak mücadele etmenin yetersizliği ve zararların kısaca belirtmeye kâfidir. Ancak fikir ve hareket plânında hürriyet ve demokrasi kuralları içinde mücadele için, devrimci ve Atatürkçü aydınların kuvvetlenmeleri ve örgütleşmeleri lâzımdır.

Petrol Boru Hattına Rağbet Çok

BATMAN-Dörtyol arası kurulan Petrol Hattının yüzde 49 hissesi özel kişilere satılacağı haberi çıktığından beri, henüz şirket kurulmamışken, ortak olmak istiyenlerin Türk Petrolleri A.O. lığına yaptıkları müracaat yekünü 85 milyon lirayı bulmuştur. Hem de en büyük kısmı küçük tasarruf sahipleri olmak üzere...

Sermayeye piyasası, demek bizde de kurulabilirmiş!... Türk Petrolleri Ortaklığı bu yönde yaptığı hizmetle de öğünebilir...

Üçüncü Demir - Çelik Fabrikasının, yerini Başbakan Değil, Teknik Kurullar Tesbit Edecek

BAŞBAKAN Süleyman Demirel, üçüncü Demir-Çelik tesislerinin Sivas'ta kurulmasını istemek için Başkent'e gelen Sivaslı Senatör ve Milletvekillerinin başkanlığındaki 250 kişilik bir heyeti Millet Meclisinde kabul ederek görüşmüştür.

Başbakan «Hesaplar yapılmadan vaatlerde bulunursak halk içinde gezemez duruma düşeriz. Biz halkımızla daima omuz omuzayız» demiştir.

Demirel, ayrıca üçüncü demir - çelik sanayii hakkında üyelere bilgi vermiş ve gösterdikleri hessasiyeti anladığını belirttikten sonra şöyle devam etmiştir.

«Biz daima halkın karşısına çıkmak mecburiyetinde olan insanlarız. Bu yüzden hizmet felsefemizin temelinde halkımıza doğruyu söylemek vardır. Demir-çelik fabrikası konusunda incelemelerimiz devam ediyor. Bir demir --çelik fabrikası dört milyar liraya mal oluyor, yerini teknik kurullar tesbit etmeden gerekli, incelemeler yapılmadan tesbit edemeyiz. Bunu teknik heyetlerin yapacağı hesaplar bitinceye kadar evet veya hayır şeklinde cevaplandırmamıza imkân yoktur.»

Demirel daha sonra «Bizim gönlümüz sizinle beraberdir» demiş ve demir-çelik sanayiinin Türkiye için taşıdığı önemi belirterek şunları söylemiştir:

«Türkiye'ye demir - çelik lâzımdır. Bugün dört milyon ton demir-çeliğe ihtiyacımız vardır ve halen bir milyondayız. 1985 de 17 milyon tona ihtiyacımız olacaktır. Bizler demir-çelik olmadan medeniyet olacağına da inanmıyoruz. Ama hesaplar bitmedikçe sizin hoşunuza gidecek politik bir beyanı da benden beklemeyin, aksi halde halk arasında gezemez duruma düşeriz.»

Boru Hattına Özel Sermayenin Yardımı Ve TPAO'nın Görüşü

BATMAN — Dörtyol arası Petrol Boru Hattının yüzde 51 sermayesi Türk Petrolleri A. O. lığında kalmak üzere özel sermayenin yüzde 49 oranında katılacağı bir şirkete devri konusu Sol ve Ortanın Solu kanatlarınca şiddetli tenkit ve hücumlara uğramıştır.

T.P.A.O. Genel Müdür Turgut Gülez, son günlerde yayınladığı «Türkiye'de Petrol» adlı broşürde bir politika demagojisi halini almış olan bu hücumlara şöyle cevap verilmektedir:

«Boru hattını işletmek üzere 400 Milyon Lira civarında sermayeli bir şirket kurularak, % 51 hissesinin T.P.A.O. uhdesinde kalması ve % 49 hissesinin de satılması öngörülmüştür. Sadece Türk vatandaşlarının satınalabileceği bu senetler nama yazılı olacak ve Şirket İdare Meclisinin muvafakatı olmadan, belli bir miktardan fazlasının devri dahî mümkün olmayacaktır. Bu durumda ve Türk parasının kıymetini koruma ile ilgili mevzuat muvacehesinde, hisse senetleri yabancıların eline nasıl geçebilir? Her şeye rağmen, bir an için, bunun da mümkün olacağı farzedilse bile, sermaye çoğunluğu T.P.A.O. elinde kalacağına göre, yabancılar şirkete nasıl hâkim olabileceklerdir? Bu sorulara inandırıcı cevap bulmak güçtür. İşin mutlaka kötüye gideceğini söylemekte ve yazmakta direnenler, Osmanlı İmparatorluğunun yabancılara imtiyazlar dağıtan kapitülâsyonlar devrinin Türkiye Cumhuriyetinde hortlayacağını tevehhüm edenlerdir. Türk halkı ne şekilde olursa olsun, memleket menfaatlerinin istismar edilmesine müsaade etmeyecek bir olgunluk seviyesine ulaşmış bulunmaktadır ve Türkiye'de bir hukuk rejimi yürürlüktedir.

«Boru hattı nihayet bir taşıttan ibarettir. Türkiye'nin Millî güvenliği ise herhalde sadece boru hattına inhisar eden bir mesele değildir. Memleketin yüksek menfaatleri gerektirdiği zaman, yalnız boru hattı değil, diğer bütün taşıtlar ve hattâ vatandaşların her türlü varlıkları dahil, yurt kaynakları topyekûn Devletin emrinde ve hizmetinde olacaklardır.»

Boru hattı mevzuuna yöneltilen tenkitler yerinde olmadığına değinildikten sonra hattı işletmek üzere kurulacak şirketin % 49 sermayesinin halka devredilmesi sebepleri şu şekilde açıklanmaktadır:

A) TPAO'nun YENİ YATIRIMLAR İÇİN PARAYA OLAN İHTİYACI:

«1— Memleket Hampetrol ihtiyacının büyük bir kısmını kendi yeraltı kaynaklarından karşılamak, gayret ve çalışmasında bulunan TPAO'nun her yıl artan aramalara büyük mikyasta masraf yapması gerekmektedir. 1967 ilâ 1969 yıllarında bu iş için asgarî 150 Milyon Türk Lirasına ihtiyacı olacağı tahmin edilmektedir.

«2— Düşük graviteli hampetrollerin «Kok olarak» değerlendirilmesi için Batman Rafinerisi tesislerine «Coking» ünitesi ilâvesi projelenmektedir. Şirketin bu iş dolayısiyle 100 Milyon Türk Lirasına ihtiyacı bulunacağı beklenmektedir. Bu proje memleketin kok kömürü ihtiyacının karşılanmasında önemli rol oynıyacaktır.

«3— Her yıl daimi suretle artan petrol tüketiminin yurt içinde inşa olunacak rafineriler mahsullerile karşılanabilmesini şimdiden plânlayan ve çalışmalara girişen TPAO'nun takriben 500 Milyon Türk Lirasına ihtiyacı vardır.

«4— Gerek Batman, gerekse 4'üncü Rafinerinin mahsullerinin satışını mevcut rekabet düzeni içerisinde sağlamak maksadiyle mahsul pazarlaması mevzuuna şimdiden eğilmek icabetmektedir. Bu iş ise, gelecek 3 yıl içerisinde yeni kurulması gereken şirketin takriben 80 - 90 milyon liralık bir yatırımda bulunmasını gerektirmektedir.

«5— TPAO'nun Petro - Kimya tesislerine iştirakinden bakiye 68.8 Milyon Türk

Liralık borcunun 1967 yılı başlarında ödenmesi icabetmektedir. Şimdiden bu şirket sermayesinin 250 Milyon Liradan 500 Milyona çıkarılması bir zaruret haline gelmiştir ki bunun da TPAO'ya yüklediği yükü hesaba katmak icabeder.»

Millî Petrol Şirketimiz TPAO'nun 1967 ilâ 1969 yılları için yaklaşık 1 Milyar Türk Lirasına ihtiyacı bulunacağını, günden güne artan malzeme masrafları ve Toplu İş Sözleşmelerinin getirdiği munzam Personel masrafları dolayısiyle, vecibe ve mükellefiyetlerini büyük güçlüklerle yerine getirmeye çalıştığı ve 1 Milyarlık önemli projenin ancak 200 Milyon Liralık kısmını kendi kaynaklarından karşılayabileceği belirtildikten sonra, boru hattına özel sermayenin katılmasının ikinci nedeni şu şekilde belirtilmektedir:

B) SERMAYE PİYASASININ TEŞKİLİ:

«Bu hisselerin halka satılmasından beklediğimiz ikinci hizmet büyük Atatürk'ün de devletçilik anlayışına uygun olarak Hazinenin halkla işbirliğini temin etmek ve böylece milletçe çok muhtaç bulunduğumuz sermaye piyasasının teşekkülünü sağlamaktır. Kârı kanunen garanti edilmiş bu işde devletle ortaklık kuracak özel sermaye devletin diğer yatırımlarında da yardımcı olacak ve kalkınma hızımız bir misli artacaktır. Hattâ bu mevzuda daha ileri giderek özel sermayenin devletle işbirliğini sağlamak bakımından Ereğli Demir Çelik ve buna benzer bazı teşebbüslerde ümit ve güveni kırılmış özel sermayeye, kabil olursa makabline şamil olmak üzere % 5 - 6 gibi bir kâr garantisi de düşünülmektedir.

«Bu maksada hizmet eden teşebbüsümüzün ileri sürülen mahzurları da varit değildir. Şöyle ki:

«Bu hisseleri satmakla TPAO ve dolayısiyle Hazine bir zazara veya bir kâr mahrumiyetine uğratmamaktadır.

«— Bu hisseler karşılığı elde edilmesi düşünülen 150 - 200 Milyon Liralık para derhal yeni bir yatırımla nemalandırılacağından boru hattı hisseleri sebebiyle mahrum kalınan kâr girişilecek yeni işletmelerden telâfi edilecektir.

«b— Statik bir halde boru hattında bulunurken yeni işletmeye getirilip dinamik bir hale sokulacak bu para, bir miktar işsize iş sahası açacağı gibi, ayrıca elde edilecek mamûller sebebiyle memlekete döviz tasarrufu sağlayacaktır.

«c— Ayrıca bu hisseler tercihan 1000 ilâ 50.000 Lira sahiplerine verileceğinden, umumiyetle muattal ve % 3 ilâ % 6 gibi basit bir faizle bankalarda yatan veya yorganlara dikilmiş, çömleklerde gizlenmiş küçük tasarruf % 10 - 15 gibi yüksek bir kâr garantisine kavuşturulacak ve böylece servet tevziinde sosyal adalete hizmet edilmiş olacaktır.»

«Bu mevzuda büyük Atatürk'ün iktisadî Devletçiliği tarif ve anlayışını da hatırlamak isteriz. Sümerbank Kanununun esbabı mucibesi arasında büyük önder tarafından verilen devletçiliğin tarifi aşağıdaki şekildedir:

«Devletçilik teknik ve sermaye kifayetsizliği sebebiyle fertlerin yapamadıkları fakat memleket için faydalı büyük işleri devlet eliyle yapmak ve halka iade etmektir.»

MEVZUUN STRATEJİK BAKIMDAN MÜNAKAŞASINA GELİNCE:

«Kanaatimizce iddialar bu bakımdan da yersizdir. Petrol ve Petrolle ilgili tesislerin stratejik ehemmiyetini münakaşa etmek istemeyiz. Ancak bir kısım hisselerin yerli özel sermayeye verilmesinin hiçbir surette tehlikeye sokmadığı da aşikâr bir keyfiyettir. Pipe-Line'in halen maliki bulunan TPAO'da az çok özel sermaye ihtiva eden bir karma sermaye şirketidir. Kuruluş'dan bu yana geçen 12 sene zarfında özel sermaye sahiplerinden bu şirkete ve stratejik ehemmiyetine herhangi bir tehlike veya bir tehlike işareti vaki olmamıştır. Boru hattı şirketinde hisselerin asgarî % 51'i değişmez bir şekilde TPAO'nun elinde bulunacağından, değil özel yerli sermayeye hattâ yabancı sermayeye bile yer verilse yine bir idarî güçlüğe veya başka bir tehlikeye kanunî ve fiili imkân görülemez. İpraş bunun tipik bir misalidir.

«Ananim Şirketlerde ekalliyetin tahakküm ve galibıyetini temin eden bir metod ve yol bulmuşsa bu açıklanmalıdır. Bunu Anonim Şirketler hukukuna bir hizmet sayarız.»

Kurulması düşünülen boru hattı şirke-

tinin hisse senetleri 1000'er liralıktır ve nama yazılı olacaktır. Hisse senetleri münhasıran Türk vatandaşlarına satılacaktır.

Bunların devri Şirket İdare Meclisinin kontroluna tabi tutulacaktır. Kaide olarak her vatandaş azamî 50,000 Liraya hisse alabilecek ve hisse senetleri kuruluştan itibaren 5 sene içnde nominal değerleri üzerinden paraya çevrilebilecektir.

Henüz Şirket kurulmamış olmasına rağmen 16 Şubat gününe kadar TPAO'ye hisse satın almak için başvuranların istekleri 82 Milyon Lirayı bulmuştur. Şirket bütün hisselerin kısa zamanda satılıp biteceği ve prim yapacağı umulmaktadır.

Zamlar Ne Bakımdan Tenkit Edilmelidir ?..

TEKEL maddelerine, şekere, çimentoya, tuza, kömüre ve fiatları hükümetçe tayin ve tesbit edilen diğer eşya ve hizmetlere yapılan ve yapılacağı anlaşılan zamlara karşı iki yandan şiddetli tepki doğmuştur: Alım güçleri zayıf olan halktan; muhalefetten ve basından...

Halktan gelen tepki normaldir ve önceden karşılanması hayli güçtür. Zamlara tüketicileri hazırlamak yerine hükümetler aksini yapmaktadırlar. Uzun süre politika düşüncesiyle yani doğuracağı tepkilerden korkularak zamlara gidilmez; sonra bıçak kemiğe dayanınca birden bire yapılacağı zaman da son dakikaya kadar halktan saklanır. Eğer piyasa ekonomisinin kurallarına uyarak zamlar zamanında ve yavaş yavaş yapılsaydı, hem yaratacağı etki ve tepki az olur; hem de fiat yükselişlerini önlemek imkânı bulunurdu. Hükümetler bu doğru olan yolu tutmaktan daima kaçınmışlardır. Meselâ İstanbul elektrik tarifesi bundan yirmi yıl önceki tarifedir. Aradan geçen uzun süre içinde idarenin üretim ve yönetim masrafı iki misline çıkmış, işçi ücretleri iki misli çoğalmış, bütün eşya ve hizmetlerde iki üç misline varan fiat artışları olmuş ve İşletme uçan kuşa borçlanarak memurlarına maaş veremiyecek duruma düşmüştür. Bütün kamu işletmeleri gibi İstanbul Elektrik idaresinin de bir özel işletmeye göre masraflı ve düşük randımanla çalıştığı bilinen bir gerçektir. Kamu işletmelerinin reorganizasyon filân gibi lâflara ve girişilen sözde reform hareketlerine rağmen, bu bakımdan eskisinden daha kötü duruma düşürüldüğü de ayrı bir gerçektir. Bütün bunlar bilindiği halde, İstanbul Elektrik İdaresinin bataktan kurtulmak için istediği zammı önümüzde yeni belediye seçimi olduğu için, Belediye Meclisi bile kabul etmemiş ve Meclis kuvvetli üyelerinden iki kişi ile İdare Genel Müdürünü Ankara'ya, Başbakandan ve hükümetten para yardımı dilemek için, yollamakla yetinmiştir. Şimdi tarifelere % 50 gibi çok ağır bir zam zarureti doğmuştur. Eğer piyasaya uyularak vakitlerinde fiat ayarlamaları yapılabilseydi, parasızlıktan İdare birçok zararlara sürükletilmemiş olacağından, bugün bu kadar yüksek bir zam asla söz konusu olmazdı.

ŞEKER fiatlarına birdenbire yapılan 50 kuruşluk zam da, eğer plânlamanın devamlı ısrarına uyularak, meselâ bundan üç sene evvel yapılsaydı, 25 kuruşluk bir fiat artışı ile yetinilmiş ve şeker şirketi de bugün Hazineden 600 milyon alacaklı ve pancar üreticilerine 250 milyon lira borçlu duruma sokulmamış olurdu.

Hükümetlerin, fiat tayini ellerinde olan eşya ve hizmetlerde piyasa şartlarına göre gerektiği zamanlar ayarlama yapmaktan çekinmeleri ve bunları arkaya iterek birden bire yapmaları sıkı frene uğramış otobüs yolcuları gibi, halkı sarsmakta ve yarattığı psikolojik etkilerle iktidarlar da sarsılmaktadır. Plânlama ısrarla şekere zam istediği halde, seçimlerin yaklaştığı düşüncesiyle İnönü'nün Başkanlık ettiği Halk Partisi koalisyon hükümeti buna cesaret edememiş; bu suretle aradan iki yıl geçerek Hazine Şeker Şirketine ve Şirket te üreticilere borçlanmak suretiyle bocalaya bocalaya bugüne kadar gelmiştir. Şimdi Demirel hükümeti şekere 50 kuruş zam yapmasından dolayı muhalif basında şiddetli hücuma uğramaktadır. Bunun ne kadar haksız ve yersiz olduğuna, tenkit yapılacaksa asıl «Hükümet bu zammı neye bu kadar geciktirdi?» diye yapılması gerektiğine şüphe yoktur.

ZAMLAR dolayısiyle muhalefet ve basının giriştiği tenkitlerde de haksızlık, insafsızlık ve bundan dolayı politik dema-

goji havasının hâkim olması, tarafsız çevrelerce üzüntü konusu olmaktadır. Bir memlekette eşya ve hizmet fiatlarını yükselten ekonomik faktörlerdir. Bu faktörlerin başında kalkınma gelir. Kalkınma içinde olan her memlekette fiat artışları olacaktır. Yiyecek, hammadde ve işçi fiatları durmadan yükselecek; dış borçlar çoğaldığı ve ithalât kısıldığı için iç piyasayı işba edecek duruma gelinceye kadar, sanayi eşyası fiatları da düşmeyecektir. Üstelik kalkınma masrafları ve kamu harcamaları her yıl daha da kabaracağından vergiler ağırlaşacak, ve başkalariyle birlikte, bütün bu faktörler dolayısiyle fiatlar durmadan yükselecektir. İşte hükümet etmedeki marifet, bu normal yükselişi hafifletecek ve gelirleri artıracak veya bunu mümkün olduğu derece önleyecek iktisadî, malî ve sosyal tedbirleri isabetle alıp, enerjiyle uygulayabilmektedir.

İşçi yevmiyelerinde son seneler içindeki artış yüzde 30'u aşacak seviyeye gelmiştir. Kimse sendikalı ve sigortalı işçilerin toplu sözleşmelerle aldıkları ücretleri tenkit konusu yapamaz, ve bu fiat artışlarının şu veya bu şekillerle önlenmesini isteyemez. Mesele, işçiye daha yüksek ücret vermekle birlikte randımanın çoğaltılması tezini savunamaz. Hele devlet işletmelerinin çoğunda işçi kadrosunun (memur kadrosu gibi) çok şişkin olduğu ve iş gücü randımanının Batı ölçülerine göre çok düşük olduğu herkesçe bilinmektedir. Durum böyle olduğu halde bir devlet işletmesini mutlak zarara sokacak bir işçi isteği karşısında direnen işletmeye veya hükümete Basın ve Muhalefet çatar. İnsaflı olan kimse işletmenin veya hükümetin, bu tutumunu tenkit ettiği süre, eşya ve hizmetler fiatına zammı normal karşılamalıdır. Hayır; bizde böyle olmuyor. «Zam» halk üzerinde en etkili bir politika demagojisi silâhıdır. Halka yaranmak peşinde olan Muhalefetin ve Basının yaptığı şey, insaflı olsun olmasın, hükümete ve iktidara çatmak oluyor.

ÇİMENTO fiatlarına tonda uygulanan 15 lira zam, bu ölçüler içinde bizce, hükümetin iktisadî düşüncelerle aldığı isabetli bir karardır. Çimento fiatlarının senelerce düşük tutularak dondurulması yüzünden yeteri kadar yatırım yapılamamış, yıllarca dışarıdan çimento getirilmiş ve daima da bu mal karaborsa metaı olmuştur. Şimdi, üretimin çoğalmasına rağmen, karaborsa önlenememiştir. Hem bunu önlemek ve hem de yatırımları hızlandırarak Türkiye'nin çimento ithâl eden değil, ihraç eden bir memleket olarak ileride iç piyasada fiatları düşürebilmek için istihlâkları bir miktar kısmayı zorlayıcı bu zam yararlı olabilir. Şunu da unutmamak gerekir ki, bugün en büyük çimento tüketicisi olarak bu zammın önemli kısmını devlet yüklenecektir.

Tütün ve diğer Tekel maddelerine yapılan zamlar, malî nedenlere dayanır. Bunun yanı sıra üreticiyi koruma maksadiyle Tekelin yaptığı destek mubayaalara bu zamlar bir kaynak olacaktır. Kısacası hükümetleri piyasa zaruretleriyle zam yapmış olmaktan ziyade, fiat artışlarını önleyici ve yatırımları hızlandırıcı tedbirleri vaktinde ve gereği gibi alamadı ve ayarlamaları vaktinde yapmadı diye tenkit etmek gerekirdi.

Petrol Grevleri Sendikacılık Hayatımızda Mutsuz Bir Teşebbüs Olmuştur

BİRİ Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının Batman rafinerisinde, öteki de Petrol Ofisin İstanbul depolarında ilân olunan ve iki aya yakındır bir anlaşmaya varılamadığı için devam eden grev, bütün özellikleriyle işçi ve işveren münasebetlerinde olduğu kadar rejim ve devletçilik bakımından da üzerinde önemle durulması gereken bir olay manzarasını göstermektedir. Petrol-İş tarafından yönetilen bu iki grev Basında ve kamu oyunda çok olumsuz tepki yaratmıştır. Sendika Başkanının «Tanklarımı çevirirsem, herşeyi alt üst ederim» diyecek kadar kendine güvenmesine rağmen, grev başarısız ve neticesiz o l m u ş t u r. Grevin petrol gibi stratejik bir madde üzerinde ve işverenin de devlet oluşu, olayı başka yönden de mânâlandırmaktadır. Petrol sağlanamazsa hayatın duracağını ve böylece grevi ön-

lemek üzere isteklerin mecburî olarak kabul edileceğini, üstelik işverenin devlet işletmeleri olması yüzünden daha kolay sonuç alınacağı ve bu yolda başarı sağladığı takdirde arkasından özel şirketlere yönelecek hücumda başarı kazanılacağı hesaplanmış olsa gerektir.

Her iki grev için ortaya atılan sebepler birçok bakımdan mesnetsiz ve grevler de kanunsuzdu. Toplu sözleşmelerin henüz süresi bitmemişti. İşçilerin çoğu aldıkları ücretlerden şikâyetçi değillerdi. Kalifiye olmayan bir işçinin bile sosyal yardımlar hesaplanırsa, gündeliği 25 liraya gelmekteydi. Ücretin yükseltilmesi gerekiyorsa, yakında süresi sona erecek olan toplu sözleşmede bu istek ileri sürülebilirdi. Her memlekette işçi grevleri hele petrol gibi stratejik maddelerde uzlaşma için her çareye başvurulduktan ve hiçbir sonuç alınamadıktan sonra olmaktadır. Bu silâhı uluorta kullanan ve bu iki grevde olduğu gibi hastahaneleri, mektepleri, akaryakıt sıkıntısına düşüren grevlerin işçi aleyhine girişilmiş hareketler olacağına kesin olarak inanmak gerekir.

Batman grevine 2500 işçiden ancak 500 kadar sendikalı iştirak etmiştir. Rafineri eksik kadro ile de normal çalışmasını yapabilmiştir. İlgililerin ifadesine göre esasında rafineride işçi bolluğu maliyetleri artırmakta ve kadronun normal hadde indirilmesi güçlüğünün nasıl yenileceği düşünülmekteydi. Örnek olarak yıllık kapasitesi 700 bin ton civarında olan Batman rafinerisinde çalışan 2500 işçiye karşılık bunun dört misli kapasitedeki Mersin Ataş rafinerisinde işçi sayısı 500 ü aşmadığı gösterilebilir. Grevden sonra daha az işçi ile çalışılabildiğinin fiilen de anlaşılmış olması, eğer Türk petrollerinde işçi kadrolarında ayarlama yapma zorunluğunu doğurursa şaşmamak gerekir.

Petrol Ofisi depolarındaki grev büsbütün kanunsuz ve mesnetsiz olmasına rağmen yapılabilmiş ve devam edebilmiştir. Bu grev zam isteği yüzünden de olmamıştır. Petrol Ofisi ile Petrol-İş sendika arasındaki toplu iş sözleşmesinin sona ereceği tarih 1 Nisan 1967 dir. Yetkili makamlar toplu iş sözleşmesi devam ederken grev yapılamıyacağını karara bağlamışlar ve bu kararlar Yargıtayın tasdikinden de geçmiştir. Grevin sebebi, üstün başarıları görülen 9 işçinin ücretlerine zam yapılmış olmasıdır. Petro-İş sendikası bunu protesto etmiş ve uyuşmazlık çıkarınca Petrol Ofisi de bu zamlardan vazgeçmiştir. Buna rağmen sendika kanunsuz greve giderek hem halka ve Petrol Ofisine, hem de işçiye birçok zarar vermiştir. Bir devlet işletmesi olan Ofisin grev yüzünden şimdiye kadar uğradığı zarar 7 milyon liradır.

İşçi haklarını korumak için kurulmuş olan sendikaları ve verilmiş grev hakkını iyi kullanamadığı görülen Petrol-İş sendikası Genel Başkanı Ziya Hepbir'e bundan iki sene evvel bir görüşme sırasında grevlerin alıp yürümesinden doğabilecek zararlar hakkında söylediklerimizi hatırlatırız. Liman lokantasında İsrail İşçi Konfederasyon Genel Sekreteri şerefine verilen kokteylde konuştuklarımızı unutmamış olsa gerektir. Ziya Hepbir bize «Grev salgını yüzünden tehlikenin içine doğru gidiyoruz; buna bir çare bulmalıyız. Bir açık oturum yapınız» demişti. Biz de bu içten gelen isteği memnunlukla kabul ederek, İstanbul Sanayi Odasında üç gün süren bir açık oturum düzenlemiştik. İşçi ve işveren Konfederasyonları temsilcileriyle Üniversite Profesörlerini ve diğer ilgilileri çağırdık. Hattâ toplantının neden yapıldığını gösteren bildiriyi, dâvet edeceklerimize yollamazdan önce Ziya Hepbir'e gösterdik ve tasvibini aldık.

Fakat nedense bu Açık oturuma Türk-İş cephe aldı ve katılmadı. O katılmayınca İşveren Konfederasyonu da ona uydu. Ziya Hepbir de ortadan silindi, bizimle görüşmez oldu. Biz buna rağmen başarılı bir toplantı yaptık ve mecmuamızda konuşulanları okuyucularımıza duyurduk.

Henüz bundan iki sene evvel aşırı isteklerden, grev salgınlarından «uçuruma gidiyoruz» diye telâş gösteren Ziya Hepbir'in, şimdi işçiyi ayaklandırarak grevler yapan ve idare eden bir adam olması karşısında sonsuz şaşırdığımızı ve bu köklü değişikliğin sebeplerini bir türlü kavrayamadığımızı itiraf ederiz. Grev, her memlekette olduğu gibi bizde de, en çok işçiye ve onun haklarına zarar veren bir müesesedir. Çok zora düşmeyince bu silâhı kullanmamak gerekir. Gerçek bu olduğuna göre, şimdi bizde grev salgınını önlemek hem

memleketin ve hem de işçinin menfaati bakımından ilk işimiz olmalıdır.

Sendikacı olduğu kadar memleketsever bir Türk olarak Ziya Hepbir'i bundan iki yıl önceki düşüncelerine dönmüş görmek isteriz. Aksi takdirde bu salgının önlenmesi her şeyden önce, Ziya Hepbir'in grevci otoritesinin kırılmasına ve saldırısının önlenmesine bağlı kalmaktadır.

Bu Yıl Mecliste Bütçe Görüşmeleri Olgun Bir Hava İçinde Geçti

1964 den bu yana bütçe, ancak bu yıl olgun bir hava içinde Mecliste görüşülebildi, ve devlet idaresinde Ana muhalefet partisi sorumluluk şuuru içinde tenkitlerini yaptı. Bundan önceki yıllarda Meclisteki bütçe tartışmaları iktidar ve muhalefet iki ana parti arasında karşılıklı tahrik ve tahkirler, hattâ küfürlere ve döğüşmelere kadar giden bir politik sokak kavgası halini alırdı.

Parlâmentolar iktidar partisiyle Ana muhalefet partisi arasında, demokratik bütün kurallar ve haklar saklı kalmak şartiyle, centilmence fikir çarpışmasının yapıldığı forumlardır. Mücadele bir futbol maçı, bir güreş ya da bir mahkemedeki yargılama gibi belirli kurallara bağlı olarak cereyan etmelidir.

Politika hileleri, demagojiler, centilmenliğe uymayan davranışlar ve sözler, baş hakem mevkiinde olan halkı demokrasiden ve parlâmentodan soğutur. Olumlu iş göremeyen ve çıkartamayan parlâmentonun demokratik rejime zarar verdiği her memlekette görülmüştür. Parlâmentoları böyle bir duruma düşürmeyecek olan şey, iktidar ve muhalefet iki ana parti arasında bu prensipte mutlak fikir birliğinin kendiliğinden doğmuş olmasıdır. Bu yılki bütçe tartışmaları bu bakımdan ümit verici ve sevindirici olmuştur.

Parlâmentoda küçük partilerin, hele bunların arasında sağ ve sol aşırı kanatta olanların rolleri iki Ana Partinin rollerine benzemez. Bu Partiler, yaşayan rejime karşı oldukları için her fırsatta parlâmentoyu işleyemez hale sokmaya çalışacaklardır. Sinirlenmemek ve bu partilerin oyununa düşmemek de iktidar ve muhalefet iki ana partinin vazifesidir. Bu yılki bütçe tartışmalarında TİP nin ortaya attığı rejim kavgasının etkisiz bırakılmış olması, partilerimiz arasında kendiliğinden beliren şuur ve anlayışın bir sonucu olmuştur.

14 ŞUBAT Salı günü başlayan bütçe toplantılarına Maliye Bakanı Cihat Bilgehan'ın uzun konuşmasiyle başlandı. 1966 yılında tarımda yüzde 8.6, sanayide 9.9, inşaat sanayiinde 9 ve ulaştırma alanında ise yüzde 8.4 lük bir gelişme hızı sağlanmıştı. İç ve dış ticaret gelişmiş; sigortalı işçi sayısı artmış ve ortalama işçi ücretleri 20.66 liradan 23.32 liraya yükselmişti. 31 Aralık 1966 da Türkiye'nin dövizle ödenecek dış borçlarının toplamı 1 milyar 189 milyon dolar, Türk parası ile ödenecek olanlar ise 3 milyar 299 milyon dolardı. 1967 yılı programlarının dış finansman ihtiyacı için 145 milyon dolarlık yardım talebinde bulunulmuştu. Vergi reformu çalışmaları yapılmaktaydı. Çalışmalar özellikle gelir vergisi, tarım gelirlerinin vergilendirilmesi, gelir ve kurumlar vergisinde alınması gereken özel teşvik tedbirleri, emlâk alım vergisi ve motorlu kara taşıtları vergisi üzerinde toplanmıştı. 1967 yılı bütçesi Komisyonca yapılan 121 milyon 186 bin lira eklemelerle toplam olarak 19 milyar 786 milyon 365 bin lira idi. Bütçe açığı 500 milyon liradan ibaretti, ve bu iş istikrazlarla kapatılacaktı.

MALİ ve iktisadî dururumuzu sağlam ve gelişmemizi güvenli olarak gösteren Maliye Bakanından sonra CHP Meclis Grubu adına Genel Başkan İsmet İnönü konuştu...

Sayın İnönü'nün Grup sözcülüğü kendi kararlariyle olmuş ve konuşmaları Grup Yönetim Kurulundan geçmediği gibi onlardan bilgi ve mütalâa da istememiştir. Parti Meclis Grubuna ve idarecilerine karşı hiddet ve güvensizliklerinin, partilerinin tüzüklerini ve kurulmuş geleneği hiçe sayacak kadar, şiddetlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bir nevi ihtilâl hareketi gibi ni-

telendirilecek olan bu tutumlarının sonunun nereye varacağı ve hiddetlerinin yorgan yakmaya kadar kendilerini sürükleyip sürüklemeyeceği yakında anlaşılacaktır.

İnönü için genel olarak ölçülü ve olumlu konuştu denebilir. Son zamları isabetsiz bulmuştur. Bu, zincirleme fiat artışına yol açar. Eğer hükümet bu zamlarla beraber açık finansmana da girerse 1967 de güç bir ekonomik ve malî duruma gireriz. Hükümetin komünist tehlikesini önlemek için olağanüstü kanunî tedbirler yoluna gitmesi isabetsizdir, yanlıştır. Sayın İnönü, iktidarları zamanında yaptıklarından da ders almış olacaklar ki, «Yanlış bir yola gidince adım adım memleketin bir zindan havasına büründüğü görülmüştür ve görülebilir» diye iktidarı uyarmak istemiştir. Konuşmalarında şu noktalara da değinmiştir:

«Komünist tehlikesi ne kadar varsa, onu mübalâğa ile bir kazanç ve geçim vasıtası haline getiren bütün şartlar bizde suni olarak yaratılmıştır. Türlü dernekler vardır. Komünistlerle mücadele ederler ve her gün yeni bir komünist yuvası keşfederler. Bu dernekleri devlet besler. İşi gücü olmayan insanlar, hamiyet ve kolay geçimi bir arada bu derneklerde temin ederler...»

CHP Meclis Grubu sözcüsü olarak konuşan İnönü'ye göre, hepsi de vasıtalı vergi niteliğinde olan son zamlarda vasıtasız vergiler ağırlığını kaybetmiştir. 1967 de köklü tedbirler alınmazsa belirli bir ölçüde artacak olan hayat pahalılığı, ürettiği malın değeri yükselmeyen köylülerle dar gelirlileri, işçileri, memur ve ücretlileri, küçük esnaf ve sanatkârları geçim zorluğuna sürükleyecektir. Buna karşılık geniş kredilerle spekülâsyon imkânına sahip olanların gelirleri daha da artacaktır. Böylece millî gelirin dağılışında, üretim yapanlarla dar gelirlilerin aleyhine gelirin dağılışında, üretim yapanlarla dar gelirlilerin aleyhine ve spekültörlerin lehine bir değişme olacak, sosyal adaletsizlik bir kat daha artacaktır. 1967 bütçesindeki carî harcamalardan kesintiler yapılması, bütçedeki % 13.8 lik artış yerine plânın öngördüğü % 8.4 artışla yetinilmesi hakkındaki beyanları da, eğer yapılabilecek bir şeyse, elbet hükümetin de istediği ve yapacağı bir şeydir.

Sayın İnönü'nün tüm konuşmaları, iktidarla Ana muhalefet partisi arasında belirdiğini memnunlukla kaydettiğimiz havaya uygun düşmüş ve uyarıcı olmuştur.

MİLLET Meclisinde bütçe görüşmelerinin üçüncü günü AP Meclis Grup adına İstanbul Milletvekili Muhiddin Güven de ilginç bir konuşma yapmıştır. AP Grup sözcüsü, «Muhalefetin haklı tenkitlerini de hürriyetlerin bahşettiği büyük nimetlerden telakki edip istifade edeceğiz. Ancak kendi topraklarında, kendi insanlarını mahkûm eden bir sistemi getirmek için gayret sarfedenlere karşı böyle bir ölçü içinde olmazsak» mazur görülmelerini rica ettikten sonra, Anayasa'nın sosyal kelimesini sosyalizm anlamına yorumlayan solcu akımla mücadele edleceğini, hükümetten bunu sağlayıcı daha sert müeyyideler beklediklerini söyledi. Hükümetten özel sektörü teşvik edici tedbirlerin düşünülmesini de isteyen Güven, «Sosyal adalet prensipi, arkasına sığınarak memlekette zengin-fakir ayırımı yapmak, sınıflar yaratarak birbirine düşürmek, sonunda bir dikta içindeki mutlu azınlığın menfaati hesabına bütün bir cemiyetteki insanları fakirlikte eşit hale getirmek için kullanılamaz» dedi. AP sözcüsü daha sonra bütçenin savunmasını yaptı, ve partisinin toprak reformu istediğini belirtti.

CHP Meclis Grubu adına Prof. Turhan Feyzioğlu, plânlama konusundaki kanunun «önce yıllık programlarının, sonra bütçenin hazırlanması» yolundaki emrine 1966 yıllarında uyulmadığını ileri sürmüş ve «sanki 1967 programı 1967 bütçesine uydurulmuştur» demiştir. Çağdaş bütçelerde bütçe dengeliği yerine «tüm ekonomik denge» esastır ve bütçeler artık bir programa bağlı olmaları gerekir. Fiat artışları ve zamlar hakkında da CHP Grup sözcüsünün konuşması yıkıcı değil, uyarıcı olmuş ve sık sık AP Milletvekilleri tarafından da alkışlanmıştır.

BAŞBAKAN Demirel, bütçenin tümü değil, Başbakanlık bütçesi üzerinde yaptığı konuşmada daha çok TİP nin Ana-

Pendik'te Tersane Kurulursa Yeni Bir Cinayet İşlenmiş Olur

SÖYLENDİĞİNE göre Denizcilik Bankası, Pendik'te büyük bir tersane yapma düşüncesindeymiş. Yeni tersanelere çok muhtacız. Ama neden Pendik? Vaktiyle Haliç'in ağzında yapıldığı gibi şimdi de İstanbul'un en mütena sayfiye yerinde bir tersane yapılarak yeni bir hata mı işlenecek? Yer mi yok bunun için? Pendik, yalnız turistik bölge olduğu için değil, büyük bir tersane kurmaya elverişli olmadığı için de akla gelmemeliydi.

İzmit körfezinde, Gölcük tersane bölgesinde, meselâ Tütün Çiftlik'te o kadar uygun yerler bulunabilir ki...

Dileğimiz, Pendik'te tersane yapılacağı haberinin doğru olmaması, böyle bir düşünce varsa hemen vazgeçilmesidir...

yasa'yı sosyalizm yönünden yorumlaması ve bu suretle maksatlı olarak sömürmesi konusuna değinmiştir. Temel felsefede, temel inanışlarda müşterek anlayış içinde olmadıkça Meclis çalışmaları randımansız geçeceğini, üç günden beri Mecliste devam etmekte olan bütçe müzakerelerinde milletçe karara bağlanan birçok hususların yeniden münakaşa konusu yapıldığını, Türk Anayasası'nın sosyalizm maskesi altında komünizme açık bir Anayasa olmadığını belirten Demirel, artık bu münakaşalara bir son verilmesini istemiştir. TİP ve diğer sol kanadın durmadan köylüyü ağaların esiri ve milleti bir avuç mutlu azınlığın sömürme alanı ve devleti de sömürme organı olarak göstermeleri ve bu suretle yaşayan rejimi yıkmaya çalışan tahriklerde bulunmalarını tehlikeli bir akım olarak görmek lâzımdır. Sosyalizm onlarca her derde devadır. İstedikleri zaman «halk uyuyor», işlerine geldiği zaman da «halk uyanıktır» derler. AP sermayedarlık partisiymiş!... Türkiye'de sermayedarlar partisi diye adlandırılabilecek bir parti, oyların % 53 ünü alarak iktidara gelmişse Türkiye'nin meseleleri halledilmiş demektir.

Bu iddiaları teker teker ele alarak cevaplandıran Başbakan «Kalkınma bugünkü düzenle olmaz, ancak sosyalizmle olur» tezini yermiş, ve TİP Grup sözcülerinin yapılanları tenkit yerine Marx'ın manifestosuna uygun prensipleri savundukların belirtmiştir. Onların doğmatik oldukları için özel teşebbüsü anlayamadıklarını söyleyen Başbakan sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Eksiği, fazlası olan şeyleri hep beraber düzenleyelim. Ama Türkiye'de sınıf kavgasına yol açmayalım. Esasen böyle bir tutumun ve davranışın cezaî müeyyideleri olduğunu bilmelisiniz. Beğenseniz de beğenmeseniz de Türk devletinin kanunlarına uymak zorundasınız. Kanunlara uymayanları islâha Türk devleti muktedirdir. Bu kürsüden yapılan konuşmanızla sınıf kavgasını tahrik etmeye yeltenirken, teşriî masuniyet zırhına sığınmaya çalışmayınız. Türk devleti, Türk milletini bölmeye çalışanların mutlaka haklarından gelecektir...»

Demirel bu arada asker, memur ve işçilerle bunların aileleri dışında kalan 26 milyon Türkün her sabah kendi işini kendisi tayin ettiğinden hepsinin özel sektör olduğunu söylemiş ve TİP sözcülerini dinlerken duyduğu sıkıntıyı belirttikten sonra zamlar meselesine geçmiştir. «Hükümet programında zam diye bir şey yok, bunu nasıl yapıyorsunuz?» diyenlere cevabı şu olmuştur: *«Zam yapmayacağız, vergi koymayacağız, diye bir şey mi söyledik, vaad mi ettik? Şeker meselesine gelince, şeker şirketinin 1 milyar lira borcu toplanmıştır. Bunun 300 milyonu pancar üreticilerine aittir. Bu bir milyar lira nereden bulunacaktır? Gelecek sene şeker şirketi pancar müstahsiline tek kuruş veremiyecek durumda olurdu. Zam sevimli bir şey değildir. İktisadî ve malî meselelerini hal edemeyen millet eninde sonunda büyük sıkıntıya düçar olur. Eğer bugün zamlar yapılmasaydı, gelecek sene çok daha büyük sıkıntılar içinde olacaktık. O zaman huzurunuza gelip* (Hazine battı, şeker şirketi battı, kömür müessesesi battı) *mı demeliydik?...»*

İktisadî istikrarın ve kalkınmanın bazı fedakârlıkları yüklenmekle kabil olduğunu

belirttikten sonra Demirel, partizanlık konusuna temasla; «*Biz, partizanlık gayesi içinde hiçbir zaman olmayacağız. Partizanlık gayreti içinde şuraya şu kadar bin, buraya bu kadar yüz veya oraya okadar 10 kişi koyduğumuzu gösterebilirseniz iddiaları kabul edeceğiz*» demiştir.

Bütçe müzakerelerinin sükûnet içinde ve olumlu geçmesi, sonunda muhalefet oylarının beyaz verileceği anlamına gelmeyeceği şüphesizdir. Normal olan şey herkesin vazifesini yapmasıdır.

Gençlik Dâvâmız

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

«Gençlerdeki bu taşkınlık neden? Mahkeme kararını dinlemeyen, polise karşı gelen, sokaklara dökülerek «istemezük» diyen, derslerini asan ve okumayan bu çocuklara bir «dur» diyen olmayacak mı? Talebe kurulları politik amaçlara vasıta ediliyor. Sol akımlar buralarda yuvalarını kurmuştur. Komünizmin kırmızı bayrağı, Türk bayrağı gibi, gençlerin elinde dalgalanıyor. Sanki Atatürk önlerinde, onlara emir veriyor. Bursa nutkunda «Mahkemeyi dinlemiyeceksin, polisi dinlemiyeceksin» dediği için şimdi kanuna karşı gelmekte gençler, Atatürk'ün emrini yerine getirdiklerine inanmaktadırlar. Artık yeter, bütün şiddetiyle kanunlar uygulanmalı, ve bu azgın, bu asî gençlik behemehal susturulmalıdır.»

EVET; bu sözler salonlarda, kulüplerde, sokaklarda rastladığımız yaşlı başlı insanların ağzındat çok işitilmektedir. Fakat baştan başa haksız, yersiz sözlerdir bunlar. Gençliğin canlı, hareketli, memleket sorunlarına karşı yürekten bağlı olmaları sevindirici, ümit vericidir. Ne kadar aşırı, ne kadar tehlikeli gibi görünse bu hareketler genç kuşaklardaki millî kaynayış ruhunun belgeleridir; kuşkulanmadan bakmıya alışmalıyız. Ne istiyor bu çocuklar? Emperyalizme karşı, sosyal adaletsizliğe karşı, sömürülmeye karşı ve sosyalizmden yana olduklarını haykırıyorlarsa bu seslere kulaklarımızı tıkamamalıyız.

Ama diyeceksiniz ve çok haklısınız; «Sokak asfaltları üzerine «Amerikalıları kovalım, kompradorlara ölüm» gibi dövizler boyaıayanları sürükleyenler var; Komünistler onları zehirlemişdir; üniversitelerimizde yalnız sosyalizm lâfı edenlere kulak kabartıyor çocuklarımız; Halk Partisi öğrenci teşekküllerini politikasına araç olarak kullanıyor; TİP te bu yoldadır ve CHP ile rekabet halindedir. Bırakalım mı gençlerimizi bunların eline? Yarın onlar memleketin kaderine hâkim olacaklar; devlet ellerinde, polis emirlerinde olacak... Böyle yetişirlerse yarın halimiz nice olur?»

Çok doğru, çok yerinde...

Ama, bu gençleri böyle yetiştiren, sağlı sollu her akıma sürüklenir duruma sokan kim? Onlar karanlıkta çıkış yolu arıyorlar; ve biz yaşlılar, babalar, hocaları çocuklarımızı bu asil davranışlarında yalnız bırakıyoruz. Önlerine bir ışık serpen, kulaklarına ümit fısıltısı ileten yok. Emperyalizmle mücadele etmeli; Amerikalıları kovmalı; ikinci millî kurtuluş savaşı yapmalı diye haykıran gençleri hocaları bile alkışlıyor. Ne yapsın onlar? Damarlarındaki asîl kan kaynarken, memleketi saran karanlıkları yırtacak bir ışık görmüşlerse onu mu söndürsünler?

Hayır, hayır; bunu istememeliyiz... Yanlış yolda da olsalar, millet uğrunda heyecan ve ideal aşkı, içindeki bu kaynaşmaları durdurmaya çalışmamalıyız...

Yarın memleketi kendilerine teslim edeceğimiz gençlere Türkiye'nin gerçek kurtuluş yolunu mu gösterdik? Türkiye muammasını çözmüş müyüz? Nedir Türk tarihi, nedir Osmanlı tarihi? Neden Osmanlı İmparatorluğu yıkıldı ve yıkılması Türk milleti için hayırlı mı oldu, yoksa bir parçalanış, bir felâket miydi? Batının li-

beral kapitalizm devrinde bu âleme karıştıkça ve özlemini çektiğimiz hürriyete kavuştukça neden battık? Liberal kapitalizmin doğurduğu tezatlar ve bunların içinde Türkiye ve Türk milletinin yeri nedir? Atatürk'ü ve yarattığı devrimleri tanıyor ve biliyor muyuz? «Şapka giydik, lâik olduk, Medenî Kanunu aldık» mı demektir Atatürk devrimleri? Atatürk'ün ilâhî seziş güciyle yaptıklarının ideolojisi neden yaratılmamış, yapılmamıştır? Türkiye'de Atatürk'ten önce ve sonra fikir hayatiyle Atatürk'ün yaptıkları arasındaki çelişmelerin sebebi nedir? Türkiye Batıdan örnek alınarak kurulacak politik, ekonomik rerejimlerle, herhangi bir doktrinle kalkınabilir mi? Yoksa kendine özgü bir rejime mi muhtaçtır?

Çözüm bekleyen sorunlar yalnız bunlardan ibaret de değildir: Emperyalizm, kapitalizm tarihine Türkiye açısından bakış; sömürmeye dayanan insanlık tarihi bu temelden ayrıltılabilir mi? Eski ve yeni emperyalizm şekilleri; kapitalist ve sosyalist sistemlerin telifi mümkün müdür ve demokratik gelişmeler ilerlemiş toplumları kendiliğinden nereye götürmektedir? Mülkiyet mutlak olarak zararlı ve ortadan kalkması gereken bir müessese midir? Yoksa ehlileştirilince tersine toplum için yararlı ve sosyal güvenlik ve adaleti sağlayan bir müessese mi olur?

Türkiye muammasını çözmeye, tarih yolculuğumuzda neresinde olduğumuzu ve nereye gittiğimizi anlamaya yarayacak daha birçok sorunlar var. Biz bunların hepsini yok farzederek, yaratıcı fikre ve hareketlere düşman gözlerle bakma huyumuzdan asla vaz geçmeyerek yaşadık ve yaşamaktayız. Üniversitelerimiz bu sorunlara cevap mı verdi ve bunları öğrencilerine anlattı mı ki şimdi, gençlerimizin Marxsit-Leninist doktrinlere bağlanmalarından yakınıyor ve telâşlanıyoruz... Bir vakitler üniversitelerde «Inkılâp dersleri» okutulurdu. Şimdi o da kalktı. Vakıa o zamanların bu dersler, inkılâbın ideolojisi olmadığından, bir nevi Parti ve şahıs propagandası olmaktan öteye geçemedi. Fakat nerede olduğumuzu ve nereye gittiğimizi bilmek ve anlamak şartiyle asıl bu dersler şimdi verilmeli. Üniversite gençleri «Petrolu millîleştirelim; toprakları dağıtalım; Amerikalıları kovalım» dedikleri zaman onları komünist diye damgalamaktan ve takip etmekten zerrece fayda yoktur. Karşınıza alıp son derece hoşgörürülkle, son derece serin kanlılıkla, fakat ilmin ve ideolojinin ışığı altında konuyu onlarla tartışacaksınız. Demagoji ve teassup bir yana bırakılırsa ve bilimsel metotlar kullanılırsa fikir tartışmalarından hiç korkmamak, çekinmemek lâzımdır. Haksız olan taraf karşısındakini susturur. Komünist propagandası yapanların yakasına polis yapışıp, ağızlar kapatılıp kollara kelepçe konduğu süre haksızız demektir. Biz her zaman dedik ve söyledik: Taassuba kapılmamış ve demagojiyi silâh olarak kullanmamış olan her karşı fikir adamiyle konuşmak, tartışmak insana sonsuz fayda sağlar. Gerçekler ancak böyle anlaşılır. Sosyal fikir, bir huzursuzluktan kurtulma çabasını çocuğudur. Fikir böylece doğduktan sonra huzursuzluğu yenmek için ışık tutar.

GENÇLERIMIZIN en büyük kusuru, bu yola alışmamış olmalarıdır. Henüz Hukuk Fakültesinin birinci sınıfında demokrasinin tarifini yapamadğı için dersten dönmüş olduğunu bile unutarak, rejim dâvalarında en kesin yargıya varmıştır: Kompradorlara, aracılara ölüm, sosyalizme övgü; Evet; gençlerde sosyalizm hattâ komünizm akımları aldı yürüdü. Bunun karşısına daha sert kanunlarla, toplum polisleriyle, politika cambazlıklariyle çıkarsak bu akımlar, millî bir felâket halini de alabilir. Buna hiç şüphe etmemeliyiz. Gençleri karanlıklar içinde bıraktıkça; hele onları şu fakir, şu mutsuz toplum içinde yüklenmeleri gereken vazife şuuruna ulaştırmadıkça ve vazifelerini yapmaya gerekirse zorlamadıkça felâkete doğru hızla gitmeye de razı olmalıyız.

Fakat gençlerimizin bu büyük kusurlarının sorumluluğu bizlerde, yaşlılardadır... Bugün taşkınlık hareketlerini önleyen, cezalandıran insanlar dünün gençleridir. Onlara cop kullanan toplum polisi şefi on yıl evvel Talebe Fedarasyonunun en taşkın hareketlere ön ayak olmuş başkanıdır. Dünle bugünün arasındaki bu değişikliğin sebebi hayata girmiş ve gerçek-

leri görmüş olmaktan başka bir şey değildir. Şimdi gençlerimizi Türkiye realitesiyle karşı karşıya bırakır ve onları sokaklarda taşkınlık yapacak yerde memleketin dâvalarına fiilen karışarak vazife almış duruma sokarsak dâvayı kökünden hal etmiş oluruz. Türkiye'den başka her memlekette gençler ya gönüllü olarak ya da kanunî zorunluklar dolayısiyle birçok toplum işlerinde çalışmaktadırlar. Yugoslavya'da, İsrail'de, bir kısım Afrika ve Asya memleketlerinde bu iş rejimleri icabı zorla oluyor. Ama Amerika'da, İtalya'da, İsveç'te ve birçok ileri memleketlerde gençler toplum işlerinde çalışmaktadırlar. Bizim çocuklarımız da seve seve bu vazifeyi yapabilirler. Böylece hem kalkınmamıza yardım etmiş, hem de hayatın gerçekleriyle karşı karşıya kalmış olurlar.

Şimdi zararlı gibi gördüğümüz akımlar, boşuna harcanan bir enerjinin belirtileridir. Önüne gelen her şeyi silip süpüren azgın suları disiplin altına alarak elektrik üretmek gibi bu enerjilerden milletçe yararlanmaya çalışmalıyız.

(Basın: 11371 — A — 20275)

EN ÖNEMLİ BİR DÂVAMIZ :

Karma Ekonomi içinde kalkınma

Karma ekonomi, devletle özel sektörün birbirlerine hudutlarını kapayarak ayrı yaşayacakları değil, aksine bütün güçlerini birleştirecekleri ve yönetimde ekonominin kurallarına göre özel sektörün ağır basacağı bir rejimdir.

GEÇEN sayımızda devlet kapitalizminden özel kapitalizme nasıl geçilebileceği ve devlet fabrikalarının ne şekilde halka mal edilebileceği hakkındaki görüşlerimizi açıklamıştık. Bu yazımızda da karma ekonomi reimi içinde her iki sektörün nasıl yeni yatırımlara ve teşebbüslere girişebileceklerini izaha çalışacağız...

Karma ekonomi ne demektir?

İlk beş yıllık plâna göre, devletle özel sektör birlikte yatırım yapıp ortaklıklar kuramaz. Bu kuralın konmasında, böyle kurulmuş ortaklıklarda sermaye azınlığına rağmen özel sektörün ağır basması ve haksız çıkarlar sağlayabilmesi gerekçe teşkil etmiştir.

Bunun hepten yanlış olduğu kanısındayız. Karma ekonomi, devlet ve özel sektörün birbirlerinin sınırlarını kapayarak ayrı yaşayacakları değil, bütün güçlerini birleştirecekleri ve yönetimde ekonominin kurallarına göre, özel sektörün ağır basacağı bir rejimdir. Her iki sektör bir arada ortaklıklar kurabilmelidir. Bu ortaklıklara devlet daha çok sermayesini, özel sektör de teşebbüs ve yönet'm gücünü ortaya koyacaktır. Ancak devlet, koyduğu sermayeyi yavaş yavaş geri çekmeli ve tekrar aynı şekilde işlere yatırmalıdır. Bu suretle kalkınmamızın son derece hızlanacağına, sermaye piyasasının açılacağına, halka yaygın kapitalizmin kurulacağına, sosyal ilkelerin gerçekleşeceğine şüphe etmiyoruz...

Bu prensipin ışığı altında, konunun çözüm yolu üzerindeki görüşlerimizi, yine şematik izah çerçevesi içinde açıklayalım:

Ekonomik kalkınma dönemindeki aşırı kârlardan vergi dışında devletin payı

EKONOMİK kalkınmanın yolu, devletin verimliliği olmayan enfrastrüktür yatırımları halktan alacağı vergilerle kendisinin yapması ve verimli olan diğer yatırımları da halka bırakıp onların kârlarından vergi almasıdır. Devlet kâr sağlamak için teşebbüslere girişince daima zarar eder. Bunun çeşitli nedenlerini uzun boylu izah edecek değiliz. Bu bütün dünyada, bütün tarihte olduğu gibi bizde de böyledir. Devlet, kâr sağlamak amaciyle tekel kuracak yerde, bu işleri serbest bırakıp vergi alsa çok daha fazla gelir sağlar.

Ancak geri bir memlekette bütün kâr sağlayıcı kaynakları fertlere bırakıp, devletin yalnız rantabl olmayan yerlere yatırım yapması da doğru değildir. Bu memleketlerde iç piyasayı sömürmekden doğan kârların tümü fertlere bırakılırsa haksızlıklar, adaletsizlikler ve vergi kayıpları önlenemez. Öte yandan devlet de gittikçe ağır-

laşan masraflarını yalnız vergilerle karşılayamaz.

Bu bakımdan geri memleketlerde sanayileşmeden ve genel olarak kalkınmadan doğan ve ilk dönemlerde normalin üstünde oranlarda belirecek kârlardan devlet de, vergi dışında, bir pay almalıdır. Gerek bu sebepten ve gerekse bu memleketlerdeki sermaye kıtlığından dolayı devlet kapitalizmi mutlak bir zarurettir. Esasen devlet elindeki imkânlar ve kaynaklar dolayısiyle en büyük kapitalist olacak durumdadır...

Ancak devlet, büyük bir kapitalist olmasına karşılık çok kötü bir müteşebbis ve idarecidir. Bunun da nedenlerini uzun boylu burada izah etmeyeceğiz. Devletin teşebbüs ve idare gücü, birçok hallerde, en basit vatandaşın bu yöndeki gücünden bile azdır.

Şu halde devlet daha çok sermaye koyarak; özel sektör de teşebbüs ve yönetim gücüyle bu sermayeyi işleterek büyük kârlar sağlanması mümkündür. Kurulacak ortaklıklarda kâr, sermaye paylarına göre dağıtılacağından bu suretle ekonomik kalkınmadan doğan kârların büyük bir kısmı devlette toplanacak demektir...

Müteşebbis yaratmak ve onları desteklemek

Ağırlığı özel teşebbüs ve sermayeden yana olan bir kalkınmanın başarılı olması için her alanda müteşebbislerin çoğalması, desteklenmesi lâzımdır. Kredi kaynaklarından ancak büyük sermaye ve iş sahiplerinin yararlanabildiği memleketimizde henüz sermaye piyasası kurulamamıştır. Müteşebbisler halktan para toplayarak işe girişemezler. Bankalar da ancak işleri yolunda ve sermayeleri kuvvetli olan firmalara kredi verir. Zaten çok masraflı olan kısa vadeli banka kredileriyle yatırım yapmak söz konusu olamamak gerekir. Bir müteşebbis, kurmak istediği işe devleti ortak yaparak sermaye bulabilmelidir. Şüphesiz devletin kendisine ortaklık teklifi yapılan işleri ve teklif yapanların şahıs ve durumlarını, ticarî zihniyet altında, inceleyecek bir müessesesi olmalıdır. Bu müessese, devletin ortak olduğu şirketleri kontrolu altında bulundurmalıdır. Konacak sermayenin asgarî hadler altında da olsa bir kısmına müteşebbis iştirak etmelidir. Müteşebbis belirli şartlara göre devlet hisselerini satın almak imkânına da sahip olmalıdır.

Devletin sermaye ve iş ortaklığı, sosyal devlet politikasına uygun düşmesi de gözüne alınacak önemli noktadır. Büyük iş ve sermaye sahiplerinden ziyade küçük ve orta müteşebbisleri desteklemek önde gelmelidir. Bugün ellerinde sermaye olduğu halde yatıracak ve ortak olacak iş bulamayanlar da çoğalmaktadır. Almanya'daki işçilerimizin durumu bir örnek olarak gösterilebilir. İşçi tasarruflarını bir araya toplayarak işçinin idare edeceği büyük işlere girişmek tehlikeli olabilir. Halbuki bu tasarruflar, küçük meslek ve ihtisas ortaklıkları kurmak suretiyde yararlı şekilde işletilebilir. Büyük şirketlere işçi de herkes gibi isterse hisse senedi alarak ortak olabilir. Devletin sermaye ortaklığında başlangıçta küçük ve orta çaptaki teşebbüslere öncelik tanımak doğru olur. Bu suretle devlet, müteşebbis, teknik ve idareci eleman yetiştirmeye de hizmet eder.

Büyük işlere de devletin sermaye yardımı olacaktır. Fakat eldeki kaynakların buralara harcanarak tükenmemiş olması şarttır. Devlet ortak olsun olmasın, bütün şirketler hissedarlarına asgarî kâr ve sermaye garantisi verebilmelidir. Sermaye koymak ve garanti vermek suretiyle yapılacak devlet müdahalesi, güven sağlamak, vergi kaçakçılığını ve karaborsacılığı önlemek, sosyal adalete hizmet etmek gibi çeşitli yönlerden faydalıdır.

Bir karma ekonomi yatırım bankası kurma fikri

KAMU ve özel sektörün aralarında ortaklıklar kurma işini tekel halinde üzerine alacak, ortaklıkların idaresine ve kontroluna katılacak, kurulacak şirket

hissedarlarına garanti verecek bir devlet bankası veya Holding şirket kurulması için çeşitli alternatifler düşünülebilir.

İlk akla gelen, devlet yatırım bankasının bu işi üzerine almasıdır. İkinci şekil ayrıca bir (karma ekonomi yatırım bankası) kurulmasıdır.

Ayrı bir banka kurulması halinde buna özel sektör de ortak yapılmalıdır. Bu suretle karma ekonominin prensip ve kuralları bu ana müessesede de uygulanmış olur. Biz, konunun çok geniş olmasını ve özelliğini gözönüne alarak banka kurulmasını uygun görüyoruz.

1 — Devletin, kamu kurumlarının, bu kurumlar mensuplarına ait Sandık ve Derneklerin özel kişilerle ortaklık kurmaları ancak banka aracılığiyle olmalıdır.

2 — Banka, yatırım kredisi vermez; ancak ortak olur.

3 — Bankanın özel kişilerle yaptığı ortaklıklardan mümkün olduğu kadar kısa zamanda hissesini satarak ayrılması esastır. Büyük işlerde bu hissenin mahdut kimselerde değil, öncelikle küçük tasarruf sahipleri işçi ve memurlarla, dar gelirli vatandaşlar arasında dağılmasına çalışılır.

4 — Henüz halkımızda teşebbüslere yatırım yapma eğilimi doğmamış ve bu yol açılmamıştır. Parasını yatırıp işin idaresiyle ilgilenmeden sadece alacağı kârı düşünen kimselerde güvensizlik vardır. Onları her şeyden önce paralarının batmayacağına ve belirli bir kâr elde edeceklerine inandırmak lâzımdır. Bankanın vazifelerinden biri de bu inancı sağlamaktır. Banka, halka açık anonim şirketlerde hissesine ve tahvillere başabaş satın alma ve asgarî kâr garantisi verecektir.

5 — Kâr ihtirası kamçılanmalıdır. Müteşebbis, bu hırstan doğar. Ancak kâr, yalnız teşebbüsü başaranların hakkı değildir, ve çeşitli yollarla bir tavanı aşmaması ve sosyal adalete uygun düşmesi de şarttır.

Devletin kâr getiren kaynaklara sermaye koyarak ortak olması bu prensipin uygulanmasına da yarar, ve devlete vergi dışında ticarî kârlardan önemli pay almasını sağlar. Karma ekonominin hâkim olduğu sosyal düzen içinde yükümlülüğü de fazla olacağından devlet, ortak olacağı teşebbüslerde sadece kâr peşinde koşar; yani serbest piyasa ekonomisinin şartlarına ve kurallarına yüzde yüz bağlı kalır.

Bu düşünce ile özel sermayenin de katılacağı karma ekonomi bankasının ortaklıklarına dağıtacağı kâra bir tavan tesbit etmek gerekecektir.

6 — Devlet İktisadî İşletmelerinin de halka açık anonim şirketler haline konması Bankanın vazifeleri arasındadır. (Bu konu için geçen sayımızdaki özel yazıya müracaat)

7 — Kalkınmamızda ecnebi sermayenin önemli rolü vardır. Bu sermayenin özel kişilerle yapacağı ortaklıklarda Bankanın sermaye koymak suretiyle iştiraki, birçok bakımlardan çeşitli faydalar sağlayacaktır.

8 — Banka, ortak olduğu şirketlere kısa ve vadeli ticarî krediler açacak ve her türlü banka ve sigorta işlerini yapabilecektir.

9 — Banka, tamamen bir ticaret anonim şirketi olarak kurulup idare edilecektir. Sermayesine özel kişilerin katılması yolları da aranmalıdır. Sermayenin, nasıl sağlanacağı, ihtiyatların ve risk fonlarının nasıl kurulacağı, ayrı bir inceleme konusudur.

Şimdilik bu noktada, kaynakların çok geniş olduğu ve problemin kolaylıkla çözülebileceğini belirtmekle yetiniyoruz.

Açık Oturum..

37. Oturum :

Türkiye'de Sosyalistler arasındaki çatışmanın nedenleri...

Oturuma Katılanlar : BİZ — YÖNCÜ — TİP LİDERİ — TİP'Lİ İDEOLOG — SOSYOLOG — TARİHÇİ — SOSYALİST AYDIN — SOSYALİST PROF. — İKTİSATÇI

BİZ — Müsaadenizle konuyu açıklayalım:

Son zamanlarda sosyalistlerimiz i k i cepheye ayrıldılar ve birbiriyle çatışıyorlar. Bir cephe, haftalık YÖN gazetesi etrafında toplanan aydınlardır. Bu gazetenin ilk sayısının çıktığı 1962 başlarında bir bildiri ile fikirlerini açıkladılar. Bu güne kadar da yaptıkları yayınlarda bu ana fikri savunuyorlar. Özel teşebbüs ve sermayeye düşmandırlar. Türkiye'nin kalkınması ancak devlet kapitalizmiyle mümkündür derler. Tabii onlarca bu kapitalizmin adı sosyalizmdir. Bu sosyalizmi aydınlar, yani hayatlarını devlet kapısına bağlamış olan insanlar, bizim deyimimizle Kapıkulu sınıfı kuracaktır.

Biliyorsunuz ki hemen hemen aynı sıralarda biz de "Barış Dünyası"nı çıkarmaya başlamıştık. Sosyalizmin kapitalist dönemi atlamış memleketler özgü bir rejim olduğunu, ancak demokratik yolla kurulabileceğini, Türkiye'nin ne kapitalist ne de sosyalist olmayan orijinal bir ekonomi rejimiyle kalkınabileceğini, devlet kapitalizminin toplum gelişmesine ve insan hürriyet haklarına en aykırı bir rejim olduğunu filân savunmaya koyulduk.

Şimdi sözünü edeceğimiz ikinci sosyalist akım, bizim dayandığımız ideolojik temelden hareket etmekte, fakat bize tamamen karşı sonuçlara varmaktadır. TİP tarafından temsil edilen bu akıma göre, Türkiye yüz yıldan ve hele Cumhuriyetten beri kapitalist bir dönem yaşamış ve başarısızlığa uğramıştır. Şimdi sosyalizme geçecek ortam içindedir. Ancak bu sosyalizmi, Osmanlı tipi devletin yönetimini ellerinde tutan memur - aydın sınıfı kuramaz. Bunun için emekçilerin iktidara geçmesi lâzımdır. Böylelikle TİP hem burjuvaya, hem de Kapıkuluna karşı savaşmaktadır.

Biz, bugünkü Açık Oturumumuzu sosyalistler arasında tartışılan bu konuya ayırdık. Her iki akım temsilcilerini de tartışmalara katılmaları ricasiyle toplantımıza çağırdık. Usulümüze uyarak müsaadenizle önce kendilerini dinleyelim, sonra arkadaşlar görüşlerini açıklasınlar.

YÖNCÜ — Biz Asya tipi bir devlet yönetim düzeni içinde yaşadık. Henüz burjuva iktidarı dönemine yeni yeni giriyoruz. Bugün eşraf - komprador ittifakı Türk politik hayatına hâkimdir. 1945 lere kadar eşraf ve komprador ön planda rol

almış değildi. Kurtuluş Savaşını bu sınıflar değil, tarihî gelişme itibariyle bunların dışında bulunan memur kategorisinin dinamik kanadı eline almıştı. 1945 hareketi eşraf ve kompradorun vali beyin önün elleri bağlı ayakta durmaktan çıkıp koltukta ayak ayak üstüne atarak ona emir verme teşebbüsüdür. Demokrat Partiyi bir halk hareketi sanmak, son derece yanıltılı bir düşüncedir. Hareket, eşraf ve kompradorundur. İşçi, köylü ve küçük esnaf, sadece eşraf ve kompradoru desteklemiştir. Bugün iktidarı elinde tutan eşraf ve kompradorun ideolojik ve ekonomik çemberi kırılmadıkça, ya da büyük ekonomik bunalımlar ortaya çıkmadıkça bu iktidar daha hayli sürüp gideceğe benzemektedir.

Asya tipi toplumda hâkim sınıfı teşkil eden memur aristokrasisinin mirasçıları olan aydın tabakadır. Sosyalizmi ancak bu tabaka kurabilir. Eşraf - komprador koalisyonunun memleket meselelerini çözmekteki güçsüzlüğü, hızla gelişen bir dünyada Türkiye'nin geri kalmış durumu, aydın ve zinde tabakanın gücünü çoğaltmış ve onları iktidarlar üzerine gerçek bir baskı grubu durumuna sokmuştur.

Bu mukavemet gücünü kırma inadiyle şiddet tedbirlerine girişmesi, Menderes'i yıkmış ve 27 Mayıs ihtilâlini doğurmuştur. Şimdi mesele, eşraf - komprador egemenliğine son verilerek, bir tarihî handikap olarak ortaya çıkan aydın tabakanın uçurumu doldurması ve iktidarı eline almasıdır. Bu oluncaya kadar toplumumuzdaki sarsıntı sürüp gidecektir.

İleri kanat, memur ve aydın koalisyonu nasıl iktidarı ele alabilir?

Genel. oya, yani Batının politik sistemine asla ümit bağlayamayız. Bu istem az gelişmiş ülkelerde gericiliğin aracı olmuştur. Şunu da belirteyim ki, kötülük sistemde değildir, sosyal yapıdan gelmektedir. Sosyal yapı aynı kaldığı süre, çok partili deneme, Parlamentoda tutucu ve gerici çoğunluğu sağlamaya yarar ve gerçek bir demokrasinin kurulmasını engeller. Bundan dolayı sosyal yapıda köklü bir değişik olup yerleşmedikçe bu işin sonu yoktur.

Memur ve aydın sınıfının iktidara gelmesine çalışmak, halkı buna hazırlamak lâzımdır. Yoksa işçi ve emekçi sınıfları uyarıp, örgütleştirip bu yolla iktidarı düşünmek hayaldir. Eğer işçi ve emekçi sınıflar memur ve aydın tabaka önderliğinde onunla birleşmezler ve ona teslim olmazsa sosyalizm kurulamaz. Kütleye dayanarak, genel oy sistemine bağlanarak bu dâva çözülemez. Genel oy sistemi köklü reformlardan yana ilerici politik güçlerin devamlı gelişmesine de imkân vermez. Bu bakımdan son seçimler hayli ümit kırıcı olmuştur. Reformcu iddiaları taşımadığı zaman oyların yüzde 35-40 ını alan ve hatta 1960 da seçimi kazanabilecek duruma gelen CHP, hâkim sınıfların çıkarlarını az çok zedeleyici görüşler ortaya attığı için yenildi. Uyguladığımız sistemin sakat olduğunu kısmî Senato seçimlerinde oy kaybedeceğine yüzde yüz inandığımız AP nin, aksine büyük çoğunluk kazanmış olmasiyle de anlaşıldı. Bundan çıkan sonuç, siyasî sistemimizin tutucu güçlerin zaferini sağlayacağıdır. Batı maymunluğuna paydos diyerek Türk toplumunun yapısı ve bu yapıyı modernleştirmeye uygun düşecek siyasî sistem üzerinde düşünmeye ve tartışmaya mecburuz.

Son söz olarak şunu belirtmek isterim:

Bugün Türkiye'de temel çelişme, Batıdaki gibi işçi - burjuva çatışması değil, 1919 dakine benzer biçimde emperyalizme karşı milletçe mücadeledir. Kalkınma ve demokrasi yolunda ilk durağı teşkil eden bu mücadele, sınıflar dışında milletçe el-ele vererek başarılabilecek bir harekettir. İnönü hükümeti iş başından düşürüldükten sonra Türkiye'nin ekonomik ve politik bağımsızlığı tehlikeye girmiştir. Bu tehlikeyi önlemenin en iyi yol, Ortanın soliyle sosyalizme yönelmiş olan CHP yi ve İnönü'yü tekrar iktidara getirmekten ibarettir. Bütün zinde, milliyetçi ve aydın kütlelerin, emekçilerin bu ilk hedefte el-ele vermeleri lâzımdır. Yoksa birbirimizi yemekle emperyalistlere, kompradorlara ve CIA cılara hizmet etmiş oluruz.

TİP LİDERİ — Uzun konuşmayacağım. Konuyu aydınlatıcı nitelikte birçok demeç verdim, yazı yazdım. Arkadaşlarımın da bilimsel açılardan çok değerli görüşleri, yazıları ve sözleri kamu oyuna sunuldu.

Karşımızdakilerin görüşlerine, iddialarına burada teker teker cevap vermeye lüzum görmüyorum. Bunlar temelden sakat, ideolojik açıdan, tarihsel açıdan, olaylar ve realiteler bakımından sakat. Bunlar yanlış olunca varılan sonuçlar da yanlış olur. Meselâ, şimdi sözlerini dinlediğim Yöncü, CHP nin seçimlerde kaybetmiş olmasına şaşırmış ve Batıdan maymunca bir davranışla aldığımızı söylediği genel oy sistemi içinde bütün ümitlerini yitirmiştir. İstediği başka şey... Başta TİP, Halk Partisiyle elele versin, onu iktidara getirsin, o da antiemperyalist mücadeleyi başararak ve devletçilik yoliyle kalkınmayı sağlayarak sorunlarımızı çözsün diyor. Halk Partisinin neden kaybettiğine, 1960 da DP nin neden dolayı halk tarafından tutulup iktidara getirildiğine bir türlü akıl erdirememiş... Bugün Türkiye'de en köklü çelişme halk ile Osmanlı tipi devlet arasındadır. CHP, Osmanlı devlet tipinin temsilcisidir. Zinde kuvvet, ilerici memur - aydın denen tabakaları da onlardan yana olduğu biliniyor. CHP Ortanın soluna da gitse, sağına da gitse halk onu böyle tanıyor. DP ve AP ise devlet tarafını değil, halk tarafını tutmuş partilerdir. 1950 ve 1965 seçimleri, henüz yönergesine oturmamış halk hareketleridir. Bundan eşraf - komprador koalisyonu yararlanmış ve iktidarı almıştır. Ama neden halk memuru bıraktı da eşrafı tuttu? Bunu düşündüler mi hiç?

Yüzeyde kalıp olayların nedenlerine inmeyenler için bir yargıya varmak kolay: Eşraf, kompradorlar, aracıların elinde de halk ondan... Belki ama, bu böyle olduğu halde halk, yüzyıllarca ceberut bir devletin temsilcisi olan memurun elinden kurtulmak istediği için onları tuttu. Bir belâdan kurtulmak için bir başkasına düşmüş. Ne yapalım, bu da tarihin zorladığı bir sonuç... Bu olay karşısında şunu da düşünmek gerekir: Halk kelleyi koltuğa alıp neden memuru bıraktı da eşrafa ve kompradora sarıldı?

İdealist insanlar her geçen gün varacakları hedeften asla ayrılmadan, yolun topografik durumuna göre yön değiştirmesini bilmelidirler. Türkiye İşçi Partisi ile politik mücadeleye giriştikten sonra eskiden kavramadığımız, göremediğimiz, ya da kabul etmediğimiz birçok gerçeklerle karşı karşıya kaldık. Hareketlerimizde, fikirlerimizde dünle bugün arasında çelişme arayıp bulacaklara acırım. Yersiz ve yararsız bir çabadır bu. Bize hedefimizde bir değişiklik varsa onu göstersinler. Bugün Türkiye'de demokratik ilkeler ve kurallar altında uyanacak Türk halkının, hedefimize ulaşmayı sağlayacak tek kuvvet olduğuna inanmaktayız. Tepeden inme, memur - aydın koalisyoniyle el birliği ederek sosyalist bir iktidara gitmeyi asla düşünmemekte, bu düşüncelere de bütün varlığımızla karşı koymaktayız.

TİP ' Lİ İDEOLOG — Türkiye'nin ilk dâvasının 1919 larda olduğu gibi antiemperyalist ikinci bir kurtuluş savaşı açma dâvası olduğu bugün artık açık seçik ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu dâva ancak sosyalizmle, emekçi sınıfının ve onun sosyalist partisinin öncülüğünde başarıya ulaşabilir. Türk toplumu demokratik yollarla İkinci Kurtuluş savaşı öncülüğünü yapacak partiyi iktidara getirecek olgunluğa erişmiştir.

Mesele, Türkiye'de antiemperyalist mücadelenin hangi sınıflar öncülüğü altında, hangi sınıf ideolojisine göre yöneltileceğidir. Bu anlaşılırsa o zaman mücadelede önder sınıfın hangi sınıflarla ve ne şekilde bir dayanışma ve iş birliği yapacağı kendiliğinden belli olur.

Türkiye'nin bugünkü safhada yapacağı millî kurtuluş hareketi, bağımsızlığa yeni

kavuşmuş eski sömürgelerin burjuva ile el birliği ederek veya burjuvanın önderliğinde yaptıkları millî kurtuluş hareketlerine hiç benzemez. Türkiye'nin bütün bu memleketlerden ayrı bir özelliği vardır. Dünyada ilk millî kurtuluş savaşını vermiş, kırk dört yıl önce zafere ulaşmış, politik ve askerî alanlarda tam bağımsızlığa kavuştuktan sonra kalkınmasını başaramadığı ve ekonomik bağımsızlığa erişemediği için yeniden emperyalizmin nüfuzu altına girmiş bir ülke olarak Türkiye'nin yarım yüzyıla yaklaşan bir tecrübesi vardır. Türkiye, burjuvanın önderliğinde bağımsızlık mücadelesi ve millî burjuva devleti safhalarından geçmiş ve burjuvazinin memleketi kalkındıramadığı, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştiremediği, bunun için de politik bağımsızlığından tavizler verdiği sabit olmuştur.

Bu durum karşısında burjuva ile iş birliği ederek bir millî kurtuluş hareketine girişmeyi savunan sosyalistlere şaşmamak elden gelmez. Bilimsel sosyalizme ve koyduğu temel prensiplere aykırı olan bu tezi savunanlar "Millî burjuva"nın kaypak, iki yönlü, uzlaşmacı niteliğini zaten belirtiyorlar. Millî bağımsızlık kazanıldıktan sonra emperyalizm ve feodalizm ile uzlaşmanın ağır bastığına, yabancı sermayenin hoşgörü ile karşılandığına, özellikle toprak reformundan kaçınıldığına, büyük toprak mülkiyetinin kapitalist işletmeler haline geldiğine, hasılı sınıf çıkarları arasındaki farkların gittikçe fazla belirdiğine işaret ediyor-

lar. Millî burjuvazi öz niteliği icabı zaten başka türlü olamaz. Sonra "Millî burjuvazi, üretime yatırım yapan sanayi burjuvazisi olduğuna göre" bilimsel sosyalizmin bütün toplumlarda temel zıtlık olarak ortaya koyduğu sermaye - emek gücü zıtlığı ve sömürme ilişkilerinin bu temel zıtlığa ve sömürme ilişkisine bağlı olduğu görüşü ve gerçeği ne oluyor bu arada? Sınıflar koalisyonuna dayanan devlette bu temel zıtlık ortadan kalkıyor mu? Bu temel sömürme ve sömürülme zıtlığı varken burjuvazinin öncülük ettiği ve iktidarı aldığı devlet nasıl olur da sömüren ve sömürülen sınıfların çıkarlarını birarada temsil edebilir?

Millî kurtuluş hareketinin öncülüğünü emekçi sınıflar ve onun partisi yaparsa, burjuvaziye karşı emekçi sınıfların politik ağırlığını etkin bir şekilde kurabilir ve emekçi halk yararına dönüşümler yapabilir.

SOSYOLOG — Konuşmaların olumlu bir sonuca varabilmesi için önce bazı mefhumlar ve deyimler üzerinde mutabakata varmayı gerekli görüyorum. YÖN'cülerin "Asya tipi toplum düzeni" dedikleriyle TİP'çilerin "Osmanlı tipi devlet" dedikleri her halde aynı şey değildir. Birincisinde (kabile - aşiret, bey - ağa), (esnaf - komprador), (eşraf - mütegallibe), ikincisinde ise (memur - asker) egemenliği topluma hâkim. Şimdi çözümlenecek sorun şu: Türkiye bunlardan hangisidir? İran, Hindistan, Irak, Mısır ve bir sürü geri Asya memleketleri birinci kategoriye girerler. İran'da, Mısır'da toprakların çoğu ve devletin yönetimi nüfusun yüzde yarımından bile az insanların elindeydi. Asya tipi devlet, henüz Avrupa'nın on beşinci asrını yaşıyor. Tabii arada tarihsel nitelik ve oluş farkları var. Fakat bu tip toplum düzeninde bugün tek dâva feodalite ve emperyalizmle savaştır. İran Şahı, Ürdün Kralı bunu yapmıya çalışıyor. Devir değiştiği ve halklar uyandığı için bunu yapmayıp feodalite ve emperyalizmle birlikte iş birliği yapan krallar iktidardan düşürülmektedirler. Mısır örneği meydandadır. Kralı deviren askerî ihtilâl, şimdi bu savaşı yapıyor. Emperyalizm döneminde devletleri ve bundan dolayı da kralları olmayan eski sömürgelerde de, ya diktatörler çıkıp bunu başarma denemesine giriyorlar, ya da anarşiden kurtulamıyorlar.

Acaba biz Asya tipi bir toplum muyuz?

Yöncüler darılmasınlar, bizim Tanzimattan bu yana hep gözü dışarıda olan kopyacı, kendi deyimleriyle, maymunlaşmış aydınlarımızın devamıdırlar. Bu aydın tipinin cidden vatansever, milletine âşık, aç kalacak kadar fedakârlıklara katlanarak dâvalarına bağlı olduklarına hiç şüphe yoktur. Fakat ne yapalım ki Türkiye'de Türk halklarına, kendi gerçeklerimize ve hayatımıza hiç bakmazlar. Avrupa'da, Amerika'da, Asya'da, Afrika'da neler olmuşsa, bunlardan doğan toplum kalıplarını ve sorunlarını uygun kalıp ve sorun diye getirip bize uydurmıya çalışırlar. Bunun için ihtilâl yaparlar veya yapılması için çalışırlar. İşte Yöncülerin Türk toplumunu "Asya tipi toplum düzeni" diye nitelemeleri ve "genel oy sistemi tutucu güçlerin işine yarıyor" diye ona karşı çıkıp ihtilâl ateşi içinde yanıp tutuşmaları bundandır.

Biz Asya tipi bir toplum değiliz. Çünkü Osmanlı devrini yaşadık. Osmanlı padişahları, şimdi İran Şahının yaptığını bundan üç dört yüz sene evvel yaptı. Bütün kabile, aşiret, bey, ağa, esnaf, eşraf, mütegallibe egemenliğini yıktı. Yani Ortaçağ feodalite kurullarını bütün kırıntılariyle birlikte ortadan kaldırdı. Fakat feodaliteden sonra sosyal evrim sırasına göre iktidara geçmesi gereken burjuva sınıfını kendisine amansız düşman bildiğinden iktidarı ona teslim etmemek için her çareye baş vurdu, ve hatta bunun için iktidarına göz dikecek durumdan ç ı k a r d ı ğ ı geri kuvvetler ve feodalite artıklariyle de iş birliği yaptı. Türk milletinin büyük mutsuzluğu feodalite devrini ve bunun arkasından da normal gelişme ile burjuvazi devrini yaşamamış olmasıdır.

Şu halde biz Asya tipi toplum değil, TİP'in söylediği gibi Osmanlı tipi ceberut devletin baskısı altında sosyal ve tarihî gelişme safhalarını yaşamaktan alıkonulmuş

ne Asyalı ne Avrupalı olmayan nev'i şahsına münhasır özel bünyeli bir toplumuz.

BİZ — TİP'in bünyemize koyduğu bu teşhiste beraber olduğunuzu hatırlatmak isteriz. Aramızdaki fark biz Kapıkulu devleti dedik, onlar Osmanlı tipi devlet diyorlar. Tabii temel ayrılığımızda bu teşhisten sonra vardığımız sonuçta: Onlar sosyalizm, biz ise sosyal hedefli kapitalizm taraflısıyız.

TİP LİDERİ — Yakından ilgi ile takip ettiğimiz yayınlarınızdan tarihsel görüşünüzün bizimkine uyduğunu görmekten kuvvet aldığımızı saklayamam.

SOSYOLOG — Herşeyden önce olayların nedenlerini anlamak lâzım. Yöncüler dış âleme baktılar: Kapitalist Avrupa'ya benzeyen tarafımız yok. Çabalayıp onlara benzememiz de imkânsız. Gözlerine Rusya ve komünistâlem ilişti. Ama böyle olmamız için de proletarya ihtilâli şart. İşçiler örgütleşecek ve ihtilâlin önderliğini yapacak. Bize bu yol da kapalı. O zaman gözlerini Asya'ya, Afrika'ya çevirdiler. "Asya tipi toplum" olduğumuz ve Afrika tipi sosyalist ihtilâller yapmamız gerektiğine inanarak şimdi gözlerini Mısır sosyalizmine, Afrika sosyalizmine çevirdiler. Nâsır'a ağızlarının suyu akması bundan...

Biz ne Mısır'ız, ne de yeni bağımsızlığa kavuşmuş eski Afrika memleketleri. TİP ideoloğu arkadaşın bu noktadaki görüşlerine bu açıdan ben de katılırım: Bizim millî kurtuluş savaşımızla onlarınki arasında hiç bir benzerlik tarafı yok.

Türkiye'de millî kurtuluş savaşlarına ve Cumhuriyet'in kuruluşuna kadarki yaşadığımız tarihî dönemlerle bundan sonrakileri birbirinden kesin olarak ayırmadıkça, olaylara doğru bir teşhis koymaya imkân olamaz. O zaman, meselâ Atatürk'ün önderlik ettiği Millî Kurtuluş hareketine ve yaptığı devrimlere TİP'çiler "burjuva hareketi" der, Yöncüler de onu memur ve aydın sınıfının ileri kanadının yaptığı bir hareket diye gösterirler. Biz politikada ve fikirde böyle bir ayırımı yapmadığımız, yapmayı da düşünmediğimiz için hâlâ bocalayıp duruyoruz.

Sosyal olaylar ,insanların iradeleri dışında var olur ve yaşar. Bunu kabul ediyorsak, ki marksist felsefe ve teoriye bağlı olduklarına göre TİP'çiler yüzde yüz böyle düşünürler, o zaman Millî Kurtuluş hareketine bir burjuva veya Kapıkulu sınıfı hareketi demek ve bu sınıf temsilcilerinin karar ve iradesiyle meydana geldiğini söylemek, bilim dışı boş lâf olması gerekir. Vakıa Türk Millî Kurtuluş hareketi, değişen tarihin akışını sezmiş ve başına geçtiği toplumu akıntıya kürek çeken değil, uyan duruma sokmuş olan Mustafa Kemal'in eseridir. Fakat O'nun rolü ancak bu kadardır. Hayatları kışta geçen insanların arasından biri çıkıp baharın geldiğini anlamış ve pencereleri açarak herkesi temiz havaya kavuşturmuştur. Havayı düzeltenin bu adam olduğunu söyleyenler ve Gazi'de ilâhî bir kudret vehmederek onun her sözüne Allah'ın emri gibi bağlananlar çıkmış olabilir. Hurafelere hâlâ bağlı kalanlar da vardır. Bence memur sınıfının ileri kanadı tarafından gerçekleştirilecek sosyalizmden ümit bekleyenlerle, yağmur duasına çıkan zavallı köylülerin durumları arasında pek fark yoktur.

BİZ — Çok yararlanarak ve dikkatle sizi dinliyoruz sayın Sosyolog. Fakat konudan uzaklaştığınızı, vaktimizin de daraldığını hatırlatmama müsaadenizi rica ederim.

SOSYOLOG — Demek istediğim Millî Kurtuluş hareketinin değişen dünya, yani emperyalizmin yıkılışı döneminde başarı kazanmış olduğudur. Dünyanın yarısını sömürge yapmış İngiltere, koskoca Hindistan'ı, Mısır'ı, başka birçok sömürgelerini bırakmaya mecburdu. Bunlardan hemen hiç biri Türkiye'nin kan akıtarak yaptığı silâhlı kurtuluş savaşlarını bile yapmamış oldukları halde. Şimdi durum öyle mi? Bir kere o emperyalizm dünya yüzünde kalmadı. Her millet bağımsızlığına sahiptir. Eğer tam sahip değilse ve dışarıdan yardım görüyorsa, buna mecbur olduğundandır. Yepyeni bir dünya doğmaktadır. Bu dünyada

sömürme ya da sömürülme başka alanlardadır ve nitelik büsbütün değişmiştir. Amerika'nın sömürmesine karşı imişiz ve ikinci millî kurtuluş savaşını ona karşı yapmalı ve Amerikalıları memleketimizden kovmalı imişiz! Bunu yaparsak Amerika batar mı? Ya da bizim kurtulmamız için mi biz bunu yapmalıyız? Bakınız, Millî Kurtuluş Savaşını yaptığımız tarih dönemiyle şimdi arasında hiç bir benzerlik yok. İhtilâller, olgun tarihî şart ve ortam varsa olur, yoksa ihtilâl olmaz, intihar olur.

Bunu söyleyenler ve bu yönde yalnız sözde kalmayarak harekete de geçmiş olanlar, samimi ve yurtsever insanlar iseler, hepten aldanıyorlar. Bunları uyarmak isterim. Türk halkını, kendisinin günlük yaşamasına ve kalkınmasına yardım eden bir devlete karşı ayaklandıracaklarını sananlara da gafletin çukurunda demekten başka söyleyecek sözüm yok. İşte bunun içindir ki "Amerikalıları kovalım, yardımlarını red edelim" diyenlerden halk şüpheleniyor ve bu hareketi komünist tuzağı sanıyor.

TARİHÇİ — Ne zaman sosyolog arkadaşımı dinlesem, yeni bir şey öğrenmiş ya da yeni bir ilhama kaynak bulmuş olurum. Millî Kurtuluş Hareketi emperyalizme karşı mücadeledir. Hem Batı emperyalizmine hem de Osmanlı emperyalizmine karşı. Hareketin bu niteliği üzerinde çeşitli vesilelerle durduk, ve Barış Dünyası'nda bu konuda hayli yazılar da çıktı. Her iki emperyalizm tarih karşısında yıkılacaktı. Gazi, bunu sezen büyük adamdı. Anadolu yanmış, yıkılmış, millet her şeyiyle bir deri bir kemik kalmış, bu durumda bir yandan dış emperyalizme, bir yandan iç emperyalizme yani devlete karşı gelmek delilik olurdu, eğer Gazi'nin sezişi doğru olmasaydı... O zamanlar Gazi'ye deli diyenler, milleti tarih sayfalarından silip süpürüyor diyenler çoktu. Millî Kurtuluş hareketinin Osmanlı boyunduruğundan Türk milletinin kurtuluş hareketi olduğu şuuruna hâlâ varmış değiliz. Üstelik kendimizi Osmanlı devletinin varisi ve devamı sandığımızdan, onun bütün fenalıklardan nafile yere sorumluluktan, Osmanlı tipi ceberut devlete bağlılıktan kurtulamıyoruz.

Oysa ki, Millî Kurtuluş Savaşı, yüzde yüz bir halk hareketidir. Buna Kapıkulu sınıfının önderlik etmesi, hareketin bu asîl karakterini asla bozmaz. Gazi ne yaptı?... Erzurum'a gitti, Sivas'a gitti, Ankara'ya geldi, hep halkın temsilcileriyle çal... Harp ediyorduk Yunanlılara karşı... Tam a s k e r î iktidarın kurulacağı b i r d ö n e m içinde idik. G a z i bütün kararları halkın ve onu temsil edenlerin iradesine bağladı. Böyle bir dönemde orduyu siyaset dışında bırakmak ve halkın emrine vermek tarihte görülmüş şey değildir. O kadar halk idaresiydi ki, asker kaçakları bile askerî mahkemelerde değil, sivil İstiklâl Mahkemelerinde muhakeme edildi.

Benim sosyolog arkadaştan ilham aldığım bir nokta da, Asya tipi devletlerde şimdi yayılmaya çalışılan antifeodal mücadelenin Osmanlı devrinde fazlasiyle yapılmış olduğudur.

SOSYALİST AYDIN — **Yani size şimdi toprakların dağıtılmasına lüzum yok mu? Osmanlı devrinde feodalite tasfiye edildi demeniz de yanlış, tarihî gerçeklere aykırı... Vakıa padişahlar bazı büyük toprak sahiplerinin ellerinden arazilerini aldı, bazı büyük servet yapmış olanların mallarını müsadere etti, fakat bunlar feodaliteyi tasfiye etmek gibi bir maksatla olmadı. Sebepler sosyal değil, politik idi. Osmanlı devrinde feodalitenin tasfiyesi olsaydı, Rumeli'nde, Anadolu'da, Doğu illerimizde on binlerce, yüz binlerce dönümlük çiftlikler kalır mıydı?**

TARİHÇİ — Sözü biraz uzatmama sayın yönetici göz yumarsa cevap veririm: Osmanlı devleti bir sınıf devletidir. Yalnız

bizde değil, her yerde devletler bir sınıfın elinde kalmıştır ve kalacaktır da. Ancak, o zamanlar Avrupa'da devletler feodal sınıfın, bizde ise Kapıkulu sınıfının elindeydi. Kapıkulu, toplumların sosyal olgunlaşma vetiresine (processus) göre feodalite ile burjuva arasındadır. Bundan dolayı bu sınıf kendinden geri olan feodalite ve kendinden ileri olan burjuvaya karşıdır ve düşmandır. İşte Osmanlı Kapıkulu devleti, hem beylere ve toprak sahiplerine, hem de esnafa ve tüccara karşı amansız bir savaş açmış ve bu sosyal sınıfların ikisini de ezip yok etmiştir. Bundan dolayı Osmanlı devri Türkler için sosyal evrimleri ve gelişmeyi önleyen karanlık bir devir olmuştur.

SOSYALİST PROFESÖR — Ben bu tezi doğru bulmuyorum. Sınıfların en bilimsel ve tarihsel gelişme izahını Marks yapmıştır. Hepinizin bildiği gibi, feodaliteden sonra burjuvazi dönemi başlamış ve bu döneme ihtilâllerle geçilmiştir. Şimdi de burjuvaziden sonra proletarya dönemine de ihtilâllerle geçilecektir. Şüphe yok ki, toplum ihtilâle hazır olmalıdır. Olgunluk aşamaları yaşanmadan yapılacak ihtilâllerle rejim değişmez. Marksist izaha göre Kapıkulu diye bir sınıf yoktur. Memurlar, askerler sosyal bir sınıf değil, sosyal sınıfların emrinde çalışan zümrelerdir. Feodaliteye de burjuvaziye de hizmet ederler, sosyalist memleketlerde de proletaryanın emrinde olurlar.

TARİHÇİ — Osmanlı devleti bütün karakteriyle bir Kapıkulu devletiydi. Beylerden yani feodaliteden iktidarı aldı ve burjuvaziye teslim etmemek için çalıştı. Hem yalnız Türk Beylerine ve Türk burjuvasına karşıydı. Diğer milletlerin beylerini de, tüccarını da yaşattı. Çünkü onlar iktidar mücadelesi yapmıyorlardı.

BİZ — Tekrar rica ediyoruz, konuyu yatağından taşırmayınız.

İKTİSATÇI — Kapitalist dönem yaşanmadan sosyalist döneme geçilemez. Bu tezde birleşiyorsak o zaman Türkiye için dâva, bu dönemi devlet kapitalizmiyle mi özel kapitalizmle mi atlatacağımızdır. Realist görüş karma ekonomi sistemi içinde bu dönemi yaşamaktır. Bunun sonu sosyalizme varacaktır. Yüzlerce çeşidi olan sosyalizmi iki grupta toplayabiliriz: Kamu mülkiyetine dayanan sosyalizm, özel mülkiyete dayanan sosyalizm. İsterseniz birine komünizm, ötekine sosyalizm diyebilirsiniz. Bunun hangisi olacak? İşte doktrin ayrılıkları buradan başlar. Sözü fazla uzatmadan sonuca varacağım:

Karma ekonomi içinde kapitalist kalkınmayı bir an evvel başarmalı, bunun en iyi yolunu bulmalıyız. Özelciliğe ya da devletçiliğe hücum ederek bunlardan birini yıkmak, ötekine dayanmak suretiyle kalkınma değil, çöküş ve yıkılma olur. Türk halkı, fabrika açan, iş yaratan ve para kazanan insanlardan mı şikâyet ediyor? Fakirliğinin, kalkınamamış olmanın bunlardan dolayı mı olduğunu sanıyor? Hayır: Türk halkı yeteri kadar kapitalist ve müteşebbis olmadığı için ıstırap duymaktadır. Lenin bile böyle söylemiştir: Rusya gibi ülkelerde işçi sınıfı kapitalizmden çok, kapitalizmin gelişmemiş olmasından ıstırap çekmektedir, demiştir.

BİZ — Sanıyoruz ki, bu çok önemli konu her köşesinden aydınlığa kavuşmuştur. Vaktimiz de dolduğundan beliren bu sonuçlar üzerinde çok kısa bir özet yaparak Oturumu kapamamıza müsaadenizi rica ederiz:

Türkiye, ancak kapitalist yönden kal-

27 Mayısa, 27 Mayısçılara ve

28 NİSAN 1960 da Üniversiteli gençlerin ayaklanması olmuş, polis, asker etraflarını sarmış, çoplar ve silâhlar işlemiş, Sıkıyönetim ilân olunarak Ordu, İdareye elkoymuş ve gençlerden çoğu Davutpaşa ve diğer kışlalara götürülerek tutuklanmıştı. Olay çok önemliydi. En başda bulunanların verdiği emir çok sert ve kesindi: En ufak bir kımıldamayı silâhla durduracaklardı. Sokaklarda kan gövdeyi götürebilirdi.

Ama ne oldu? Kaza kurşunuyla bir genç öldü ve biri de yaralandı. Tutuklanarak askerî vasıtalarla kışlalara götürülen gençler, yolda kaçmak istemişlerse, asker şoförler, kamyonlarını yavaşlatmışlar, kışlaya götürülenler de tutuklu değil, misafir gibi ağırlanmışlardı.

27 MAYIS 1960 da bir askerî ihtilâl oldu ve Cumhurbaşkanı ile hükûmet ve Meclis üyeleri tutuklanarak askerî garnizonlara, kışlalara ve sonra Yassıada'ya götürüldüler. 28 Nisan'da olduğu gibi ne Ordu Komutanı Üniversiteye giderek en şiddetli ültimatomu vermiş, ne de bütün birliklere hakaret edeceksiniz, denmişti. Böyle olduğu halde askerler eski iktidar mensuplarına en ağır hakaretleri yapmışlar, yüzlerine tükürmüşler, döğmüşler, yerden yere sürüklemişlerdi.

NEDEN bir ay ara ile patlak vermiş iki olayda Orduda subayın ve askerin muameleleri birbirinden taban tabana farklıydı? Neden 28 Nisan'da, tutuklulara, ibret olsun diye, en ağır muameleleri yapma emrini alanlar, emrin tam aksini yaparak onları bağırlarına bastılar? Ve neden 27 Mayıs'ta bunlar içlerinden gelen bir kuvvetle, daha bir gün evvel manga bölük selâmladıkları adamları yerden yere sürdüler?...

Eğer ihtilâl ilk günde, "Düşük iktidar adamlarını mahkemeye vereceğim, adalet ne karar verirse onu yapacağım" dememiş ve meselâ üç dört kişilik bir ihtilâl mahkemesi kurarak baş istemiş olsaydı, ya da böyle yapmayıp heyecan selinin serbestçe akmasına müsaade etseydi ne olurdu? Üçyüz kişi, beşyüz kişi kurşuna dizildikten ve demir gibi sert bir askerî idare kurulduktan sonra kim ses çıkarabilirdi?

kınabilir. Ortanın solunda olup karma ekonominin devletten yana gelişmesini ve en kısa zamanda devlet kapitalizmi yoliyle sosyalizme geçilmesini isteyenler, toplum gidişini zorla değiştirmek, tepeden inme bir rejim kurmak yönündedirler. Onlarca devleti ve ekonomiyi yönetecek önder sınıf, memurlar ve aydınlardır. Memurların silâhlı olan zümresiyle aydınlardan genç kuşağı ve öğrencileri ayaklandırmak ve onlara dayanarak devrimler ve reformlar yapmak isterler. Öteyandan devlet kapitalizmi yönünde onlardan bile ileri ve aşırı olan bir sosyalist akım da memur - aydın koalisyonuna halka karşı bir hareket diye bakmaktadır. Onların taktiği burjuva ve memur partilerini yenmek, halkı uyararak seçimlerle iktidara gelmek ve emekçi sınıfının önderliğinde sosyalizme geçmektir.

Sosyalistler arasında bu çatışmada, biz

Orduya karşı tehlikeli akımlar

27 MAYIS, şanlı Türk Ordusunun şerefine uygun bir şekilde başlamış, yürümüş, fakat sadece duygulardan ve heyecanlardan kaynağını alıp fikir planında bir temelden yoksun olduğu için, sönüp gitmiş ve hedefine varamamış bir inkılâp hareketidir. Belki onun hürriyetleri teminat altına alan bir Anayasa meydana getirerek ve millî iradeye dayanan bir rejim kurarak sona ermiş bulunması da, Ordumuzun ve ondan kopmuş idealist ihtilâlci kadronun yaptığı en büyük başarıdır, fedakârlıktır. Belki bununla yetinmeyerek bir inkılâp rejimi yaratmaları ve bir süre milletçe elele vererek asırlık yaralarımızı sarmaya çalışmaları doğru olurdu. Bu konuda fikirler ayrılabilir. Ama kimsenin aksini söylemeyeceği, söylemeye hakkı olmadığı birşey varsa o da, İhtilâlin tasarruflarında hukuka dayandığıdır. Bir Anayasa hazırlamak için uçakla Ankara'ya götürülenler, bu memleketin yüksek hukuk otoriteleriydi. Yassıada'da sanıkları yargılayanlar ve cezalandıranlar da, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay da bu memleketin en yüksek dereceli, en güvenilir hâkimleriydi. "Menderes asılmamalıydı, Zorlu ve Polatkan asılmamalıydı" diye şimdi varacağı yargıda ve buna dayanarak Millî Birlik Komitecilerine yöneleceği kin ve nefrette her insan, insafsız ve haksızdır. 27 Mayıs ve Yassıa'da günlerini, o havayı düşünecek ve cezaları veren o Komite değil, bu memleketin yüksek hâkimleri olduğunu düşüneceksiniz.

DURUM böyle olduğu halde şimdi birtakım gazeteler, 27 Mayıs hatıralarıyla, yapılan işkencelerin ve muamelelerin hikâyeleriyle dolup taşmaktadır. Bu yazılardaki başlıca maksat, okuyucu kazanmak, bir diğer esaslı maksat da 27 Mayıs'ı yapanlara ve Orduya karşı bir hava uyandırmaktır.

Bu yayınları son derece tehlikeli, yersiz ve haksız buluyoruz.

Türkiye'de demokratik özgürlük rejimi kurma gibi esasında çok güç bir işe giriştik. Eğer bir millet olarak yaşamamız bu güç işin başarılmasıyla mümkün olacaksa, hükûmet, partiler, teşekküller, Üniversiteler, işçiler, aydınlar ve bütün halk, düşmanlık, kin ve nefret duyguları yaratacak ve milleti birbirine düşürecek her hareketten, her davranıştan mutlak şekilde kaçınmalıdır.

27 Mayıs'a, Millî Birlikçilere ve dolayısiyla Orduya karşı yönelmiş dolaylı ve dolaysız bütün hareketler, bugünkü ortam ve şartlar içinde, millete ve rejime ihanettir. Bunun böyle bilinmesi, kabul edilmesi ve gerekiyorsa kanunlarla herekese kabul ettirilmesi lâzımdır.

ideoloji bakımından tepeden inmecilerle değil, aşırı uçta, fakat demokratik yollarla iktidara geçmeyi düşünenlerle beraberiz. Hodri meydan!... Madem ki demokrasiye dayanacağız, kim halka kendini beğendirirse o kazanacaktır. Gerçek mücadele sosyal sınıflar arasında olunca, Türkiye'nin şartlarına ve başka memleketlerde olup bitenlere göre, bir uzlaşma ile sonuçlanacaktır. Fakat mücadele Kapıkulu ile sosyal sınıflar arasında sürüyorsa o zaman her şeyden evvel işçisinin ve patronunun el ele vererek Kapıkulunu iktidardan düşürmeleri gerekir. Bir kapıkulu partisi niteliğinden bir türlü ayrılamayan Halk Partisi için ümitsizlik de bundan doğmaktadır.

Pek değerli görüşlerinizi cömertçe ortaya atmanızdan dolayı yazı kurulumuz ve okuyucularımız adına sonsuz teşekkürlerimizi sunar ve Oturumu kaparız.

..... ve Bidenbirre ÖLÜM!

Yazan : B. C. FURNAS — Çeviren : Haki EROL

TRAFİK kazaları yekûnlarının yayımlanması, otomobil kullananlar üzerinde, maruz bulundukları müthiş tehlikeler hususunda, uyarıcı bir tesir yapmaya asla muvaffak olamamaktadır. Onlar istatistikler arkasında yatan kan ve ıztıraptan kıvranma realitelerini düşünmemektedirler. Vahşice kırılan ve kopan uzuvların dehşeti ve korkunç acılar kuru rakkamlarda yoktur. Bunları yakından göz önüne getirmeye ihtiyaç vardır.

Fena bir çarpışmaya geçici bir bakış veyahut geçen hafta beraber yemek yediğiniz bir arkadaşın bir otomobil kazasında bel kemiği kırılmış bir halde hastanede yatmakta olduğu haberi, anadan doğma bir budaladan mâda her otomobil sürücüsünün hiç olmazsa bir müddet için yavaş gitmesine müessir olur.

Fakat lâzım olan, ayağınızı gaz pedalına koyduğunuz her zaman, ölümün içeri girerek yanınızda durduğunu ve canınızı almak için fırsat beklediğini devamlı olarak canlı bir şekilde zihninizde muhafaza etmenizdir.

Sizin şahit olabileceğiniz müthiş bir kaza müstesna bir olay değildir. Bu nevi şeyler günün her saatinde ve Amerika'nın her yerinde vâki olmaktadır.

Bir yargıç çok hızlı araba sürenleri morgtaki kaza kurbanlarını görmeye mahkûm etmektedir. Fakat trafik hatası neticesi; masa üzerinde yatan delik deşik bir insan cesedi bile kazanın fecaatini göstermeye kâfi değildir. Ve hiçbir propaganda afiş ressamı, bir kazanın bütün teferruatını tasvir eden bir resim yapmaya cesaret edemez.

Böyle bir tasvir, hareketli filim şeklinde ve sesli olmalı, yaralının ayağa kalkmak için çırpınma ve beyhude gayretlerini feci feryatlarını ve şok geçince her nefeste devamlı iniltilerini ihtiva etmeli. Ayrıca bir adamın Z şeklinde bükülmüş kırık ayağına, darbeden uyuşmuş çehresinin donuk ifadesiyle bakışını, kemikleri içerden kırıldıktan sonra akla zarar bir kötürüm tesiri yapan bir çocuk vücüdünü, açılan yaradan gözleri kanla örtülmüş ağız boşluğu kanla dolu ve çenesinden aşağı kanlar akan bir kadının histerik feryatlarının hakikî bir portresini aksettirmeli. Tabloyu tamamlayıcı daha küçük teferruat kabilinden etlerden dışarı fırlayan kırık kemiklerin sivri uçları ve birdenbire yırtılan elbise ve sıyrılan derilerden sızan koyu kırmızı kan görülmelidir.

Bütün bunlar, bir yere süratli gitmek ve o esnada bir veya iki tehlikeli hareketi göze alma merakının hergünkü standart neticeleridir.

Eğer hayâletleri faideli bir maksatla kullanmak mümkün olsa idi, Amerika'da yolun her tehlikeli kısmından geçen otomobilleri inilti ve feryatlarla karşılarlar ve uyarıcı bir gösteri olarak her boy ve yaşta bir düzine kadın ve erkek cesedini kanlı otların üstünde korkunç bir sükûnetle yatırırlardı.

Geçen sene, tanıdık bir trafik polisi fazla hızlı gittiği için büyük bir kırmızı arabayı durdurmuştu. Direksiyonda olan

babanın münasebetli bir adam olduğu görülüyor ve ailesini bir hafta sonu gezintisine çıkardığı anlaşılıyordu. Adamın dostça itirazları karşısında polis yumuşayarak «bu defalık sizi bırakıyorum, fakat böyle süratli giderseniz başınıza bir felâket gelir, yavaş gidiniz» dedi. Bir müddet sonra yoldan geçen bir şoför polise selâmı verdi ve deminki kırmızı arabaya ceza kesip kesmediğini sordu. Polis, hayır dedi, neşelerini bozmaya kıyamadım. Şoför, çok fena ettiniz dedi. Ben sizin onu durdurduğunuzu görmüştüm. Ondan sonra yolun 100 kilometre ilerisinde ona tekrar rasladım. Hâlâ tüylerim ürperiyor, araba bir akordeon gibi katlanmıştı. Bir çocuktan mâda içindekilerin hepsi ölmüş. Çocukta hastaneye gidemeden öleceğe benziyordu.

Belki böyle bir manzara sizin de tüylerinizi ürpertir. Fakat siz ıslahı imkânsız bir dik kafalı değilseniz, benzin, sür'at ve hatalı kararın bir araya gelmesinden doğan neticeleri doğrudan doğruya tanımamız zahmete değer. Eğer hakikat iğrenç ise kabahat benim değildir.

Ve eğer sinirleriniz süratli araba kullanmaya ve tehlikeli hareketleri göze almaya müsait ise, bu kusurlarınızı ıslah edecek tedaviyi yapmaya da müsait olması lâzımdır.

Siz bir ambülânsla gezemez ve hastanede kaza kurbanlarını ameliyat eden doktoru seyir edemezsiniz ama, okuyabilirsiniz.

Otomobil haindir. Onun öldürücü bir füze olabileceğini kavramak güçtür. Heveslilerin söyledikleri gibi saatte 100 kilometre yaparken süratin büyüklüğünü hissetmezsiniz. Fakat 100 kilometre saniyede 28 metre demektir ve busür'at insanın reflekslerine ve arabanın frenlerine haksız bir mesuliyet yükler ve bir anda, lüks arabayı çıldırmış bir boğaya çevirebilir.

Çarpışma, veya sürtüşme gibi her tipteki kaza, ya hurdahaş olarak durmaya veyahut bir istikamet değiştirmeye sebep olur, fakat içindekiler-yani sizi kastediyorum-esas süratteki istikamette gitmeye devam ettiğinizden otomobilin içindeki her satıh ve köşe size vuran, parçalayan kaçınılmaz bir mermi olur. Fizikteki H A R E K E T kanununun bu hükmüne karşı kendinizi frenlemek imkânınız yoktur.

Bir kazanın vuku bulduğu yarım saniyede her şey olabilir. Hattâ işittiğiniz bazı mes'ut kurtuluşlar bile. Bazı kimseler ön camdan dışarı fırlamışlar ve yalnız sathi sıyrıklarla kurtulmuşlardır. Kafa kafaya çarpışan iki araba hurda haline gelmiş, içindeki şoförler hiç yaralanmamışlar ve bir müddet sonra dışarı çıkarak birbirleriyle sert ibr şekilde münakaşaya tutuştukları görülmüştür. Fakat ölüm aynı şekilde orada da hazırdı. Yalnız ne yapacağı belli olmamasının imtiyazını kullanıyordu. Bu ilkbaharda, şarampola yuvarlanmış bir otomobilin kapısını güçlükle açtıkları vakit şoför çenesinden hafif bir sıyrıkla dışarı çıktı, fakat annesi hâlâ içerdeydi, oğlunun kaygan bir virajı biraz fazla hızlı dönmesi neticesinde bir kıymık 10 santim beynine girmişti. Ne kan, ne korkunç bir şekilde bükülmüş kemik vardı. Arabanın yoldan çıktığını hissettiği anda kavradığı cep kitabı hâlâ beyaz saçlı cesedin elinde duruyordu. Bir ay sonra aynı virajda bir hafif turist arabası bir ağaca çarptı. Ön koltuğun ortasında dokuz aylık bir bebek etrafı cam kırıkları ile dolu fakat hiçbir yarasız olarak bulundu. Ölümün pratik bir şakası... Fakat bebeğin iki yanındaki ana ve baba kafalarını tabloya çarparak saniyesinde ölmüşlerdi.

Eğer bir yolculukta yolda fena görüş şartları varken öne geçmeyi âdet edinmişseniz arabadaki herkesin hüviyet cüzdanlarını beraberinde bulundurmasına dikkat etmelisiniz. Çünkü ezilmiş veya yırtılmış bir çehrenin kimliğini tesbit etmek güçtür.

Ölümün favori hedefi şofördür. Eğer direksiyon kırılmassa karaciğerini koparır veyahut öyle hırpalar ki, iç kanama onu öldürür. Eğer direksiyon tekerleği kırılırsa direksiyon rod'u karnına girmek suretiyle adamın saniyesinde hesabını görür.

Bütün karşı karşıya çarpışmalar hiçbir zaman yalnız virajlarda vukubulmaz. Modern ölüm tuzağı, Amerika'daki üçlü (üç yollu) trafiğin düzlüğünde kurulmuş gibidir. Düz ve geniş bir yolun âni görünüşü, ekseri basit düşünceli bir şoförü, önündeki arabayı geçmeye heveslendirir. Aynı anda karşı taraftan bir araba yüksek süratle orta yola girer. Son dakikada her iki araba tekrar kendi istikametlerindeki sıraya gir-

meye çalışırlar. Fakat aradaki mesafe kapanmıştır, sıradaki arabalar devrilip hendeğe düşeceklerinden geçmeye çalışan arabalar hemen hemen başbaşa büyük bir çatırtı ve parçalayıcı bir sademe ile tokuşup birbirinin içine girerler.

Bir trafikçi böyle bir kazayı şu tarzda anlattı; beş araba birbirine girmiş bir vaziyette idi. Yedi kişi derhâl ölmüş, iki kişi hastane yolunda, iki kişi de daha sonra can vermişti. Hâdiseyi çok canlı olarak hatırlıyordu. Doktor ölmüş bir adamı bırakarak bel kemiği kırılmış bir kadını muayeneye koşmuştu. Arabaların birinden çıkarılan üç adam makina yağına öyle bulanmışlardı ki, insandan ziyade ıslanmış esmer yaprak sigarasına benziyorlardı. Ortada dolaşan ve kendi kendine homurdanan bir adam, etrafındaki ölümü ve ölenleri hattâ bileğine bir hançer gibi saplanmış çelikten fışkıran kanları kâmilen unutmuştu. Güzel bir kızın kafasının ön tarafı açılmış, kalçasının ezilmiş olmasına rağmen, bir hendekten umutsuzca dışarı sürünmeye çalışıyordu.

Bu neviden birinci sınıf bir katliam yalnız bir genişlik ve âdet meselesidir. Kaza istatistiklerine ilâve edilen her ezilen erkek, kadın veya çocuk, geçen sene her biri şahsî bir ölümle ölmüşlerdir.

Bir banketten aşağı devrilerek yuvarlanan ve içindekileri her santimetresinde çarpıp ezen bir araba bir ağacın etrafında kendisini öyle sarabilir ki, ön ve arka tamponlar birbirine kenetlenir ve ancak asetilen aleviyle kesilip birbirinden ayrılabilirler.

Buna benzer son bir kaza da, arkada oturan yaşlı bir kadın önde oturan kızının dizleri üstünde uzanmış bir halde bulunmuştu. Her biri kendi ve diğerinin kanına bulanmış, her ikisi de ezilmişlerdi. Otopside ölümün boyun kırılmasından mı, yoksa kalbden mi? olduğu asla anlaşılamayacak bir şekilde ölmüşlerdi.

Devrilen arabaların muayyen felâketlere sebep olmakta ihtisasları vardır. Meselâ karnın yarılması-aylarca ıztırap içinde hareketsiz yatmak belki de bütün ömür boyunca kötürüm kalmak, birdenbire yan tarafa sapmaktan bükülme neticesi bel kemiğinin kırılması küçük teferruat olarak da dizlerin ezilmesi veya yana çarpan ve yuvarlanan arabada kırılan omuz kemiği ve kırılarak uçlariyle kalbi ve ciğerleri delen göğüs kemikleri bu cümledendir.

Neticede iç kanamaların karın zarını değil de göğüs zarını kanla doldurması daha az tehlikeli değildir.

Cam da hâdiselerin gösterişli tarafına yardımcı olmaktadır. Bir araba yüksek süratle bir şeye çarptığı zaman hattâ emniyet camı dahi kâfi derecede emniyetli değildir. Bu hususta pitoresk hikâyeler işitirsiniz; Uçan bir insan vücudu kafası ile bu cama çarpınca yuvarlak bir delik açar, omuzlar yapışır ve cama dayanır ve camın kırık kenarı ile, bir giyotinle kesilmiş gibi, kafa kesilerek vücuttan ayrılır.

Yahut kafa kopması meselesinin devamı olarak bir demir direk veya parmaklığa çarpınca eğer ön camdan bir demir girerek kafanızı koparırsa aynı netice aynı kuvvetle meydana gelir.

Vücutlar ekseriya ayakkabısız ve ayak kırılmış olarak bulunmuştur. Ayakabıları otomobilin içinde ve bağları çözülmemiş bir halde durmakta idi. Bu modern sür'at tarafında meydana getirilen çarpışmalardır. Bütün bunlar Amerikan cemiyetinde âdi olaylardır.

Doktorlar ve polisler tarafından şahsen hatırlanabilmek için tıpkı şu anlatacağımız hanımınki gibi acaip bir kaza olması icap eder. Bu hanım kafası ile ön camı kırarak cam kırıklarını içerdekilerin üstüne sıçratmış, sonra araba devrildiğinden cam çerçevesinin alt kenarı ile kulaktan kulağa boğazı kesilmişti. Yahut da geceleyin bir viraja pek yakın bir yerde park ederek arabanızın arka lâmbaları önünde ihtiyat lâstiği çıkarmak üzere iken ağır bir kamyonun arabanızın arkasına bindirmesi üzerine 90 santim genişlik ve 15 santim derinlikte bir lâpa haline gelmeniz, sizi bir kimsenin hafızasında ebedîleştirir. Veyahut büsbütün orijinal bir kaza olarak üstü açık bir arabadan dışarı fırlayan fakat bu sırada kafalarının kaşlarına kadar üst kısmı kopan iki gencin ölümü gibi olmalı.

Bunların hiçbiri nâdirattan değildir. Polis ve doktorların normal vazifelerini yaparken sık sık rastladıkları bu nevi kazalar senelik istatistiklerin korkunç malzemesini teşkil ederler. Hayret edilecek şey, vak'alar arasında pek küçük değişik-

likler bulunmasıdır. Söyleneni anlayabilecek bir halde bulunan bir kaza kurbanı bulmak güçtür. Kendinize geldiğiniz zaman bütün vücudunuzu kıvrandıran ve kemiren acıların; her iki boyun kemiğinizin ezilmesi, her iki omuz kemiğinizin parçalanması, sağ kolunuzun üç yerden kırılması ve üç kaburga kemiğinizin çatlamasından ve muhtemelen dahili uzuvlarda bir kopma yüzünden olduğunu öğrenirsiniz. Fakat darbenin tesiri geçince ıztırapların mevcudiyeti muhtemelen ölüme doğru gittiğinizi kavramanıza mani olmaz. Hattâ sizi yerden kaldırarak sedyeye koydukları sırada kırık kaburga kemiğiniz ciğerinize batarken ve boyun kemiklerinizin sivri uçları inleyen boğazınızın derin bir şekilde iki yanına saplandığı zamanda da bunu unutamazsınız. İnlemeniz kesildiği zaman bu düşünce geri gelir-ölüyorsunuzdur ve bundan dolayı kendinizden nefret ediyorsunuzdur.

Refleslerinizin kudreti üstünde araba sürdüğünüz her zaman, arkası görünmeyen virajları dönerken, kaygan bir yolda hızlı giderken, bir veya iki içki yüzünden süratle hareket kabiliyetiniz zayıfladığı her zaman ve önünüzdeki arabaya çok yakın gittiğiniz her vakit, birkaç saniye içinde kan, ıztırap ve âni ölümle kumar oynamakta olduğunuzu bilmelisiniz.

Beyaz caketli adamın size bakarak başını salladığını ve sedye taşıyan adamlarına sizin için zahmete lüzum olmadığını söylediğini ve daha henüz ölmemiş bulunan başka birisine döndüğünü gözünüzün önüne getiriniz.

Ve ondan sonra, yavaş ve ihtiyatlı gidiniz.

Tarım Problemi

MECMUANIN Ocak ve Şubat sayılarında Toprak reformu; tahıl; sebze ve meyve; hayvancılık; toprak korunması; sulama havzaları; yağ ihtiyacımız; geleneksel ihraç maddelerimiz konularını ele almıştım.

BU SEFER yazı serisine yeni mevzular ile devam ediyorum...

Dr. İlhami MASAR

9— KOOPETARİFLER, TARIM KREDİSİ:

EMLEKETİMİZDE özel teşebbüs daha yeni yerine oturmaktadır. Bu vaziyet esaslı semereler vermeden önce, sosyalizmden bahsetmek için vakit daha çok erkendir. Fakat bunun böyle olup olmadığı münakaşaya şayan görülebilir.

Tarım konusunda ise münakaşa götürecek bir mesele yoktur. Kapitalist, sosyalist ve revizyonist komünistlerin mutabık oldukları bir husus vardır, o da Kolektivist ziraatin iyi neticeler vermediğidir. Toprak kendi malı olmadığı müddetçe, çiftçi ona üvey evlât muamelesi yapıyor, bakılmayan çocuklarda olduğu gibi, bakılmayan topraklarda da gelişme, istenilen neticeyi veremiyor.

Tarım, işi başında çiftçilik yapan köylünün toprak mülkiyeti üzerine kurulmalıdır. Buna lіâve olarak da, kredi ve marketing sahasında, daha akıllı olan şehirlinin, elde edilen mahsulden arslan payını almaması ve, kooperatifçiliğin inkişaf etmesi için her çareye baş vurmalıdır. Mecliste partilerimiz, önergeler ve gensorular ile vakit heba edecek yerde, bütün kuvvetlerini bu mesele üzerinde toplasalar, 1980 senesinde aç kalmak tehlikesi belki zail olur.

Tarım kooperatifleri, esasında üç gruba ayrılırsa da bunları aşağıda iki grup da toplayacağım:

a— Kredi kooperatifleri : Bunlar çiftçiye müsait faizle kısa, orta ve uzun vâdeli kredi temin ederler.

b— Marketing kooperatifleri : Bunlar bir kere ortakların yetiştirdikleri mahsulü, aracı kullanmadan tüketim ve ihracat pazarlarına sevkederler.

Buna ilâve olarak da ortakların, dışardan satın almak mecburiyetinde oldukları, ziraî âletler suni gübre,,, zirai mücadele ilâçları, yakıt, inşaat malzemesi ve tüketim maddeleri gibi hususları, müsait fiatlerle toptan satın alır ve müsait şartlarla tevzi ederler.

Çiftçinin kazancı hudutludur, tasarrufu az olur. Bundan dolayı, yalnız kredi kooperatifleri kurulduğu takdirde buralarda kâfi mikdarda kapital toplanamaz. Halbuki marketing kooperatifleri, milyoner tüccarlar yaratan kârların bir kısmını bünyelerinde toplayabilirler. İyi idare edildikleri takdirde, dışardan da kolay kredi temin edebilirler, çiftçinin kredi ihtiyacının esaslı bir bölümünü kendi bünyelerinden temin edebilirler. Aşağıda belirteceğim veçile zaten de matlup olan budur.

Ben bugün, bu yazıda yalnız kredi kooperatifleri mevzuunu ele alacağım. Marketing kooperatiflerini başka bir yazının çevresi içine bırakacağım.

Konuya evvelâ, Birleşmiş Milletlerde

çalıştığım seneler zarfında karşılaştığım vaziyetleri anlatmakla girmek istiyorum:

Birmanya'da sömürgelik devrinde, ziraî kredi, Hindli köy sarrafları tarafından temin edilirdi. Faizler yüksekti, fakat memleket milyonlarca ton pirinç ihraç ederdi. İstiklâlden sonra, seçimlerde rey kazanmak isteyen siyaset adamları, artık krediyi devletin vereceğini ve Hindlileri kovacaklarını söylediler ve bu sözü tuttular. Hindli sarraflar ortadan kayboldular, fakat bu sefer de hükümetin temin ettiği krediyi köylüler devlet babanın hediyesi telâkki ettiler, geri ödemediler. Zaten bu verilen para, ihtiyacın ancak beşte birini karşılayabiliyordu. Öyle bir kredi sıkıntısı başgösterdi ki, eskiden senede yüzde elli olan faiz nisbeti yüzde yüz den fazlaya yükseldi, köylü borç içinde kaldı, üretim yarı yarıya düştü, ihracat durdu, memleket senelerce kanlı çarpışmalara sahne oldu.

Afrikada istiklâline kavuşan memleketlerde de artık bizi sömüren Avrupalılar gittiler, kendi hükümetimiz bize yardım eder zihniyeti hâkim oldu ve bu tahakkuk edemediği için ihtilâller koptu.

Bangkok'da «Köylü sermayesinin seferber edilmesi» mevzuunda toplanan bir konferansda hazırladığım bir tebliğ, şimdi önümde duruyor, burada köylüye en tesirli yardımın kendileri tarafından finanse edilen kooperatifler tarafından yapılabileceğini söylüyorum.

Nasıl dış yardım, bir memleketin yaralarını iyileştirmez ve ancak pansuman ederek bırakırsa, devlet yardımı da ve hattâ devlet kredisi de dertlere deva olamaz.

Şehirlerde işitiyoruz, bu nasıl hükümet, bize ev yapmıyor gecekondular da oturuyoruz veyahut elektrik, su getirmiyor veyahut bize az maaş veriyor diyorlar. Bu vaziyet tabiî, siyaset adamlarının her şeyi yapacağız demesi ve muhalefetin de vaadlerin infaz edilmemesinin istismarı, neticesinde doğuyor.

Siyaseti her gün biraz daha fazla köylere götürüyoruz. Orada da artık her şey devletten beklenmeye başladı. Bu halin önüne geçmek için, tutulmasına devletin malî imkânı müsaade etmeyeceği bedihi olan vaatların yapılmasından vazgeçilmelidir.

Bir Amerikan filozofu şöyle demiş:

«Bir şahsı bütün hayatı müddetince oyalayabilirsin, bir cemaati keza bir zaman için oyalayabilirsin, fakat bütün bir topluluğu sürekli olarak oyalayamazsın...»

Ticaret Bakanlığının Haziran 1966 tarihli «Konjonktür» mecmuasından Ziraat Bankası ve kooperatifler hakkında 1965 senesi için, aldığım bazı adetleri, yuvarlak olarak aşağıda arzediyorum:

a—	Memleketimizde kooperatiflere bağlı köy sayısı	18.460 Adet
b—	Kooperatiflerin ortak sayısı	1.090 000 »
c—	Ziraî kredi kooperatifi sayısı	1.730 »

		Milyon Lira
a—	Ziraî kredi kooperatiflerinin kaynakları	350.—
b—	Bunların kendi kaynaklarından çiftçiye verdiği kredi	210.—
c—	Ziraat Bankasının kooperatiflere ikrazı	1,530.—
d—	Kooperatiflerin ortaklarına verdiği kredi mecmuu	1,750.—
e—	Ziraat Bankasının doğrudan doğruya çiftçiye verdiği kredi	1,050.—
f—	Çiftçinin Ziraat Bankası ve kooperatiflerden aldığı kredi toplamı	2,800.—

Görülüyor ki, Ziraat Bankası ve kooperatiflerce çiftçiye temin edilen kredi mecmuu, 2,8 milyar lira tutmaktadır. Millî tarım gelirimiz 30 milyar lira kadardır. Bu kredi, işbu gelirin yüzde onundan aşağıdır. Buna diğer devlet yardımları ve kredileri ile diğer banka kredileri bile eklense yine mikdar yüzde onikiyi bulmaz. Bu sebepten dolayı köylümüz tüccar, köy ağaları ve köy bakkallarından fahiş fiatlerle krediler almaya mecbur olmaktadır. Bu krediler ne kadar tutarlar bunu hesap etmek güçtür. Ancak bunların da milyarlarla ölçülmesi icabeder.

Kooperatiflerin kendi kaynaklarından verdikleri 210 milyon liralık krediye gelince, bu işe millî tarım gelirinin yüzde birinden aşağıdır. Ancak şu nisbet yüzde yirmiyi bulduğu gün, çiftçimiz iktisaden kurtulmuş addedilebilir. O zaman yapılacak toprak reformu da iyi neticeler verebilir.

Bu gayeye varabilmek ve köylerde kooperatifçiliğin tutunabilmesi ve daha da genişlemesi için, muhasebe ve muamele bilen

köy önderlerine ihtiyaç vardır. Köy öğretmeni ve köy imamı yetiştiren mekteplere kooperatifçilik dersleri koymak çok faydalı olabilir.

Kooperatif konusunu bir bütün olarak ele almak, bütün siyasî partilerimize düşen bir vazifedir.

10— KURAKLIK DERDİ:

Memleketimiz arzın yazı kurak (semi arid) kuşağı kapsamının içine girer. Bu sebepden dolayı kuraklık tehlikesi bir Demokles kılıcı gibi başımızın üstünde durur. Son kırk sene zarfında felâket derecesinde büyük bir kuraklık görmedik. Bu sebepden dolayı, gençlerimiz. bunun nasıl bir dert olduğunu bilmezler. İlim adamları 1970 den sonraki devre etrafında büyük kıtlık senelerinin muhtemel olduğunu söylemektedirler. O zaman dışardan tahıl ithali de gittikçe güçleşecektir. Sulanan topraklardan elde edilen tahıl ile biz karnımızı doyuramayız. Bizde tahıl yetiştiriminin esas bölgesi yüksek yayladır. Burada istihsal düşük olursa sıkıntı çekeriz.

Sahil çevrelerinin iyi yağmur aldığı seneler zarfında bile, Orta Anadolu, az yağmur alır; çünkü denizlerden gelen rutubetli rüzgârların getirdiği hava, çevre dağları üstünde yükselir ve tekasüf eder, fakat bu yağmurlar her zaman, dağları içeriye doğru aşamazlar.

Kuraklık ihtimalini nazarı itibara alan hükümetimiz, hem eksiklik yıllarının ihtiyacına, kısmen olsun, medar olmak, hem de iyi ve fena mahsul senelerinin büyük fiat dalgalanmasını önlemek maksadiyle Toprak Ofisi tesis etmiştir. Eski devirlerde,-mal fazlasını anbarlayacak kapasite ve bu malı elde tutacak malî tüccar gücü yokluğu sebebiyle iyi mahsul senelerinde tahıl fazlası, limanlara doğru akar ve buradan elde edilebilen fiata ihraç olunurdu. Ertesi sene vaziyet kötü olursa, şehirler dışardan tahıl ithal ederler ve köylü, açlık çekerdi. Bugün Ofisin bir milyon tonluk iyi ve orta evsafta depolama kapasitesi vardır ve, başda iyi idareciler bulunduğu seneler, bu depoların tamamiyle boşalmamasına dikkat edilir.

Meteoroloji uzmanları her 10-12 senede, 1-2 küçük ve her 40-50 senede 1-2 büyük kuraklık yılı ile karşılaştığımızı ve bunun güneşteki lekeler (indifalar) ile alâkadar olduğunu söylerler. Ağaçların maktalarında görülen dairelerin geniş veya dar olması, o senenin ratıp veya kurak olduğunu gösterir. Birkaç yüz yaşındaki ağaçlar biçildiği zaman, mevzubahis maktaları muayene eden meteoroloji uzmanları, o periyod zarfındaki mühim kuraklık senelerini tesbit edebilirler.

Ankara Ziraat Fakültesi eski profesörlerinden Dr. Christiansen — Weniger, Bonn da intişar eden Türk — Alman cemiyeti mecmuasında bu konuda bir makale neşretmiş bulunuyor. O yazıya göre memleketimiz her yarım asır zarfında, 6 kurak, 4 çok kurak ve üç bütün orta yaylayı kaplayan felâket derecede kurak sene ile karşılaşmaktadır. Profesör yazıda geçen asrın 1845, 1873, 1874 ve 1878 senelerinin büyük eksikliğinden bahsetmektedir. 1873 de vaziyet o kadar fena imiş ki, Keskin kazasında yaşayan o zamanki 52000 nüfusun 20000 i açlıktan ölmüş, 7000 bin kadarı başka yerlere göç etmiş ve koyun, keçi mevcudunun yüzde doksan beşi telef olmuş! O bölgede halk birinden şikâyet ettiği zaman hâlâ:

«Sanki o, doksanda bana ödünç buğday vermiş» dermiş. Hicrî 1290 senesi milâdî 1873'e tekâbül eder. Sultan Abdülâzizin 1873 — 1874 seneleri felâketinin doğurduğu huzursuzluğa tahammül edemiyerek intihar ettiği de söylenir.

Ben Toprak Ofis'de çalıştığım 1942 ve 1945 kuraklık senelerinin tepkilerini yakınen hissetmişimdir. Harp sebebiyle dışardan tahıl ithaline imkân olmadığından, ekmeği rasyona bağlıyarak ertesi seneye ulaşıncaya kadar, akla karayı seçmiştik. 1916 — 1918 seneleri zarfında Birinci Dünya Savaşı içinde de, günde elli gram darı ekmeği yiyerek kıtkanaat açlıktan ölmekten kurtulmuştuk. O zaman en büyük açlığı Filistin ve Suriye çekmişti, ve İngilizlerin buğday yardımı vaatleri sebebiyle Araplar, Osmanlı İmparatorluğuna karşı isyan etmişlerdi.

Çekirge felâketinin de inzimaniyle or-

taya çıkan bu cehennem ortamı içinde açlık ve tifüsden helâk olan yüzbinlerce Türk hakkında yazı yazılmasına, o zaman cari olan sansür rejimi, müsaade etmezdi, fakat aynı akıbete uğrayan Hristiyan Osmanlılar hakkında bilhassa harpden sonra, cildlerle kitaplar yazıldı. Bir ufak numune vermek için 1-8-1918 tarihinde Almanya'da intişar eden «Die Katholische Missionen» isimli aylık dergide P. Albert Reisch isimli katolik papazının Halep'den yazdığı mektubundan bazı parçalar veriyorum:

«Buradaki Hristiyan halk açlıktan ölmek tehlikesi ile karşı karşıyadır. Buğdayın kilosu 30 kuruş (Bugünkü 30 liraya tekâbül eder) yani yedi marka yükselmiştir. Her gün yüzlerce kişinin öldüğünden bahsedilmektedir, bunların çoğu her ne kadar müslüman ise de, aralarında maalesef pek çok Hristiyan da vardır. Trablusşam'da aç insanların 15 çocuğu sokaktan kaçırıp koyun gibi boğazlayarak yedikleri söylenmektedir. Beyrut'ta, sokaklarda, yerlerde yatan ölü veya hasta ihtiyar, kadın ve çocuklara rastlanmaktadır. Yesuit P. Mattern'in anlattığına göre, civardaki köyler yarı yarıya boşalmıştır. Köylüler yiyecek aramak gayesiyle başka yerlere gitmişlerdir.»

Fakat benim üzerinde şahsen en büyük tepki yaratan, 1928 felâket senesi olmuştur. O zaman halk Orta Anadolu'dan hicret etmişti, bunu gören bir Avrupalı uzman da, bu bölgede oturulmaz, halkı sahil mıntakalarına iskân etmeli; demişti.

Ben, o zaman, Eskişehir'de idim. Oradaki Kırım muhaciri çiftçilere Lobogreika ismi verilen dolaplı orak makinaları satardım. Tohumluğunu bile alamayan köylüye bir şey satmaya imkân yoktu tabiî. Herkes açtı, Üçyüz makine elimde kaldı. Sonbahar aylarından beri ancak 100-150 mm. yağmur düşmüştü, etraf cayır cayır yanıyordu, her gün erken kalkar ve bir bulut görebilmek ümidi ile gökyüzüne bakardım. Derdimden hasta oldum, 40 derece ile yatakta yatarken, Hacıdost adında bir yaşlı müşterim beni ziyarete geldi. «Üzülme, her derde bir çare bulunur» dedi ve bana, 1873, 1874 kuraklığından bahsederek; «O zaman daha da fena idi, ben de ot yemiştim» dedi.

Biz, yaşlılar, böyle dertli seneler gördük. Topraklarımızın yüzde doksanında kuru ziraat yapmaya mecbur olduğumuzdan, kuraklık bir Demokles klıcı gibi, başımızın üstündedir. 100 seneden 25 i kuraktır ve kurak olacaktır. Çocuklarımız, böyle seneler inşallah görmezler diyeceğim ama, göreceklerdir ve artan dünya nüfusu muvacehesinde, dışardan tahıl ithal imkânları gelecekte, gittikçe güçleşecektir. Bizim millî dertlerimizden biri de budur. Bunu gençliğe anlatabilmek için, diğer yazarlar da, bana yardım etseler, çok daha faydalı olurdu.

11— SULAK, BOSTANLIK TOPRAKLAR :

Ulaştırma vasıtalarının bugünkü çapda mevcut olmadığı devirlerde, şehirler, sulak ovaların yanında kurulurlar ve şehir halkı yiyeceklerinin mühim kısmını, civardaki, akarsu veya kuyu suları ile sulanan taban araziden tedarik ederlerdi.

Bu vaziyetin en göze çarpan misallerini çöllerdeki vahalar teşkil ederler. Afrika'da dolaştığım seneler zarfında, elli veya yüz kilometre bir taş veya kum çölünde ilerledikten sonra, yeraltı suyu mevcut olan bir çöküntüde, karşıma, insanlarla meskûn yemyeşil bir ovanın çıktığına şahit olduğum olmuştur.

Memleketimizin nüfusu hızlı surette artmaktadır. Topraksız kalan köylü çocukları şehirlere hücum etmektedirler ve şehirlerin nüfusu da çabuk artmaktadır. Hemen her şehirde, münbit, bostanlık topraklar üzerine fabrikalar, kooperatifler, stadyumlar, tayyare meydanları kurulduğuna şahit oluyoruz. İstanbul'un, Lânga, Kartal, Haliç bostanları artık tarihe karışmıştır. Diğer şehirlerimizde de aynı hale tesadüf ediyoruz.

İleri memleketlerde bu hali önleyen mevzuat mevcuttur. Avusturyalı bir dostumun, Semmering civarındaki tarıma elverişli arsasında ev inşa etmek müsaadesini alamadığına bizzat şahit oldum.

Elli veya seksen milyonluk Türkiye'de yaşayacak olan çocuklarımız için, taban ova topraklarının inşaat ile dolması, bu-

günkünden kat kat daha müşkül vaziyetler doğuracaktır.

Şimdiden bu hususta tedbirler almak mecburiyetindeyiz. Memleketimizde o kadar çok sulanması imkânsız kıraç toprak vardır ki, ev ve fabrika yapacak arsa bulmak için müşkülât çekilmesi mevzubahis değildir.

Meseleyi alâkadarların dikkat nazarına arzetmek isterim.

400 bin liraya çıkan bir otel odası!..

Hangi alanda olursa olsun, okuldan askerlik hayatına, iktisadî hayattan politikaya her yer ve sahada başarılı olabilmek için cesaret ve heyecan lâzımdır. Cesaret, insanın kendine güvenişinin, heyecan ise bu güvenişle ileriye atılışta dâvasının doğruluğuna inanışının belirtileridir. Ama cesaret ve heyecan başarıyı elde etmek için asla kâfi değildir. Bu cesaret ve heyecanın hesaplı olması gerekmektedir.

Yazan : Naci KORKMAZ

Turizm alanı, Türkiye'nin kalkınması için muhtaç olduğumuz dövizi bize sağlayabilecek en önemli sektördür. Plânlama bu alanda yatırımlara birinci beş yıllık dönemde en az önemi vermiştir.

Turizm yatırımları, turizm finansmanı ile birinci derecede vazifeli organ yerine bu alanda ilgisi olmayan Kuruluş ve Bankalar elile yapılmıştır. Bir Otel odası dörtyüz bin liraya mal olursa, o odanın azamî 50 lira olabilecek günlük kirası ile, maliyetin karşılanabilmesi için, 8000 gün lâzım olacaktır, yani 22 yıla yakın zaman O da işletme masrafları bu miktarın üzerinde kiralama ve otelin paviyon vesaire gelirlerile karşılanması ve her gün müşteri bulabilmesi şartile... Turizm alanına yatırım yapma cesareti ve kocaman tesislerin yükselişini görme ve bunu hizmete açma heycanı yanında nazarı dikkate alınmayan şey nedir? Hesap kenara itilmiş, rantabilite etüdlerine boş verilmiştir.

Bir T. C. Turizm Bankası vardır. Bu Banka, turizm fikrinin doğuşu ve halkın buna alıştırılışının ilk icablarını yerine getirmiş ve tarihî vazifesini görmüş olan Türkiye Turizm Bankasını devralmıştır. Artık turizm hareketinin finansmanı bu, Devletle özel sektörün el ele verceği, Müessesece yapılacaktı. Fakat ne yazık ki, geçen yıllarda olduğu gibi, bu yıl da gerek Bütçe gerekçesinde ve gerekse 1967 uygulama planında bu Bankanın varlığı âdeta unutulmuştur. Turizm finansmanı gene başka banka ve kuruluşlara bırakılmış ve asıl vazifeli organ, hatalı olarak, işletmeci kalmak mecburiyetine terk edilmiştir.

Memleketin belli başlı şehirlerinde, meselâ bir odanın maliyetine 10 memura apartman dairesi veya gene 10 işçiye mesken yapabilecek ve imkânlarını bu yolda yatırması kuruluşlarının gayesine daha uygun olan Kamu Teşkilâtı bu yıl da dört yüz bin liraya mal olacak otel odaları yapımına devam edeceklerdir. Öte yanda Turizm Bankası, kendine gelir sağlayabilecek Florya tesislerini, bunu tek başına iyi işletemediği bu defa tecrübe ile de sabit, Belediyeye devir etmiş ve bunun bedelini alamamış halde kalacaktır. Yazlık işletmelerin ağır yükü altında bir yıl daha ezilecektir.

Ve birzler, hattâ, yakında yaptığı seyahat bu memleketi bizzat inceleyebilmiş

olan Sayın Turizm Bakanımız, Ispanyanın turizm gelir rakamlarına, imrenerek, bakmakta devam edeceğiz.

Eskişehirde turistik Otel olarak yapılıp Orduevi halini alan binaya, Sapanca gölünün yol üstü olmaktan çıkmış kenarında yükselen turistik otelin yürekler acısı haline, gelir sağlayabileceği muhakkak olmasına rağmen yıllardanberi iskelet halde kalışıyla yabancıların bizim turizm anlayışımızla alay etmelerine sebeb olan Çeşme Oteli binasına ve Yalova turizm ve sağlık tesisleri birliğine dahil olabileceğine dair değerli etüd Turizm Bakanlığı arşivinde uyukladığı, Gemlik Kaplıcalı Otel beton yığınının olduğu gibi yıkıntıya terk edilişine bir yıl daha bu işten anlayanlar üzülerek bakıp kalacaklardır.

Bir şeyler yapmak istyenler var memleketimizde... Bir şeyler yapabilmek arzusu ve heyecanı var kendilerinde... Bu arzuya dayanıp bu işleri yapabilecek makamlara gelme cesaretine sahipler... Bu cesaret onları, yapabilmek istedikleri işin idaresini ele geçirecek politik makamlara yanaşma kudretini veriyor. İskemlelere cesaret ve heyecanla oturuyorlar. Kendilerinde eksik olan nedir? Bu işlerin yapılabilmesi ve yürütülebilmesi için gereken hesapları yapabilecek kudret, kısaca oturdukları makamın istediği ihtisas...

Türkiyenin başarıya ulaşamayışında bir numaralı âmil, yapmak ve yürütmek istediğimiz işlerde, işin başına getirdiğimiz insanlarda sadece cesaret ve heyecanı ve belki de hüsnü niyeti kâfi görmemiz, ihtisasa değer vermeyişimizdir. Muhasebeciye otel işletmeciliği, ziraatçiye Turizm firmasının idarecilği, üniversiteden yeni mezun olmuşa Amerikan veya İngiliz üniversitelerindeki derslerine dayanıp memleket realitelerini bilmeden kalkınma plânını hazırlama görevi ve nihayet bizzat idareciliği sırasındaki başarı drecesinin tartışma konusu olabileceği kimseye kamu iktisadî devlet teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi sorumluluğunu verirsek ve bu işler yürümez halde kalırlarsa kabahat kimdedir? Türkiye Osmanlı İmparatorluğunda da, tek parti idaresinde de, az çok Demokrat Parti devrinde de, İhtilâl idaresinde de, koalisyonlarda da ayni hatalı yolun, hesapsızlığın ve hesaplayabilme kudretine yüklendiği işde ihtisas sahibi olmayışına rağmen yüklenişi kabul ediş cesaretine sahip kimselerin bu görevleri kabul edişlerinin zararını çekmiştir.

Batı ile aramızdaki uygarlık yarışındaki mesafeyi kapatmamız ancak ihtisasa değer vermeyi öğrendiğimiz, işlerin idaresini bu işde gereken hesapları yapabilecek ve başarının gerektiği kararı cesaretle alabilecek ve kendine ve hesaplarının doğruluğuna inanışın hyecanıyla çalışmaya koyulacak insanları iş başına getirebildiğimiz zaman, ve bütün tahminlerden de kısa süre içinde, mümkün olabilecektir.

Fikir Aleminde

"Sovyet modeli örnek olamaz"

Sovyet Rusya'da çağrı üzerine bir inceleme gezisine çıkmış olan solcu yazar İlhan Selçuk, Cumhuriyet gazetesinde 22 sayı sürmüş seri yazısiyle gördüklerini anlattı. «Sovyet modeli örnek olamaz» başlığını taşıyan son yazısını sütunlarımıza aktarıyoruz. İlhan Selçuk ne kapitalist Amerika'nın, ne de komünist Rusya'nın bize örnek olamıyacağı yargısına varmıştır.

SOVYET toplumları bizim anladığımız mânâda bir milliyetçiliğe karşı bir enternasyonal ülküsüyle dövüşmüş, ve bambaşka tarihî devirlerde bambaşka bir kültürün mirasçısı olarak siyasî iktidarı ele almış komünist partisinin öncülüğünde kalkınmıştır.

Bütün bunları bir araya koyduğumuzda başka tarihî ve sosyal koşullarda gerçekleşmiş Sovyet kalkınmasını Türkiye'de örnek almaya ne imkân ne de lüzum olmadığı görülecektir.

Siyasî hürriyetlerin, millî bağımsızlığın insanların kültüründe ve toplum şuurunda büyük yer ettiği Türkiyemizde Türkiyemizin gerçeklerine göre bir kalkınma yönetimini araştırmak zorundayız. Türk sosyalizmini geçmişimizin mirası üstüne oturtmak ve geleceği ancak bu temeller üstüne kurmak zorundayız. Yabancı bir devletin bir devletin taklidinde yabancı bir öncü kadronun vesayeti altında nurlu ufuklara varmayı düşünen her girişim iflâs etmeye mahkûmdur.

Nitekim Amerikan usulü kalkınma yolu Türkiyeyi içinde bulunduğumuz çöküntüye sürüklemiştir.

Amerikan kalkınması kapitalist yoldan kalkınmadır. Yüz yılı aşkın bir sürede büyük halk kitlelerinin sömürülmesi, ezilmesi ve birkaç kuşağın yok olması pahasına elde edilmiştir. Afrika'dan getirilen zenciler hayvanlar gibi çalıştırılmıştır. Madenlerde, fabrikalarda, şantiyelerde işçiler dayanılmaz koşullar içinde yaşamışlardır. Kapitalist kalkınmanın artık tarihe malolmuş hikâyesi Yeni Dünyada da, görülmektedir. Özel ellerde sermaye temerküzünün tamamlanması için en aşağı hayat düzeyinde ve kötü çalışma şartlarında bütün haklarından yoksun işçi yığınlarının yüz yıl ıstırap çekmesi gerekmiştir.

O çağda, sosyal adalet kavramından yoksun bir toplumda süregelen macerayı Yirminci Yüzyılda tekrarlamak elbette mümkün değildir. Türkiye yeryüzünde dışarısıyla ilişkilerini kesmiş bir ada sayılsa belki de bir yüz yıl daha işçiyi sömürerek, Anadolu insanının sefaleti pahasına özel ellerde bir sermaye birikimine gidebilirdik. Bu tutum imkânsızdır.

Ne var ki Amerikan usulü kalkınmayı bize empoze eden Amerika, Türkiyeyi bir ileri karakol ve bir açık pazar gibi kullanmaktadır aynı zamanda... Geçen yüz yılda Amerikan kalkınması gerçekleşirken Amerika, daha önce sanayi devrimini tamamlamış devletlerin egemenliğinde kan kaybına uğramıyordu. Oysa bugün Türkiyede Anglo-Amerikan kumpanyaları memleketi sağmaktadırlar.

Yabancı kapitalistin emeli Türkiye pazarından faydalanmak, kâr etmek ve kârını dışarı çıkarmaktır elbet... Bu durum

da Türkiyenin kapitalist yoldan kalkınacağım diye zengin kapitalist ülkeler tarafından sömürülmesi söz konusudur.

Çağımızın medeniyet dünyasıyla aramız gittikçe açılmakta ve Atatürk'ün gösterdiği hedef hayal olmaktadır.

Türkiyeyi açık pazar olarak kullanan zengin kapitalist ülkelerin akıl hocalığını ve liderliğini kabul etmiş durumdayız. Temel sanayie yönelecek yerde tüketim eşyalarına yönelen bir iktisadî gidişten hayır gelmeyeceği açıklanır.

Bu konunun tartışmasını ve gerçeklerini fıkralarımızda çok açık seçik yaptığımız ve gereklerini ortaya koyduğumuz için sözü uzatmıyacağız. Sözün kısası bu kalkınma gayretinin bizi bir çöküntüye sürüklediğidir.

ÖYLEYSE? İşte bu çöküntünün yarattığı baskı ve hazırladığı ortam içinde Türkiye başka kalkınma yollarının arayışına ister istemez girmiştir.

Ve o zaman bir ikinci kalkınma yolu karşımıza çıkmıştır:

SOSYALİZM:

Sozyalizmin çeşitli ülkelerde yürütülen çeşitli biçimleri vardır. Sosyalizm temelde elbette tektir ve temel bilimsel kanunlarını açık seçik ortaya koymuştur. Ne var ki, bu kanunların yürürlüğe konmasında Norveç'ten Mısır'a, Çin'den Cezayir'e, Sovyetlerden Yugoslavya'ya ve İsveç'e kadar birbirinden ayrı yöntemler ve stratejiler ortaya çıkmıştır.

Hattâ Sovyetler Birliğinde Rusya ile Kazakistannın kalkınmasının gerçekleştirilmesi arasında geniş farklar vardır.

Sosyalizmin komünizme dönüştüğü ülkelerle sosyalizmin pek sulandırıldığı revizyona uğradığı ve kapitalizmden esinlediği ülkeler de vardır.

Sovyetlerde komünistler daha başlangıçta dinî inançlara cephe alırken, Mısır ve Cezayir sosyalistleri dinî inançları kalkınmanın ve emperyalizme karşı mücadelenin itici gücü gibi kullanmak istemektedirler.

Bu değişik tecrübeler ve değişik görünüşleri Türk aydınları dikkatle izlemek ve tüm olarak bize model olamıyacak kalkınma süreçleri içindeki olayları, tecrübeleri objektif bir gözle değerlendirmek zorundadırlar.

Geçmiş bir çağın başka ülkelerdeki acı denemelerini Türkiyeye örnek olarak almayı istemek gerçeklere saygısızlıktan başka şey ifade etmez. Bir Stalin devri düşünün ki Sovyetler bile o devri kâbus olarak anmaktadırlar. Bir Kazakistan kalkınması düşünün ki Moskovadan gelen kadroların aşiret çağındaki topluma empoze ettiği yöntemler içinde gerçekleşmiştir.

Milletlerin kalkınmaları, kendi değerleri, eğilimleri, kültürleri, siyasî düşünceleri, bilinçleri, millî nitelikler dikkate alınmadan düşünülemez.

Türkiyemiz için tek çıkar yol sosyalizm dir, diyoruz. Ne var ki dünden bugüne süzülüp gelen özgürlük geleneğimizi, Atatürkçülüğün millî bağımsızlık ilkesini bir yana iterek Sovyet denemesini topluma giydirmeye çalışanlar varsa topluma deli gömleği giydirmeye çıkmış hayalcilerdir.

Millî Kurtuluş Savaşımızın bize kazandırdıklarını gözönüne alarak ve Türk sosyalizmini emperyalizme karşı 919 da başlayan savaşın tamamlayıcısı diye düşünerek kendi yöntemlerimizi bulmak zorundayız.

Demek ki başlangıçta şu esasları kabul etmek yerinde olur:

1— Türkiyede kapitalist kalkınma yolu kapalıdır.

2— Türkiyenin kalkınması için muhakkak Türk iktisadiyatını emperyalizmin egemenliğinden ve sömürmesinden kurtarmak gerekir.

3— Ve bu egemenliğin baskısından kurtulmak için Türkiyeyi Amerikanın açık pazarı ve ileri karakolu durumundan kurtarmak gereklidir.

4— Türkiyede sosyalizm Türkiyenin koşullarına göre gerçekleşebilir.

5— Millî bağımsızlık ve özgürlük ilkeleri Türk sosyalizminin temel ilkeleridir.

Bu esasları tesbit ettikten sonra gelelim daha somut olaylara...

Türkiyede petrolü millîleştirmek komünistlik değildir, tersine milliyetçilik akımının icabıdır. Bu yollarda atacağımız her adımı daha baştan komünistlikle suçlamak yoluna sapanlar gerçekte Türkiyenin uyanışında çıkarları bozulan takımdır.

Türk sosyalizminin temel ve değişmez

ilkesinin millî bağımsızlık olacağını söylemiştik.

Türkiyenin neresinde, kim varsa, subay, öğretmen, memur, işçi, köylü Türkiyenin kalkınma ve kurtuluş dâvasında şu ölçüyü esas addetmelidir:

— *Bir tedbir teklif ediliyor acaba bu tedbir Türkiyeyi millî bağımsızlığa mı götürür yoksa tersine mi?...*

Ölçü açık seçiktir.

Türkiyeye iktisadî ve siyasî açıdan katıksız millî bağımsızlığı sağlayacak her tedbir makbul ve kutsaldır. Artık bir ikinci kere bu tedbir bizi komünizme mi götürür? diye düşünmek mânâsızdır.

Biz tarihte yaşanmış olan çağları tekrar yaşamak zorunda değiliz. Kendi çağımızın ve kendi milletimizin gerçeklerine göre yöntem ve strateji tesbit etmek zorundayız.

İşte 27 Mayıs 1960'dan bu yana ortaya çıkan aydınlık o yöntemi ve stratejiyi yavaş yavaş belirtmektedir.

Bir uyanış çağındayız.

Bu uyanış ve soy kendimize kendi varlığımıza dönüş demektir. Millet ve insan olarak Yirminci Yüzyıl varoluş biçimimizi kendimiz tesbit edeceğiz.

Son yıllarda iki büyük ülkeye, Amerikaya ve Sovyetlere, iki gezi yaptım. Ve daha önceki düşüncelerimi doğrulayacak yeni gözlemler kazandım. Gördüm ki, dışarıya bağlı her soy kalkınmanın yolları tıkalıdır. Atatürk'ün daha Mustafa Kemal iken gördüğü bu gerçeği memleketimizde yeniden keşfetmek zorunda kaldığımız için üzülmeliyiz. Ne var ki Atatürk'ün mim koyduğu gerçekleri yeniden keşfetmek ve yeniden keşfedilmişler üstüne iktisadî kalkınma yöntemini oturtmak, 27 Mayıs sonrasının bize kazandırdığı özgürlük ortamında mümkün olabilmiştir.

Dış âlem - Olaylar

Çin Türkistanı

(Sinkiang)

Yazan : Dr. İlhami MASAR

● *KOSIGIN; «Biz Çinde, Mao aleyhinde ayaklananlarla beraberiz» demiştir. Bu sözlerin bizi alâkadar edebilecek en mühim sonucu, Çin katliamı altında inleyen Çin Türkisyanında yaşayan soydaşlarımıza, bu olaydan sonra Rusların yardım edip etmiyeceğidir...*

ÇİNDE 40 milyon kadar müslüman vardır, bunlar Çinlidir ve istediğimiz bunların iyi Çin vatandaşı olarak yaşamalarıdır. Sinkiang ise özbeöz Türk yurdudur. Memleketimizin iki misli büyüklüğündeki bu koca ülkede nüfus namına bir şey kalmamıştır. Yüzlerce senedenberi Ruslar ile Çinliler burası için çekişirler ve bu mücadeleden orada yaşayan Türkler zarar görürler.

Bu sefer de, Çin'deki Komünist kodamanları arasındaki kavgada soydaşlarımız, daha çok millî his tesiri altında olsa gerek, Mao'ya karşı cephe almışlardır ve Mao soldateskasının imha edici saldırıları karşısında yüzbine yakın Türk, Sovyet Rusyaya sığınmıştır.

Çin Türkistan ile alâkam yeni değildir 1930 senesinde Tire de Dr. Mustafa ile tanışmıştım. Kendisi daha sonra demokrat mebus olan Sadık Giz'in akrabası idi. Dr. Mustafa uzun seneler Çin Türkistanında yaşamış, orada millî istiklâl uğrunda Ruslar ve Çinlilerle savaşmış, hattâ bir ara Türkiye'den yardım görürüz umudu ile oralı Türkler tarafından kendilerine başkan seçilmişti.

Ruslarla aramızın fazla açılmasını istemeyen Atatürk'ün emriyle Dr. Mustafa buraya geri gelmiş ve memleketin idaresini Ruslara devretmişti. Sinkiang bir müddet Rus himayesi altında kaldı ve bilâhire ve bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tamamiyle Çin idaresi altına girdi.

Dr. Mustafa bana saatlerce oradaki Urumcu, Yarkand, Kaşgur, Aksu gibi yüz bin nüfuslu Türk şehirlerinden bahseder ve «Ah bilemezsin İlhami bey, onlar bize ençok benzeyen soydaşlarımızdır», derdi. Kendisinin Çin Türkistanında başından geçenler hakkında bir kitap bırakıp bırakmamış olduğunu bilmiyorum. Bırakmamış ise yazık olmuştur.

Asya tarih boyunca arada bir Avrupaya doğru taşmıştır. Bundan 1500 sene evvel Endocermenler Roma İmparatorluğunu yıkmışlardır. 1000 sene evvel de Moğolların önüne katılan Türkler, Arap Abbasi Devleti ile Bizans İmparatorluğuna gelip çatmışlardır. Bu sefer de yerine sığmayan 700 milyonluk Çin, Sovyet Rusya'ya doğru genişlemek emelindedir.

Çin istilâ ettiği memleketleri Çinlileştirecek nüfus kesafetine maliktir. Ruslar ise Alman istilâsı esnasında kaybettikleri 20 milyon insan sebebiyle bugün, Orta Asya Türkleri için o kadar büyük bir tehlike teşkil etmezler. İlhan Selçuk'un ziyaret ettiği Alma Ata gibi şehirleri Ruslastırmış iseler de, bu şehirler, Fransızların Kuzey

Afrika'daki Casablanka, Rabat, Cezair ve Oran gibi kolonilerinde olduğu gibi günün birinde ırk itibariyle tekrar memleketin öz evlâtları tarafından geri alınacaklardır. Çünkü köylü çok çocuk yapar ve her şehir, zamanla civardan gelenlerin istilâsına uğrar.

Orta Asya'daki Türk yurtlarının İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki vaziyetleri şöyle idi:

İsmi:	*Nüfusu*	*Memlekette yaşayan Türk yüzdesi:*
Sinkiang	4,0 milyon	75 %
Kazakiskan	6,0 »	60 %
Kırgızistan	1,5 »	85 %
Türkmenistan	1,2 »	90 %
Özbekistan	6,0 »	85 %

İstatistikler, azınlıkları daima düşük gösterirler. Bu sebepten dolayı nüfus miktarlarını da, yüzdeleri de, Türkler lehinde düzeltmek doğru olur. Arada geçen 20 sene zarfında da bu nüfus miktarı zaten artmıştır.

Yukarıda arzettiğim gibi Çin Türkistanının Çin egemenliğinden sıyrılıp Sovyet idaresi altına girmesi ehveni şerdir. Bu dev savaşa ne kadar uzak durursak o kadar iyidir ama, ben hissen Ruslar tarafındanım.

Ortak Pazar

MÜŞTEREK VERGİ

AET Bakanlar Konseyi; üye devletlerin muamele vergilerinde topyekûn ticareti kapsayacak olan «Katma Kıymet Vergisi»nin 1 Ocak 1970 tarihinden itibaren yürürlüğe konması hususunda bir karar almıştır.

Böylece, muamele vergilerini kademeli kümülâtif sistemine göre ayarlayan üye memleketler, Konseyin aldığı bu kararla 1 Ocak 1970'den itibaren katma vergi sistemini uygulamak zorunda kalacaklardır.

Muamele vergilerinin doğrudan doğruya maliyetleri etkiliyerek rekabet üzerinde bir rol oynadığı bilinen bir gerçektir. Bu sebeple rekabet şartlarının eşit kılınmasında müsbet bir netice vereceği muhakkak olan tek bir muamele vergi sisteminin kabulü Altılar arasında gümrük birliğinin gerçekleşme şansını arttırmaktadır. Ancak, gümrük birliği içinde vergi sınırlarının tamamen kaldırılabilmesi, yani bir taraftan ithalde alınan vergiler kaldırılırken diğer yandan ihraç anında iade edilen vergilere de son verilerek üye devletler arasındaki mübadelelerde tam bir vrgi bitaraflığı tesis edilebilmesi için yalnız müşterek bir muamele vergi sisteminin kabulü yeterli görülmemektedir.

Aynı zamanda katma kıymet vergisinde uygulanacak vergi nisbetlerinin de Altı memleket arasında eşit kılınması gerekmektedir. Halbuki bu nisbetler; Fransa'da % 16,50, Almanya'da % 11-12, Hollanda da % 9-10, Belçika'da % 15 ve İtalya'da % 10 olarak tesbit olunmuştur. İlerde, vergi sınırlarının tamamen kaldırılabilmesi için bu nisbetlerin âhenkleştirilmesi ve katma kıymet vergisi ssiteminin hemen her mal için istisnasız tatbiki elzem görülmektedir.

İstanbul İktisat Kongresi ve Anadolu-Bağdat Demiryolları

İstanbul Mebusları adına Fethi Bey İstanbul Ticaret Odasından bir rapor istiyor — Cavit Beyin başkanlığındaki İstanbul İktisat Komisyonunun çalışmaları — İstanbul'dan Amerika'ya telgraf çekilemez, Almanya'ya çekilenler üç günde, Mısır'a çekilenler de posta ile giderdi. — Gedik usuliyle hamalların, mavnacıların, han odabaşılarının hâkim oduğu İstanbul Ticareti — Ecnebi vapur acenteleri de limana hâkimdiler ve dizbarko adiyle tüccarı haraca bağlamışlardı. — İstanbulluların tükettiği eşyanın en az yarısı dışarıdan gelirdi — Devlet bütçesi 120 milyon lira ve memleketin bütün kömür tüketimi yalnız 600 bin ton — Anadolu - Bağdat demiryollarına nasıl idare meclisi azası oldum ve nasıl çalıştım? — Devlet Demiryolları Tasarruf Sandığı nizamnamesi cesur bir cahilin elinden çıkmıştı. Süleyman Sırrı Bey ve Behiç Bey anlaşmazlığı ve sonu.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

NE günler geçirdiğimizi, nereden nereye geldiğimizi sık sık düşünmeliyiz. "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e" seri yazısında hatıralarımın bunu düşüneceklere bazı noktalarda ışık tutacağını umuyorum.

29 Ekim 1923 te Cumhuriyet'in ilâniyle birlikte Başbakanlığı İsmet Paşa'ya bırakarak çekilen Fethi Bey, sadece İstanbul Mebusuydu. Ankara, hükûmet merkezi olduktan sonra İstanbul'un durumu ne olacaktı? Türk unsurunun neden dolayı İstanbul'un iktisadî hayatında önemli bir yeri yoktu? Fethi Bey bu sorulara İstanbul Mebusları Grup Başkanı olarak İstanbul Ticaret Odasından cevap vermemesini istiyordu. 1924 ün başında Ticaret Odasında, İstanbul İktisat Komisyonu adiyle bir komisyon kurduk. Başkan eski Maliye Nazırı (Bakanı) meşhur Cavit Beydi. Onun Başkan olmasını Fethi Bey de istemişti. Komisyonu Onunla da danışarak şu kimselerden kurduk: Eski Maliye Nazırlarından Faik Nüzhet Bey, eski Maliye Teftiş Heyeti Reisi Kâzım Ziya Bey, (Millî Türk Ticaret Birliği İkinci Başkanı), Osmanlı Bankası idare Meclisi azasından Hamit Bey, Hukuk Fakültesi profesörlerinden Fazıl Bey, Oda Kâtibi Umumisi Vehbi ve Müdürlerden Nizameddin Âli, Ticaret Odasından Sarım, Ekrem, Sofuzade Sudi ve Macit Karakadaş Beylerle İkdam gazetesi başyazarı Cevdet ve Ticaret ve Zahire Borsasından Nuri Beyler.

Komisyon 29 Ocak'ta (1924) kuruldu ve dokuz ay kadar aralıklı çalışarak raporunu 26 Ekim'de Fethi Beye yolladı. Fethi Bey böyle bir rapor isterken sadece İstanbul Mebusu idi. Raporun kendisine yollandığı gün Başbakan olarak Büyük Millet Meclisinde ikinci defa kurduğu hükûmetin programını okuyordu.

İSTANBUL İktisat Komisyonu, çeşitli mesleklere mensup 104 kişiyi çağıra-

(1) **Bu yazı dizisi 50. sayımızda başlamıştır.**

rak dinledi, ve onlarla ayrı ayrı konuştu. Hazırladığı raporda İstanbul'un ve dolayısiyle memleketin o zamanki durumunu az çok aydınlatıcı bilgiler vardı. Meselâ, İstanbul hakkında beliren görüş hayli kötümser: O zaman şehrin nüfusu aşağı yukarı 800 bin. Ankara hükûmet merkezi olduğu, imparatorluk parçalandığı, ticaret ve transit merkezi olarak da şehir önemini kaybettiği için daha da küçüleceği ve nüfusunun azalacağı düşünülüyor. İstihlâki de daralacak. Çünkü İstanbul'un zengin ve çok mal harcayan nüfusu, yani Rumlar, ecnebiler filân göçüyor. Türkler ticaretten nefret etmektedir. Memurluk, işçilik, küçük esnaflık yaparak kıt-kanaat yaşıyorlar. Şimdiye kadar Türkler Orduda ve Kalemlerde (hükûmet daireleri) çalışırken gayrimüslim unsurlar, kendilerine bizden yakın olan ecnebi tacirlerle münasebet kurmuşlar, onların dillerini konuşuyorlar, mekteplerinde yeni nesiller yetiştirmişler, çocuklarını ecnebi mekteplere yollamışlardı. Neticede Osmanlı imparatorluğu payitahtında Türkler malî ve iktisadî bütün işlerde âmir olarak değil, birinci ve ikinci derecede memur olarak da değil hattâ çırak olarak bir Türke pek tesadüf edilemez olmuştu. Şimdi hükûmete düşen vazife, memur kadrosunu daraltmak, sanayi ve ticaret mektepleri açmak, yeni bir nesil yetiştirmekti. Aydınlara da düşen vazife, ticaret ve sanayi işlerine girişenleri küçük görmemek, hattâ onları alkışlamak ve yapacakları yayınlarda ve verecekleri konferanslarla onlara propaganda yapmaktı.

Raporda tesbit edilen durum şöyle:

İstanbul'dan Avrupa'ya çekilen bir telgraf 3 günde, bazen de bir haftada gidiyor. Mısır'a çekilen telgraflar ise postaya veriliyor. Amerika ile direk telgraf muhaberesi yok. Bir tüccar Amerika'ya telgraf çekmek istedi mi Almanya'daki muhabirinin aracılığına baş vurmak zorunluğunda. Hamburg'dan İstanbul'a getirilen bir mala ödenen navlundan fazla vapurdan mağazaya taşınması için masraf yapılıyor. Limanda, gümrüklerde, ticaret yerlerinde, hanlar ve depolarda yalnız gedikli hamallar çalışabiliyor. Adetleri 6 binin üstünde. Hamal gediklileri 3-4 yüz liraya satılıyor. İşler azaldıkça hamallar taşıma ücretlerini istedikleri gibi yükseltiyorlar. Han odabaşılığı da gedikli. Onlar da hanlara giren çıkan mallardan âdeta vergi alıyorlar. Balya başına 10 kuruş, ki o zamanın parasına göre az da değil. Limanda yükleme boşaltma işçileri ve mavnacılar da gedik kurmuşlar. Vakıa 1325 te (1919) İttihatçılar zamanında gedik usulü kanunla kalkmış gözüküyor ama, hakikatte kalkan hiç bir şey yok. Zaten çıkarılan kanunda: "Tüccar ve esnafın hoşnutluğunu kazandıkları takdirde hamalların eski usulden yararlanabilecekleri" kaydı dolayısiyle bir iskelede, bir handa, bir mağazada gedikli hamallarından başkası çalışamıyor. Limanda ecnebi vapur kumpanyalarının acenteleri aralarında bir tröst, bir de Oda kurmuşlardı. Dizbarko diye getirdikleri mallar için çok yüksek bir tarife ile navlundan başka ayrıca bir para almaktaydılar. Harpten evvel böyle bir usul yoktu. Mütareke senelerinde doğdu. Boğazların açılıp İstanbul'a birdenbire çok mal gelmesi üzerine bu usul kondu. Tonu 30 liraya kadar para alındığı oluyordu. Dizbarko sonradan 750 kuruşa düştü. Liman ecnebi vapur kumpanyalarının elinde, bütün memurları Türk olmayanlardan. Limanda iş görmek için ya Fransızca, İtalyanca, ya da Rumca konuşmak gerekirdi.

İSTANBUL ne iş tutar?

Harpten evvel Romanya ve Bulgaristan'a bile manifatura, tuhafiye ve birçok başka ithal malları giderdi. Sonra memleketin her tarafına İstanbul'dan mal yollanır, ihracatın çoğu İstanbul'dan yapılırdı. Harpten sonra bu durum değiştiği için işler de çok azaldı. Sanayi de hemen hemen yok gibi. Bütün manifatura, tuhafiye, deri, demir eşya, şeker, pirinç ve unun çoğu dışarıdan geliyor. İşler tamamen iç istihlâke kalmış durumda. İstanbul'da devletin elindeki Beykoz Kundura Fabrikası, Haliç'teki Defterdar, Bakırköy Bez Fabrikası ve Hereke Kumaş Fabrikaları, birkaç büyük un değirmenin dışında özel fabrika yok gibi. Beykoz Fabrikasında 500 işçi çalışıyor, ötekilerinde aşağı yukarı her birinin bu kadar işçisi var. Özel sanayi olarak dericilik Yedikule'de 1500 kadar usta ve işçiye ekmek kapısı olmuş. Fakat gündelikler 100-120 kuruşu geçmiyor. Kunduracılık en gelişen

sanayi: 30 bin kişinin işi. Amerika ve Fransa'ya ihracat oluyor. Amerikalılar günde 2000 çift terlik satın alırlarmış. Fakat kundura kalıpları henüz memlekette yapılamıyor. Bir de yarı lâstik yarı bez fabrıka mamulâtı ayakkabılar dışarıdan az gümrükle gelerek piyasada ucuz satıldığından ayakkabıcılar bunlara ağır gümrük konmasını istiyorlar.

İstanbulun asırlarca en büyük işi olan saraçlık bitmiş. Bir vakitler 25-30 bin kişi bu işte çalışırken şimdi ancak 200 kişi kalmış. Sebebi saraç eşyasının (çanta, bavul vesaire) hep dışarıdan gelmesi imiş. Çünkü bizim saraçlar ithal malı deri kullanarak çalıştıklarından bu derilere konan gümrüğün kilosu 27 kuruş, mamul maddelerinki ise yalnız 15 kuruş imiş. Böyle olunca rekabet imkânsız.

Karamürsel ve Defterdar fabrikalarının yaptığı yün kumaşlar, şayak cinsinden kaba mallar. Yerli yünlerden ancak bunlar yapılabiliyor. Merinos yünü getirilemiyor, ağır gümrük resmi var. Pamuk iplikleri, pamuklu mensucatın çoğu İngiltere'den ve İtalya'dan olmak üzere, hepsi dışarıdan getirilmekte. Tuhafiye eşyası da öyle. Yalnız son zamanlarda suni ipekten (flas) küçük örme sanayii gelişmiş. Bu işte 1000 den fazla makine ile 3-4 bin kişi çalışırmış.

İstanbul'da evvelce önemli bir yer tutan demircilik de çökmüş. Bütün demirler gibi demir eşya da ithal edilmekte. Şehirde demir mamulâtı sanayii inanılmayacak kadar az istihsal yapıyor, yılda yalnız 30 bin liralık mal çıkarıyormuş.

TÜRKİYE'de eskiden mevcut olan sanayiin nasıl eriyip gittiğini, neden bunların yerine modern sanayiin kurulamadığını raporda şöylece bir temas edilmiş. Tabii sebepler hepimizce malûm. Meselâ zengin birisi, Paşabahçe'de o tarihten 30 sene evvel bir şişe-cam fabrikası kurmuş, burada şişe ve cam yapmaya başlamıştı. Yaptığı şişeler rağbet görmüş, hatta hiracat bile olmuştu. Hiç bir himaye görmemiş, dış rekabetin ezici seli altında, namus belâsı her yıl 8-10 bin lira zarara katlanarak bir süre ayakta durabilmişse de nihayet kapanmaya mecbur kalmıştı. Beykoz kâğıt fabrikası, Küçükçekmece kibrit fabrikası gibi birkaç teşebbüs de aynı akıbete uğramıştı. Cam yapmak biraz güçtü ama, şişe pekâlâ memleketimizde yapılabiliyordu. Nitekim Paşabahçe fabrikasının hazin şekilde bacasını söndürmesinden sonra o tarihlerde İstanbul'da biri büyücek biri de küçük olmak üzere iki şişe fabrikası bir süre yaşamıştı.

İstanbul'un önemli işlerinden biri de ilâç ticaretiydi. Yerli bazı otlar hariç, hemen bütün ilâçlar dışarıdan gelir ve çoğu İstanbul'a getirilerek buradan memleketin her tarafına ve hatta civar bazı memleketlere sevkedilirdi. İmparatorluk dağıldıktan sonra bu işler de azalmış, ama son derece karışık bir hal almış. Zehirli olmayan ilâçları satanlara attar, zehirli olanları satanlara akkar denirdi. Bu sonunculara eczacı denmeye başlamıştı. O zamanlar henüz müstahzarat yaygın değil, ilâçlar gelir, burada attar veya akkarlar onları müstahzar hale korlardı. Gelen ilâçlar evvelce gümrük muayenesine tâbi tutulurken bu iş sonradan Sıhhiye Vekâletine verilmiş. Sıhhiye Vekâletinin İstanbul'da iki kimyagerin çalıştığı lâboratuvarı var. Tahlil için oraya nümune gitti mi, aylarca çıkmaz, ya da bir günde çıkardı. İstanbul İktisat komisyona eczacıların bu yönde şikâyetleri çok olmuştur. Onlar diyorlardı ki, Sıhhiye Vekâletinde bir komisyon kurulsun, ithal edilebilecek bütün ilâçlar orada tesbit olunarak bir listeye bağlansın. Listede olan mallar ayrıca tahlile lüzum göstermeden gümrüklerde muamele görüp memlekete girsin. Sanırım ki, İstanbul İktisat Komisyonunun gözönüne alınan tekliflerinden biri de bu olmuştur.

BENİM şahsen o zamanlar bazı hesaplara dayanarak yaptığım tahminlere göre, İstanbul halkının kullandığı her çeşit eşyanın yarısından fazlası dışarıdan geliyordu. Un ve buğday %25, yağ %60, pirinç %40, şeker %100, sebze, meyva ve balık %15 (çoğu konserve) başlıca ithal mallarıydı.

Buğdaya kiloda 3 kuruş 2 para gümrük konduğundan ithalat güçleşmişti ama, memlekette yeteri kadar istihsal olmayınca yine ithalat yapılmakta, bu suretle gümrük dolayısiyle iç piyasada fiatlar yükselmekteydi. Komisyona yapılan şikâyetlerden biri de tarifenin yüksekliğiydi. Sonra A-

nadolu'da un fabrikaları yok gibiydi. Ankara ve Eskişehir buğdayları İstanbul'a gelir, bura değirmenlerde öğütülür ve tekrar Ankara ve Eskişehir'e yollanırdı. Eskişehir'den İstanbul'a tren bir kilo buğdayı 38 paraya taşırdı. Oysa ki Köstence'den vapurla buğday 8 paraya gelirdi. Hattâ Amerika'dan gelen buğdayların taşıma ücreti bile Eskişehir'den getirilenlerin yarısından azdı. Değirmenciler ve buğday tacirleri gümrük tarifelerinin indirilmesini bunun için istiyorlardı. Buğday meselesi asıl 1930 da patlak verdi, ve ben kendimi bu belânın içine sokarak altında öğütülüp gittim. Bunun hikâyesini sonra anlatacağım.

İstanbul'un günlük buğday ihtiyacı 25 vagon. Her vagon 15 ton olduğuna göre 375 ton, şöyle böyle 5.000 çuval. Sayısı 320 olan fırınların hepsi ilkel şeyler, unlar ayakla yoğurulur, insan teri ve kiri halkın gıdası arasına karışır, sonra aded çok fazla olduğundan fırıncılar hileye sapar, eksik ve hamur ekmek çıkarırlar. Fırınlar azalmalı, modernleşmeli, ekmek fabrikaları olmalı. Hepsi sadece temenniden öteye geçmemiş bir takım iyi niyetler de raporda yer almış.

Şehrin yağ dâvası ekmekten de kötü. Anadolu'dan, Trakya'dan gelen hayvan yağları halkın ihtiyacının dörtte birine bile yetmezdi. Gerisi margarin yağlariyle karşılanırdı. Margarinin hepsi dışarıdan gelir ve tereyağları, içyağları başkaca yağlarla karıştırılıp tenekelere, fıçılara konup satılırdı. Bu yağlar pis, izbe yerlerde, hiç bir kontrola tâbi olmadan hazırlanıyordu. O zamanlar memlekette kaşar peyniri bile yapılamadığını, iyi cins beyaz peynirle kaşarların Bulgaristan'dan getirildiğini, piyasada Holanda, İsviçre, Fransa peynirlerinin, süt hülâsalarının, her türlü meyve sebze ve balık konservelerinin satıldığını, bakkal dükkânlarının hep Avrupa ve Amerika mallariyle dolduğunu söylemeliyiz. Ankaraya gittiğimiz günler, ağır haşhaş yağiyle yapılmış aşçı yemeklerinden ise, Portekiz balık konservesi, Fransız peyniri ve Kanada unundan yapılmış francala ile karnımızı doyurduğumuz çok oulrdu. Domates konservelerinin en iyisi İtalya'dan gelirdi. Gümrükler ağırlaştıktan sonra azaldı ama. bezelye konservesi ithalâtı her zaman olmuştur.

İstanbul'da mobilyecilik, marangozlık gibi sanayi kollarında eski ustalardan çoğunun memleketi terketmesi yüzünden bir duraklama olduğu tesbit edilmişti. Bu sahada iki bin kadar kimse çalışmaktadır. Bunlar küçük esnaf ve işçidir. Komisyon 20 kadar usta yetişmiş olduğunu ve bu sanatın yeniden canlanmasını umulduğunu raporunda kaydetmiştir. Mobilya sanayiinde işçi yevmiyeleri 1,5 - 2 lira arasında idi.

O zamanlar Türkiye'nin ne durumda olduğunu şu iki rakam bütün açıklığiyle belirtmeye yeter:

Bütün memlekette enerji kömürle sağlanırdı, ve limanlarda ecnebi vapurlara verilen yakacak kömür de dahil olmak üzere tüketim yılda yalnız 600 bin tondu. Devlet bütçesi ise 120 milyon liradan ibaretti.

Kömürün en büyük istihlâk merkezi İstanbul'du. Kömürlerin üçte ikisi yerli ve üçte biri ecnebi malıydı. Zonguldak kömür havzasında biri Fransız, diğeri İtalyan olmak üzere nisbeten büyük iki işletme dışında yüzlerce küçük ocaktan kömür istihsal olunurdu. Bu ocaklardan hemen hepsi devletin malı olup ihalelerle üzerlerine alanlar işletirdi. Bu ihaleler kısa süreli olduğu ve işletenler de yatırım gücünden ve teknik bilgilerden yoksun oldukları için en basit ve ilkel usullerle istihsal yapılırdı. Mallar standard değildi. Bundan dolayı gemiler ve fabrikalar daha çok ecnebi kömürü kullanırlardı.

Aradan 43 sene geçtikten sonra bugünkü durumumuzu göz önüne getirerek sevinelim. Hayli mesafe aldık.

ŞİMDİ de başka bir konuya geçiyorum: Birgün Ticaret Odasında çalışırken postacı adıma resmî bir mektup getirdi. Açtım, baktım: Almanlardan devletin eline geçmiş olan Anadolu Bağdat demiryolları İşletmesine İcra Vekilleri Heyeti karariyle İdare Meclisi Azası olmuşum! Hiç bir şeyden haberim yok, ne kimseden bir iş istemişim, ne de demiryollariyle uzaktan, yakından ilgim var. Bir yanlışlık olmasın dedim, baktım tezkere resmî, Nafia Vekili Süleyman Sırrı imzasını taşıyor ve vazifeye başlamamı bildiriyor. İstanbul'da Nafia Umum Müdürü iken Süleyman Sırrı Beyle gazeteci olarak birçok defa konuşmuş olmam ve merhumun beni yazılarımla tanı-

mış bulunması galiba böyle bir tayine sebep olmuştu.

İki gün sonra Anadolu - Bağdat Demiryolları Umum Müdürü Behiç imzasiyle, İdare Meclisinin filân gün toplantısına katılmam için bir de çağırı yazısı aldım.

Haydarpaşa'ya giderek Behiç Beyi gördüm. O zamana kadar adını bile duymamıştım, tanıştık. Üzerinde bir ukala genç etkisi yaptığımı sanıyorum. Bana pek de aldırış etmedi ama, ne yapsın, İdare Meclisi üyesi olmuşum. Beni yanına aldı ve toplantı odasına götürerek başka üyelere takdim etti:

Haşim Beyefendi Posta ve Telgraf sabık Nazırı, Hakkı Beyefendi. Suriye sabık Defterdarı, Fuat Beyefendi Telefon Şirketi Komiseri, Osman Vehbi Beyefendi mühendis, Salim Beyefendi, Mühendis Mektebi âlisi Müderrislerinden, İhsan Beyefendi, Sami Beyefendi, mühendis. Galiba bu kadardık. İşletmenin idaresine ait çıkan kanuna göre bizleri Nafia Vekâletinin teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tayin etmiş. Biz de hariçten iki kişi seçerek Meclise ekleyecekmişiz. Neyse onu da yaptık, bir tanesini ben teklif ettim, kabul ettiler: İstanbul Ticaret Odası Reisi İbrahim Paşazade Hüseyin Bey, ikinci üye kimdi? Şimdi hatırlayamıyorum.

Arkadaşlarım yaşlı başlı insanlar... Hepsi birbiriyle çok eski arkadaşlar, senli benli konuşmalarından, yaptıkları lâtifelerden belli oluyor. Ben hem onlara göre çocuk sayılabileceğimden, hem de yabancı olduğumdan daima resmî konuşuyorum. Behiç Bey İdare Meclisine Hattı göstermek üzere bir inceleme gezisi düzenledi. İki vagonla Behiç Beyin özel vagonundan, ki çoğu zaman Onun çalışma odasiydi, kurulmuş bir kombinezon, marşandiz veya posta trenlerine takıla takıla on onbeş gün bütün Hattı dolaştık. Bizim arkadaşların vazife anlayışları, salonlu vagonda hoşbeş etme, birbirine takılma ve durmadan da tavla oynama suretiyle vakit geçirmelerine mani olmuyordu. Bense Behiç Beyin yanından ayrılmıyor, sorularımla durmadan onu rahatsız ediyordum. Almanların elinden demiryolu nasıl devlete geçmişti? Hat henüz devletin tam malı olmamıştı ama, işletmeyi Şirket devlete bırakmıştı ve imtiyazını devre razı olmuştu. Millî Mücadele yıllarında yolun birçok kısımları harap olmuştu. Meselâ Bilecik'le Karaköy arasında Hattın en büyük köprüsü olan Başağa köprüsü havaya uçurulmuştu. Şimdi Şevket Bey adında bir bahriye zabitinin yaptığı tahta köprü üzerinden geçecektik. Trenler bu acayip köprüden geçerken tahtalar ses verir, tren de hayli sallanırdı. Behiç Bey, köprüye yaklaştığımız sırada tavla oyunundan başlarını kaldıramayan arkadaşlara:

"— Beyler, çok mühim bir yer göreceksiniz. Biraz tavlayı bıraksanız da bunu seyretseniz" dedi ve daha önce bana verdiği izahatı onlara da tekrarlardı.

"— Ben se-yek attımdı, şimdi zar benim" diye tavlayı bırakan İdare Meclisi azaları pencerelere üşüştüler. İçlerinden hepsinin "Dayı" dediği eski Suriye Defterdarı İsmail Bey de bir pencereyi tutmuş, bakıyordu. Yanına gitim:

"— Dayıcığım," dedim, "müsaade edin de ben de bakayım."

Hakkı Dayı başını çevirdi ve:

"— Ne oldu Hamdi Bey, biz o kadar samimi değildik" diye hayretini belirtti.

Artık lâtifenin ve benim de arkadaşlık çevresine girmemin zamanı gelmişti. Cevabım şu oldu:

"— Aman dayıcığım, hele şu köprüyü geçelim de..."

Hepimiz kahkahaları bastık. Dost meclisine girmem böyle olmuştu.

İstisnasız bütün demiryolcuların babası olarak tanınan Behiç Beyle gece gündüz beraber bulunduğum için, yakından tanıdıkça saygım ve hayranlığım artıyordu. Son derece muntazam çalışırdı. Daire reisleriyle, memurlariyle görüşeceği saatleri ve bütün randevuları önceden tayin ederdi. İşletmeye ait hemen hemen bütün işler ondan geçerdi. Daire reislerinden aşağı yukarı istasyon şefine, hatta makasçıya kadar bütün çalıştırdığı insanları şahsen tanırdı... Hepsi üzerinde mutlak otoritesi vardı. Fakat bu otoriteyi, bizim alaturka amirler gibi, şiddetle, öfke ile, korku ile sağlamamıştı. Sevilirdi, sayılırdı. Ondan herkes korkardı. Fakat bu korku sevgi ve saygıdan doğardı.

Behiç Bey İdare Meclisi üzerinde de otoritesini kurmakta gecikmemişti. Umum Müdürlüğün yaptığı her teklifin Meclisten geçeceğine inanması için aradan çok zamanın geçmesine lüzum kalmamıştı. İkinci ay (galiba seyahate bu ikinci ayda çıkmıştık) sonunda bizim Meclis onun bir dairesi gibi çalışacak duruma girmişti. Serde gençlik ve doğuştan beri süregelen budalalık var ya... Hayli ahbap olmama rağmen Behiç Beyin bir Umum Müdür, benim de onun işlerini yalnız kontrol değil, aynı zamanda idare eden bir Meclisin azası olduğumu hiç bir zaman unutamadım. Teknik meselelere tabii aklım ermiyordu. Zaten bu konularda mühendislerin hocası Salim Bey vazifesini yapıyor, Umum Müdürlüğün tekliflerini sık sık tenkit ediyordu. Bu ten-

kitler arasında, pratik hayattan yetişmemiş olması dolayısiyle, nazari olanları İdarenin yetkili kişileri tarafından çürütülüyordu. Ama, böyle olmayanlar da bulunuyordu. Meselâ Pozantı civarında yeni yapılan büyük bir köprünün neden dolayı modern usule göre tek katlı olacak yerde iki katlı olduğu yollu tenkidine, bu inşaatı idare eden Alman mühendisi:

"— Elimdeki usta ve işçilerle iki kat bile yapmaktan korkmuştum. Az daha dört kat yapacaktım." dediği zaman söyleyecek söz bulamamıştı. Ama Bilecik'le Karaköy arasındaki Başağa köprüsünün de iki katlı yapılma teklifine şiddetle itiraz ettiği zaman iddiasını İdare yetkililerinin kolay kolay çürütmesi mümkün olamadı. Bunun üzerine ilk defa İdare Meclisi, Umum Müdürlüğün teklifini red ederek, köprünün tek katlı yapılmasına ve buna göre yeni proje hazırlanmasına karar verdi.

Benim bu işlere aklım ermez, yalnız günlerce y a p t ı ğ ı m ı z toplantılarımızın konusu olmuş olan bu iş, teknik adamlar arasında konuşuldukça beni de ilgilendirmişti. Köprüyü yapacak müteahhit (Bu devrelerde Ankara'da büyük bazı binalarla önemli işler yapmış olan ve sonraları intihar ederek genç denecek yaşta hayattan göçüp giden faziletli ve vatansever iş adamı Mühendis Haydar Bey) eğer tek katlı olursa inşa masrafının iki misline çıkacağını söyleyerek ilk projenin uygulanmasında direniyordu. Salim Bey: "Neden fazlaya çıksın, daha az malzeme ve işçilik gider" diye ortaya hesap dökünce Haydar Bey öteye kaçtı olmadı, beriye sığındı olmadı, sonunda pahalılığı ispat için:

"— İki katlı olursa birinci kat iskele vazifesi görür, işler kolaylaşır" deyince ben o zaman lâfa karıştım:

"— Şu halde tahta bir iskele yapılsın, masrafı neyse onu verelim" dedim. Meğer ben bu lâfımla akar suları durduruvermişim!...

Sorunlar teknik olmayınca İdare Meclisinde bülbül kesilirdim. Umum Müdür Behiç Bey ve Daire reisleri en çok dâvalarını bana inandırmak ve kabul ettirmek çabasında idiler. Ukalâlığı da elden bırak-

tığım yok, teknik gerisinde ne kadar iş varsa hepsine aklım ererdi sanki!... İdare, memurlar arasında bir Tasarruf Sandığı kurmak istemiş, hatta bunun için İsviçre'den sigorta işlerinde mütehassıs birisini de getirmiş. Mütehassıs, eldeki bilgiye ve rakamlara dayanarak hesap yapmak mümkün değildir demiş ve işin içinden çıkamamış. Halbuki bu Sandığın mutlak kurulması lâzım. Memurun hiç bir dayanak yeri yok. Yaşlanır, çalışamıyacak duruma gelirse ne olacak? Ölürse çoluk çocuğu sefalet içinde... Çünkü kanuna göre Anadolu - Bağdat demiryolları İdaresi tıpkı özel bir işletme gibi. Biz İdare Meclisi sanki malın sahipleri... Ne dersek oluyor, bütçeyi, kadroyu biz yaparız, biz tasdik ederiz. Hesapları biz görürüz, biz onaylarız. Milyonlarca liralık yatırım yapar, mal alarız, kimseye sormayız, kimse de bizim ne kararlarımızı tasdik eder ne de bize bir şey sorar. Böylesine bir İdare kurulmuş. Tabii devletçiliğin bu ilk acemi dönemdeki uygulaması böyle acayip birşey olmuş. Memurlar da devlet memuru değil. Ne teminat var, ne emeklilik hakkı... Eğer Sandık kurulursa herşey yoluna girecek ve memurlar istikballerine güvenebilecekler...

Umum Müdürlük, İdare Meclisine durumu bildiriyor, İsviçre'ye, Almanya'ya bu işleri tetkik etmek üzere birkaç kişi yollamak istiyor. Konuşmaz olur muyum?

"— İsviçreli mütehassıs gelmiş, burada durumu görmüş, bir şey becerememiş, gitmiş... Bizimkiler ne yapacak acaba? Olmaz böyle şey. Verin bana dosyayı, bu işi tetkik edeyim, size çıkar bir yol bulayım."

1924 lerde ya da 25 lerin başlarında oluyor bu işler... Yani 43 sene evvel. Ayrıca belirtmeye lüzum yok, aklı kafasından bir karış değil, kilometrelerce yukarıda dolaşan bir gençtim. Sahiden de bu işi ele alır ü, zerinde durursam, bir çıkar yol bulacağıma inanmaktaydım. Cehaletin cesaret demek olduğuna, bu kendime güven halimi düşündükçe, daha çok inanıyorum. Sigorta hakkında kara cahil, işletme nedir ilk defa görmüş, trene yalnız ara sıra binmiş bir ukala genç: "Bana verin bu işi ben yaparım" diyor.

Verdiler işi bana, incelemeye başladım. Asıl güçlük ileriye ait hesapların tespitinde. Beş sene sonra ayrılan, çıkarılan, ya da ölen memura ve ailesine ne verilecek? Sırasiyle seneler ilerldikçe değişik olaylara göre verilecekler ne olacak? İkinci derecede bir güçlük daha var: Sandığın sermayesi nasıl toplanacak ve Sandık ne işler yapacak? Bu ikinci güçlüğü çözmek nispeten kolay oldu: Sermaye memurlardan kesilenlerle aynı nisbette. İdarenin vereceği paralardan toplanacak. Sandık, yalnız gayrimenkul ipoteki gibi emin işlere para yatırabilecek, üyelerine ikrazatta bulunabilecek ve parasını bankalarda nemalandırabilecek. Ticarete girişmek filân yok.

Ya primler, bağlanacak aylıkların hesabı?

İş işten geçtiği için, şimdi söylemekte bir sakınca yok, bu rakamları filân hepsini ben uydurdum. Bir hesaba dayandığımı pek söyleyemem. Bir doktor, bir matematikçi, pişkin bir sigortacı filân değilim. Hatta bu gibi meslek ve bilim kollarının çömezlerinden bile olamam. Ama, beş aşağı, beş yukarı kendime göre yaptığım kaba hesapla prim, maaş ve tazminat için bir liste hazırladım. Sandığın Nizamnamesini de yeni baştan yazdım. Galiba bu çalışma bir ay kadar ya sürdü ya sürmedi, İdare Meclisine getirip verdim. Nasrettin Hocanın meşhur hikâyesinde olduğu gibi, dünyanın ortasının burası olduğuna inanmayanlar gidip ölçmekte serbesttiler. Ben hazırladığım hesapların sorumluluğunu üzerime aldığımı, çünkü bunları mütehassıslarla hazırladığımı, gerekli literatürleri de elden geçirdiğimi söylemekteydim. Bir an evvel Tasarruf Sandığının kurulmasını isteyen Umum Müdürlük, ortada dört başı mamur bir teklif görünce ona hemen katıldı ve Meclisin bir oturumunda Tasarruf Sandığı, Nizamnamesi tasdik edilerek, kurulmuş oldu.

İşte sonraları Devlet Demiryollarının Karun kadar zengin olmuş, üyelerini ev sahibi yapmış, onlara sıkıntılı zamanlarında yardım elini uzatmış, emekli oldukları

veya öldükleri zaman kendilerinin ve ailelerinin sefalette kalacakları endişelerini gönüllerinden söküp atmış olan meşhur Devlet Demiryolları Tasarruf Sandığı böyle kuruldu.

Şunu da sevinerek belirtmek isterim ki, körün taşı rast gelmişti. Hesaplarda önemli bir yanlışlık olmamış, herşey ilkten düşünülen ve oranlanan biçimde yürümüş gitmişti.

ANADOLU - Bağdat Demiryolları Millî hükûmetin devlet işletmeciliğindeki ilk işi oldu. İdare Meclisinin yetkisi hudutsuzdu. Yüzbinlerce liralık siparişler, bütün kadro, bütçe herşey, Behiç Beyin dümen suyuna giden ve hepsi de birbiriyle canciğer arkadaş olan şu altı yedi kişilik Meclis karariyle olur biterdi. Bazı Meclis arkadaşlarımız bu ilk devlet işletmesine, siparişlerde, taahhütlerde, dış ve iç temaslariyle yararlı hizmetlerde bulundular! Benim yaptığım, belki üzerime vazife olması gereken işlerle uğraşmaktan öteye geçemedi.

Meselâ bir gün İdarede 4.000 ton kömürün çalındığı ihbarını yapan ve kimliğinin saklanmasını isteyen bir tüccarın şahsen bana yaptığı müracaatı hatırlıyorum. İlkten inanmamıştım. 4 ton değil, 40 ton da değil, 400 ton değil, tam 4000 ton, bir gemi yükü!... Nasıl olur? Yaptığım ilk araştırmada ihbarın asılsız olduğu da ortaya çıkmıştı. Vakıa 4000 ton kömür adını verdiği tüccara sipariş edilmişti, fakat bu kömürler Zonguldak'tan bir gemiye yükletilmiş, Haydarpaşa'ya gelip depoya boşaltılmıştı. Bütün evrak ve kayıtlar tamamdı. Fakat ihbarı yapan direnmekte, kömürün başka bir yere satılmış ve boşaltılmış olduğu halde İdareye teslim edilmiş gibi evrak ve kayıtlar düzenlendiğini söylemekteydi. İşe el koyup biraz araştırılınca, hakikaten 4 bin ton kömürün çalınmış olduğu sabit oldu. Bu yüzden bir eski Valinin de

Fındıktan Zarar mı?..

Dünya fındık üretiminin yarıdan fazlasını biz yaparız. Normal yıllarda 120 bin ton kabuklu, (60 bin ton iç) fındık istihsal ederiz. Bu yıl mahsul bereketli oldu. İstihsalimiz 160 bin tondur. Fındık başlıca ihraç malımız, bu yüzden memlekete döviz girecek. Ama durum böyle olmuyor: Devlet, fındıkları Dünya fiyatından yüksek müstahsilden aldığı için satamıyor, ve elinde birikmiş stokları ne yapacağını bilemiyor. Yalnız bu yıl yapılan mübayaalarda Devletin ödediği 700 milyon lira.

Bu işin bir çaresine bakmalıyız. Bir yandan mallarımızı satamadığımızdan döviz gemliyor, öbür yandan da Hazine milyonlarca zarar ediyor. Hem soğanı, hem dayağı yemek buna derler.

içinde bulunduğu beş on kişi mahkemeye verildi.

ANADOLU - Bağdat Demiryollarının hükûmet kontrolu olmadan başına buyruk idaresi, Behiç Beyin işletme üzerinde mutlak diktatorya kurmasiyle sonuçlanmıştı. O zaman Nafia Vekili olan Süleyman Sırrı (Merhum) Beyle arası son derece açılmıştı. Behiç Bey Gazi'ye sırtını dayadığı için Vekile hiç ehemmiyet vermezdi. İdare Meclisi üyelerinden çoğu ve bu arada ben Süleyman Sırrı Beyin adamlarıydık. Aralarını bulmaya çalışırdık. Bu maksatla birgün Haydarpaşa'da İdare Meclisi salonunda, İstanbul'da bulunan vekil şerefine bir ziyafet düzenledik. Buna Behiç Bey de dâvetliydi. İlkten gelmek istemedi, zorladık, geldi. Sofrada her ikisi birbirine çok soğuk muamele ediyordu. Hatta mânalı lâflar atarak birbirlerini kırmaya, küçültmeye çalışıyorlardı. Bizler ise, toplantının hoş geçmesi, aralarının bulunması için ne yapacağımızı bilmiyorduk. Fakat gayretimiz beyhudeydi. Behiç Bey Vekâletin kanunsuz olarak yaptığı ve yapmak istediği müdahalelerden bahsederek şiddetli bir hücuma geçmişti. Süleyman Sırrı Bey son derece sinirlenmişti. Mutlak bir kıyamet kopacaktı. Hemen söz aldım ve Vekile hitaben İdare Meclisi adına konuşmaya başladım:

"— İdare Meclisi bu toplantıyı Nafia Vekâletinin şimendifer politikasını tenkit için tertiplemiştir," deyince herkes, şaşkınlıktan dona kaldı. İdare Meclisi arkadaşlarım birbirlerine bakıştıktan sonra Reis Haşim Bey telâşlı telâşlı:

"— Hamdi Bey ne yapıyorsunuz? Biz size böyle bir selâhiyet vermedik" filân diye sözümü kesmeye çalıştı. Ben, gayet ciddi:

"— Şimdi Vekil Beyefendinin huzurunda inkâr ediyorsunuz. Bırakınız ben konuşayım," dedim. İşin şaka olduğunu anlatacak bir eda içinde, "Hatta en iyi köprülerin ,en iyi tünellerin, dağ başlarında. kimsenin görmediği yerlerde yapılmış olduğunu, bunların büyük şehirler yakınlarına taşınması gerektiği, istasyonların dengesiz dağıldığı, bazılarının arasında 25-30 kilometre mesafe varken bazılarının araları bir kaç kilometre olduğu gibi mizah çerçevesi içinde bir nutuk çektim. Sofrada bulunanlar gülmekten kırılıyorlardı. Süleyman Sırrı ve Behiç Beyler bile neşelenmişlerdi. Bu neşe içinde her ikisini birbiriyle barıştırdık ve öpüştürdük.

FAKAT bu hava ertesi günden sonra hemen bozuldu. Hükûmet, Anadolu - Bağdat demiryollarının bütçesini de Meclisten geçirmek kararını almıştı. Bu, Behiç Bey imparatorluğunun yıkılmasına doğru atılmış bir adım olacaktı. İdare Meclisi itiraz ettik, Bütçe Meclisten geçerse demiryolları işlemez, diye binbir dereden su getirdik. Görüşlerimizi hükûmete arzetmek üzere de Behiç Beyle ben Ankara'ya gittik.

O zaman Nafia Vekâleti şimdi Ankara Vilâyeti olan taş binada diğer Bakanlıklarla bir aradaydı. Behiç Bey istasyondaki özel vagonunda, ben de otelde kalıyordum. Birleştik ve doğruca Nafia Vekili Süleyman Sırrı beyi ziyarete gittik. Vekil, Onu Özel Kalem Müdürünün adasında bırakarak yalnız beni kabul etti:

"— Ama Beyefendi, Behiç Beyle beraber geldik, bekliyor."

"— Onu kabul etmiyeceğim, sizinle görüşeceğim," dedi. Yalvardım yakardım. Behiç Beyin kendisine karşı saygısı oldu-

ğunu, aranın düzelmesini istediğini, tek başıma benim görüşme yetkim olmadığını filân söyledimse de para etmedi. "Bu adam, kendini bir imparator ve bizi maiyyeti sanıyor. Hususî vagonla seyahat ediyor ve orada kalıyor (Ankara'dakiler en çok buna tahammül edemiyorlardı. O zamanlar Vekiller bile iki odalı, avuç içi kadar ev güç bulurlarken Behiç Beyin salonlu, banyolu, birkaç yatak odalı, garsonlu vagonu çok göze batıyordu.)

Nihayet yarım saat kadar uğraştıktan sonra Vekili razı ettim, zili çalarak Özel Kalem müdürünü çağırdı:

"— Behiç Bey buyursun," dedi.

Oysa ki Behiç Bey benimle birlikte kabul edilmiyeceğini görünce, durmamış, bırakmış gitmişti. Bu durum karşısında bütçe işini tek başıma konuşma zorunda kaldım. Anadolu - Bağdat demiryollarının ilk bütçesi, İdarenin elini kolunu bağlamayacak şekilde birkaç fasıldan ibaret olarak hazırlanmıştı. Bunu Vekile kabul ettirdim.

Bundan sonra artık Süleyman Sırrı Beyle Behiç Beyin arası bir türlü birleşmeyecek şekilde açılmıştı. Behiç Beyi Demiryollarından uzaklaştırmak gücüne sahip olmadığını anlayan Süleyman Sırrı Beyin Vekillikten istifa ettirilmesi ve yerine Behiç Beyin Nafia Vekili tayin edilmesiyle bu anlaşmazlık da kökünden halledilmiş oldu.

ANADOLU - Bağdat Demiryolları hikâyesini kaparken, 1926 senesinde adıma kur'a isabet etmesi ve Umum Müdürlüğün Ankara'ya nakledilmiş olması sebebiyle, İdare Meclisinden ayrılırken o zaman Nafıa Vekili olan, saygı ve sevgiyle hayatının sonuna kadar arkadaşı olma şerefini kazandığım Behiç Beyin bana yazdığı şu mektubu, naçiz hizmetlerimin tek karşılığı oldu:

Türkiye Cumhuriyeti
Nafia Vekâleti
Hususî: 6 Ankara: 17/8/1926
İstanbul iman İşleLri İnhisarı
Türk Anonim Şirketi Müdiri Umumisi
Hamdi Beyefendiye,

Anadolu - Bağdat Demiryolları Meclisi İdaresinde bulundukları müddetçe efkârı saibe (doğru düşünceler) **ve hıdematı aliyelerinden** (yüksek hizmetler) **ve bilhassa Tasarruf Sandığı Talimatının tanziminde mezkûr idarenin ne derecelerde müstefid olduğunu yakınen takdirle hatırai refakatinizi** (arkadaşlık hatırasını) **çok derin tehassüsat ve meveddetle muhafaza ediyorum** (derin duygular ve, teşekkür ve dostlukla saklıyorum). **Aza tebeddül ve intihabatının alel-usul tecdidi sırasında kıymetdar muavenetlerinden mahrumiyetimiz neticesinin tehassulü** (değerli yardımınızdan yoksun olmamız) **en evvel beni müteessir eylemiştir (1).**

Maahâzâ (bununla beraber) **işbu tabii ve zarurî mufarakatin** (ayrılışın) **diğer vazifelerindeki fazlai meşgailden** (yoğun çalışmadan) **başka bir sebep ve müessire atfedilemiyeceği kanaatiyle müteselliyim.**

Her hususta muvaffak olmaları tetemenniyatı samimiyesiyle (içten dileklerimle) **teşekkürlerimi tekrar ve te'yidi ihlâs ve ihtiram eylerim efendim.** (sevgi ve saygılarımı sunarım)

Nafia Vekili
BEHİÇ

---

(1) İdare Ankara'ya taşındığı için ben zaten ayrılmak zorundaydım.

(Basın: 10346)

(Basım: 11580 — A — 20329)

